

*Suomalainen ja venäläinen
siviiliprosessi kansainvälisen
täytäntöönpanon näkökulmasta*

*Suomalainen ja venäläinen
siviiliprosessi kansainvälisen
täytäntöönpanon näkökulmasta*

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-180-2
Oikeusministeriö
Helsinki

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Leena Lehtinen	Julkaisun laji Tutkimus Toimeksiantaja Suomen ja Venäjän oikeusministeriöt Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Suomalainen ja venäläinen siviiliprosessi kansainvälisen täytäntöönpanon näkökulmasta		
Julkaisun osat		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Venäjän ja Suomen siviiliprosessit ja siviilituomioiden kansainvälinen täytäntöönpano –tutkimushankkeen loppuraportissa käsitellään mm. seuraavia kysymyksiä: Käytännön ongelmia kansainvälisen liittymän omaavassa oikeudenkäynnissä Suomessa ja Venäjällä, siviiliprosessin periaatteiden vertailua sekä siviilituomioiden tunnustaminen Suomen ja Venäjän välillä, vastavuoroisen siviilituomioiden tunnustamisen esteenä olevia seikkoja, sekä toimenpidesuosituksia.</p> <p>Käytännöllisiä ongelmia on luonnollisesti runsaasti kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa niin Suomessa kuin Venäjälläkin, mutta ongelmat haasteiden ja kutsujen tiedoksiannoissa on osoittautunut ehkä tärkeimmäksi ongelmaksi tällä hetkellä. Vuosina 2000-2002 Suomesta Venäjälle on lähetetty 130 oikeusapupyynnöä ja Venäjältä Suomeen 50. Valtaosa näistä oikeusapupyynnöistä koskee tiedoksiantoa. Tiedoksiannot on pyritty hoitamaan Suomen ja Neuvostoliiton oikeusapupolitiikan nojalla ns. diplomaattitietä, mikä edellyttää Venäjällä vähintään viiden viranomaisen ja Suomessa neljän viranomaisen osallistumista asiakirjojen välittämiseen. Suomesta Venäjälle lähetetyistä tiedoksiannoista yli puolet on hoitamatta, kun taas Venäjältä Suomeen tulleista on hoidettu noin 90 %. Tutkimuksessa on käynyt selville, että eri tuomioistuimista Venäjältä on yritetty lähettää tiedoksiantoja Suomeen ja muihin maihin, mutta asiakirjat palautetaan Venäjän federaation oikeusministeriöstä takaisin mitä erilaisimmin perustein. Kaikissa haastatelluissa tuomioistuimissa todettiin, että asiakirjojen lähettäminen ulkomaille Venäjän oikeusministeriön kautta on käytännöllisesti katsoen mahdotonta.</p> <p>Suomen oikeuden yksi tärkeimmistä prosessioikeudellisista periaatteista on se, että vastaajalla täytyy olla tieto oikeudenkäynnistä ja mahdollisuus esittää kantansa (kontradiktorinen periaate eli audiatur et altera pars –sääntö). Venäjän talousriitoja käsitteleviä arbitraatiotuomioistuimia koskevan prosessilain ja tutkimuksessa selvitetyn oikeuskäytännön mukaan Venäjällä on mahdollista se, että asia käsitellään tuomioistuimessa, vaikka vastaaja ei ole saanut kannetta ja eikä kutsua oikeuteen.</p> <p>Suullisen käsittelyn ja välittömän oikeudenkäynnin periaatteet eivät täytenä vastaa venäläisessä siviiliprosessissa, mikä on omiaan kyseenalaistamaan venäläisten tuomioiden huomioon ottamisen Suomessa todistusaineistona, puhumattakaan tunnustamisesta. Tuomarihaastattelusta käy ilmi, että prosessi arbitraatiotuomioistuimissa on kirjallista, ja vain hyvin harvoin suullista. Asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita kuullaan henkilökohtaisesti oikeuden edessä vain poikkeuksellisesti.</p> <p>Vireilläolovaikutus (lispendens) on Luganon konvention tärkeä lähtökohta, jolla pyritään mm. estämään samassa asiassa ristiriitaisten tuomioiden syntyminen. Kansainvälinen vireilläolovaikutus on määritelty eri tavalla Venäjän siviiliprosessilaissa ja arbitraatioprosessilaissa. Arbitraatiotuomioistuimessa vireilläolovaikutus syntyy riippumatta siitä, voidaanko Venäjällä tunnustaa ja täytäntöönpanna vieraan maan oikeuden tuomio.</p> <p>Suomi tunnustaa ja täytäntöönpanee Venäjällä tehdyt oikeudelliset päätökset lapsen elatusavusta. Mikäli venäläisen tuomioistuimen tekemää elatusapupäätöstä ei panna Venäjällä täytäntöön, on tuomiolla vaikutus Suomessa asuvan lapsen oikeuksien kannalta, sillä venäläinen tuomioistuinratkaisu voi olla perustana kunnan toissijaiselle maksuvastuulle Suomessa. Venäjällä ei tunnusteta eikä panna täytäntöön Suomessa tehtyjä elatusapupäätöksiä eikä muitakaan tuomioita. Venäjä ei ole mukana monenkeskisessä konventiossa lapsen elatusapujen tunnustamisesta. Suomen ja Neuvostoliiton välisen oikeusapupolitiikan nojalla ei myöskään tunnusteta ja panna täytäntöön varallisuusoikeudellisia tuomioita. Tutkimuksessa on käynyt ilmi, että käytännössä venäläiset tuomioistuimet eivät ota elatusapukannetta käsitteelyyn, koska tuomio ei olisi Suomen ja Venäjän välillä pakkotäytäntöönpantavissa.</p> <p>Arvioitaessa Venäjän siviiliprosessia Luganon konvention valossa siitä näkökulmasta, voitaisiinko venäläisiä tuomioita tunnustaa ja täytäntöönpanna Suomessa, on kysymys tuomion lopullisuudesta tärkeä. Erityisesti Venäjän federaation valtiollisten arbitraatiotuomioistuinten päätösten osalta on edelleenkin mahdotonta määrittellä, milloin venäläinen tuomioistuin on antanut tietystä asiassa lopullisen päätöksen. Lainsäädännön ja oikeuskäytännön valossa epäselvää se, milloin ei enää voida tehdä valitusta (kassaatio tai appellaatio) tai alistusta (nadzor).</p> <p>Tuomioiden kansainvälinen tunnustaminen edellyttää tuomioistuimien kansainvälisen toimivallan yhteneväistä määrittelyä. Vertailtaessa Venäjän ja Luganon konvention toimivaltasääntöjä on todettava, että erityisesti kiinteistö on määritelty Venäjän arbitraatiotuomioistuimen prosessilaissa huomattavasti laajemmin, kuin Luganon konventiossa.</p> <p>Käytännöllisten ongelmien ratkomiseksi kansainvälisen liittymän omaavien oikeudenkäyntien hoitamisessa Suomen ja Venäjän välillä on tarkoituksenmukaista soveltaa täysipainoisesti Haagin konventiota oikeudellisten asiakirjojen tiedoksiannosta ulkomaille, ja luopua Suomen ja Neuvostoliiton välisen oikeusapupolitiikan noudattamisesta, koska siitä näyttää olevan enemmän haittaa.</p>		
Avainsanat: (asiasanat)		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Lausuntoja ja selvityksiä 2003:23	ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-180-2
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hintana Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö	Kustantaja Oikeusministeriö	

ESIPUHE

Tutkimushanke Suomen ja Venäjän siviiliprosessit ja siviilituomioiden kansainvälinen täytäntöönpano on toteutettu Suomen ja Venäjän oikeusministeriöiden yhteistyösopimukseen perustuen. Tutkimuksen vastuullisena johtajana ja päätoteuttajana on ollut KTT, OTL Leena Lehtinen, mutta siihen on osallistunut useita suomalaisia ja venäläisiä tutkijoita, mm. oikeustieteen lisensiaatti Elena Vinogradova Venäjän federaation tiedeakatemian valtio- ja oikeuslaitokselta ja oikeustieteen lisensiaatti Sirpa Johansson Helsingin yliopistosta.

Tutkimukseen ovat suurella panoksella osallistuneet venäläiset tuomarit kaikista oikeusasteista sekä taloudellisten asioiden valtiollisista tuomioistuimista eli arbitraatiotuomioistuimista että yleisistä tuomioistuimista Moskovassa, Pietarissa ja Leningradin läänissä, Karjalan tasavallassa ja Niznij Novgorodissa. Suomalais-venäläisen ohjausryhmän jäsenistä erityisesti Venäjän federaation korkeimman arbitraatiotuomioistuimen tuomarin, professori Tatjana Neshatajevan panos oli suuri samoin kuin hänen avustajansa, oikeustieteen lisensiaatti Julia Morozovan.

Tutkimus oli luonteeltaan vertailevaa niin säädösten kuin oikeuskäytännönkin osalta. Niinpä suomalais-venäläiset tuomaritapaamiset erityisesti Tampereen ja Kotkan käräjäoikeuksissa ja Korkeimmassa oikeudessa olivat tärkeitä työn onnistumiselle.

Tutkimuksen on rahoittanut Suomen oikeusministeriö, joka on seurannut hankkeen toteuttamista. Kansliapäällikkö, oikeustieteen tohtori Kirsti Rissasen neuvot ja ohjeet ovat olleet suureksi avuksi asiakysymyksissä. Venäjän federaation oikeusministeri Tsaikan henkilökohtainen suosituskirje oli erittäin tärkeä tutkimuksen toteuttamiseksi venäläisissä tuomioistuimissa.

Tutkimuksessa on kaikki asiakirjat ja työpaperit laadittu sekä suomeksi että venäjäksi, osin myös englanniksi. Loppuraportti julkaistaan suomeksi ja venäjäksi. Käännösten tekemiseen ovat osallistuneet käännöstieteiden opiskelija Nina Isolahti Tampereen yliopistosta ja oikeustieteen lisensiaatti Igor Jasenovits Venäjän federaation tiedeakatemian valtio- ja oikeuslaitokselta.

Sisällysluettelo

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

1.2 Tutkimuksen kohde

1.3 Tutkimuksen toteuttaminen

1.4 Tutkimusraportin sisältö

2 Venäjän siviiliprosessi

2.1 Siviiliasioiden tuomioistuinjärjestelmä Venäjällä

2.1.1 Yleiset tuomioistuimet ja arbitraatiotuomioistuimet

2.1.2 Oikeusasteet

2.1.3 Välimiesmenettely

2.2 Kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi Venäjällä

2.2.1 Perussäädökset

2.2.2 Kansainvälisen liittymän omaavan siviiliprosessin oikeuspaikkasäännöt

2.3 Siviiliprosessin toteuttaminen ja kansainvälinen oikeusapu

2.3.1 Siviiliprosessin periaatteita

2.3.2 Asian vireilletulo

2.3.3 Suullisen ja kirjallisen käsittelyn järjestäminen

2.3.4 Vieraan maan oikeuden soveltaminen

2.4 Kansainvälinen oikeusapu

2.5 Ulkomailla annettujen siviilituomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano Venäjällä

2.6 Kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi Venäjän perheoikeudessa

3 Civil Proceedings, International Judicial Assistance and Enforcement of Foreign Judgments in Finland

3.1 Civil Proceedings in Finland

3.1.1 Dispute Resolution in Finland

3.1.2 Jurisdiction in Transborder Cases

3.1.3 Court Proceeding under the Code of Judicial Procedure

3.2 International Judicial Assistance in Civil Matters

3.2.1 Introduction

3.2.2 Service of Judicial and Extrajudicial Documents

3.2.3 Taking of Evidence

3.2.4 Judicial Assistance in Family Matters

3.3 Recognition and Enforcement of Foreign Judgments

3.3.1 General Principles and Sources of Law in Finland

3.3.2 Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters

3.3.3 Enforcement of Foreign Judgments in Family Matters

4 Suomen ja Venäjän oikeuden vertailua

4.1 Kanteen tiedoksianto

4.1.1 Kanteen tiedoksianto Venäjän lainsäädännön mukaan

4.1.2 Kanteen tiedoksianto Suomen oikeuden mukaan

4.2 Vastineen jättäminen kanteeseen

4.2.1 Vastineen jättäminen kanteeseen Venäjän lainsäädännön mukaan

4.2.2 Vastineen jättäminen haasteeseen Suomen oikeuden mukaan

4.3 Kutsu oikeuden istuntoon

4.3.1 Kutsu Suomen lain mukaan

4.3.2 Kutsu Venäjän lainsäädännön mukaan

4.4 Tiedoksiannot Suomen ja Venäjän kahdenkeskisen oikeusapusopimuksen mukaan

4.5 Asiakirjojen toimittaminen Haagin 1965 sopimuksen mukaan

4.5.1 Haagin 1965 sopimuksen voimassaolosta

4.5.2 Haagin 1965 yleissopimuksen soveltaminen Suomen ja Venäjän välillä

4.5.3 Tiedoksiantovaihtoehdot Haagin 1965 yleissopimuksen mukaan Suomen ja Venäjän välillä

4.6 Asianosaisen poisjääminen oikeuden istunnosta

4.7 Venäläisten ja suomalaisten tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta

4.8 Yksinomainen toimivalta ulkomaalaisjutuissa Venäjän ja Suomen oikeuden mukaan

4.9 Prorogaatiosopimukset

4.10 Vireilläolovaikutus kansainvälisessä prosessissa

4.11 Välitystuomion moittiminen ja täytäntöönpano

4.12 Turvaamistoimenpiteet

4.13 Asianosaisen edustaminen tuomioistuimessa

4.14 Vieraan maan oikeuden selvittäminen

4.15 Kansainvälinen oikeusapu todisteiden ja näytön saamiseksi

4.16 Oikeudellisten asiakirjojen oikeaksi todistaminen ja käännökset

4.17 Lapsen elatusapu

4.18 Kansainväliset lapsikaappaukset Suomen ja Venäjän välillä

5 Oikeuskäytäntöä Venäjällä ja Suomessa

5.1 Venäläisten tuomareiden haastatteluja

5.1.1 Venäjän federaation korkein arbitraatiotuomioistuin / Moskova 23.4.2002

5.1.2 Luoteis-Venäjän piirin federatiivinen arbitraatiotuomioistuin / Pietari 13.6.2002

5.1.3 Moskovan arbitraatiotuomioistuin

5.1.4 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Pietari 11.7.2002

5.1.5 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Pietari 12.7.2002

5.2 Venäläistä oikeuskäytäntöä

5.2.1 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin / Prorogaatio- ja arbitraatiosopimukset

5.2.2 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin / Tiedoksiannot

5.2.3 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin / Turvaamistoimet

5.2.4 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin / Vireilläolovaikutus

5.2.5 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Kansainvälinen toimivalta

5.2.6 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Tiedoksiannot

5.2.7 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Yksipuolinen tuomio

5.2.8 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Turvaamistoimet

5.3 Kansainväliset tiedoksiannot Karjalan tasavallassa

5.4 Suomen ja Venäjän väliset tiedoksiannot Suomessa

5.5 Suomen korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2001:109 Venäläislapsen elatusapu

6 Johtopäätöksiä

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Venäjän ja Suomen siviiliprosessit ja siviilituomioiden kansainvälinen täytäntöönpano-tutkimushankkeesta sovittiin Suomen ja Venäjän federaation oikeusministeriöiden välillä. Tarkoituksena on selvittää ja ratkaista ongelmia, joita esiintyy suomalais-venäläisissä yritys-, perhe- ja perintösuhteissa käsiteltäessä tuomioistuimissa niihin liittyviä oikeusriitoja. Ministeriöissä on arveltu, että kahdenkeskisten ja monenkeskisten kansainvälisten sopimusten ja kansallisen lainsäädännön antama puitteisto oikeusongelmien ratkaisemiseksi nopeasti ja tehokkaasti ei olisi tyydyttävä.

Suomen ja Venäjän välisen kaupan ja sijoitustoiminnan tultua yksityisten yritysten suoriin suhteisiin ja vapaisiin kansainvälisiin markkinoihin perustuvaksi lisääntyy väistämättä palvelutarve tuomioistuinlaitoksissa ratkaista mahdolliset yritysten väliset oikeusriidat nopeasti ja luotettavasti siten, että päätökset ovat myös täytäntöön pantavissa. Suomen ja Venäjän kansalaisilla on suuri vapaus luoda henkilökohtaisia perhe-, työ-, harrastus- ja ystävyys-suhteita. Niiden tiimoilla syntyy avioliittojen, perheiden ja muiden suhteiden kariuduttua ongelmia, jotka edellyttävät tuomioistuimen ratkaisua ja oikeudellisten päätösten täytäntöönpanoa.

Varallisuus-oikeudellisissa ja perheoikeudellisissa asioissa ei ole käytännöllisesti katsoen sellaista säädöspohjaa, jonka nojalla voitaisiin naapurimaassa annettu oikeusviranomaisen päätös täytäntöönpanna toisessa maassa muutoin, kuin välitystuomiota koskien. Tutkimuksen kohteeksi määriteltiin varallisuus-oikeudelliset ja perheoikeudelliset sekä välimiesmenettelyyn liittyvät asiat siviiliprosessissa Venäjällä ja Suomessa sekä tällaisten tuomioiden kansainvälinen täytäntöönpano maissamme.

Suomen ja Venäjän federaation oikeusministeriöt harjoittavat keskinäistä yhteistyötä ensisijaisesti maiden välisen suhteitten kehittämiseksi. Tämän tutkimushankkeen tarkoituksena on määritellä myös Venäjän federaation oikeusviranomaisten auttaminen tiedon saamisessa kansainvälisistä järjestelyistä liittyen siviiliprosessiin ja siviilituomioiden kansainväliseen täytäntöönpanoon. Suomen tultua mukaan Luganon yleissopimukseen tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla määriteltiin tämän tutkimuksen yhdeksi tarkoituksena auttaa Venäjän federaation oikeusviranomaisia tiedon saamisessa Luganon

konventiosta ja sen liittymiskriteereistä. Tutkimuksen tavoitteena on Venäjän siviiliprosessin säädöspohjan ja käytäntöjen arviointi kansainvälisten konventioiden ja nimenomaan Luganon konvention normien ja periaatteiden valossa. Suomen siviiliprosessin säädöspohja ja käytännöt esimerkkinä yhdestä Lugano-maasta ja niiden vertaaminen Venäjään on katsottu muodostavan luontevan käytännöllisemmän arvioinnin pohjan tutkimuksessa. Tutkimuksen tavoitteeksi on myös asetettu Venäjän täytäntöönpanojärjestelmän säädöspohjan ja käytäntöjen arviointi kansainvälisten konventioiden, mm. Luganon konvention normien ja periaatteiden valossa.

Suomen ja Venäjän välillä on voimassa Neuvostoliiton kanssa 1978 solmittu sopimus oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe- ja rikosasioissa. Tutkimukselle määriteltiin tarkoituksiksi myös auttaa Suomen ja Venäjän federaation välisten oikeusapusopimusneuvottelujen valmistelussa. Suomen ja Venäjän välisen oikeusapusopimuksen merkitystä on tullut arvioida tutkimuksessa siitä näkökulmasta, missä määrin sopimus myötävaikuttaa tehokkaan, joustavan ja oikeudenmukaisen tuomioistuinprosessin järjestämisessä. Kansainvälisen liittymän omaavaa siviiliprosessia ja sen edellyttämää kansainvälistä oikeusapua on tutkimushankkeessa tullut arvioida myös monenkeskisten kansainvälisten järjestelyjen valossa, joissa Suomi ja/tai Venäjä ovat mukana.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut lisätä oikeusviranomaisten ja tuomioistuimien sekä kansalais- ja liike-elämän yhteisöjen tietoa olemassa olevista ongelmista sekä valmistella ehdotuksia ongelmien ratkaisemiseksi. Tutkimuksen tavoitteeksi on asetettu vastauksen hahmottaminen mm. siihen, millä tavalla Venäjän mukaan tulo monenkeskisiin järjestelyihin on mahdollista ja millä tavalla se vaikuttaisi siviiliprosessiin ja täytäntöönpanoon liittyvien ongelmien ratkaisemisessa. Tutkimuksessa on tullut myös arvioida sitä, millä tavalla Suomen Euroopa-integroituminen vaikuttaa Suomen ja Venäjän kahdenkeskisiin järjestelyihin, mikä merkitys Venäjän kansainvälisen sopimusverkoston kehittämisellä on maiden välisen yritys-, perhe- ja perintöasioiden oikeudellisen hoitamisen näkökulmasta, sekä Venäjän mahdollista mukaantuloa Luganon konventioon.

1.2 Tutkimuksen kohde

Tutkimuksen kohteena ovat olleet perheoikeudelliset ja liiketoimintaan liittyvät siviilioikeudelliset prosessit. Kansainvälisen liittymän omaavaa siviiliprosessia on tutkittu Venäjän oikeudessa samoin kuin Suomen oikeudessa ottaen huomioon Luganon konvention ja Euroopan unionin säädökset.

Kansainvälistä siviiliprosessia tutkittaessa on kiinnitetty huomiota tuomioistuinten toimivaltaan. Tutkimus on kohdistunut siviiliasioiden tuomioistuinjärjestelmään Venäjällä ja Suomessa, kansainvälisen liittymän omaavan siviiliprosessin oikeuspaikkasäännöksiin ja esim. yksinomaisen oikeuspaikan määrittelyyn toisaalta Venäjän oikeudessa ja toisaalta Suomen oikeudessa Luganon konvention mukaan.

Tutkimuksessa on selvitetty ja arvioitu siviiliprosessin toteuttamista Suomessa ja Venäjällä. On esimerkiksi tutkittu sitä, millä tavalla oikeudenkäynnin käynnistäminen tapahtuu Suomessa ja Venäjällä, miten kaupallisten riitojen siviiliprosessi tavanomaisesti toteutetaan ja millaisia eroavaisuuksia Suomen ja Venäjän siviiliprosesseissa on.

Tutkimuksessa on myös selvitetty sitä, mitä säädöstöjä ja käytäntöjä on maissamme liittyen lakivalintaan ja vieraan maan oikeuden selvittämiseen. Turvaamistoimenpiteiden käyttöä siviiliprosessissa Suomessa ja Venäjällä on myös tutkittu.

Tutkimuksen kohdistuttua nimenomaan kansainvälisen liittymän omaavaan siviiliprosessiin on tutkimuksessa kiinnitetty runsaasti huomiota siihen, millä tavalla tuomioistuinten välinen oikeusapu käytännössä toteutuu: millä tavalla haasteiden tiedoksianto suoritetaan, miten kutsutaan asianosaiset oikeuden istuntoon, millä tavalla tuomioistuimen päätöksistä annetaan tieto asianosaisille.

Perheoikeudellisten ja liike-elämään liittyvien siviilioikeudellisten tuomioitten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on myös tehty selvitystä. Tuomioiden täytäntöönpano käytännössä ulosottolaitoksen puitteissa ei ole ollut tutkittavana yksityiskohtaisesti tutkimusteknillisten ongelmien vuoksi. Kansainvälisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on tehty selvitystä tutkimushankkeessa.

Kansainvälisistä perheoikeudellisista kysymyksistä on tutkimus kohdistunut lapsen tapaamisoikeuksiin ja lapsikaappauksiin, elatusmaksuihin ja jossain määrin isyyden tunnustamiseen. Lasten adoptointia Venäjältä Suomeen on myös selvitetty.

1.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimusta on tehty ennen kaikkea Venäjällä perehtymällä lainsäädäntöön, lakiehdotuksiin, oikeusviranomaisien kannanottoihin sekä tuomioistuinten ja täytäntöönpanoviranomaisten

ratkaisuihin. Tutkimusaineistona on myös otettu huomioon julkisessa lehdistössä ja oikeustieteellisessä kirjallisuudessa sekä seminaareissa ja konferensseissa esitettyjä kannanottoja. Suuren huomion ovat saaneet osakseen keskeisten säädösten muutokset tutkimushankkeen aikana, sillä molemmat siviiliprosessilait eli sekä yleistä tuomioistuinta että taloudellisten riitojen tuomioistuinta (arbitraatiotuomioistuinta) koskevat prosessilait ovat muuttuneet samoin kuin välimiesmenettelylaki. Tutkimushankkeen aikana on Venäjällä myös astunut voimaan keskeisiä kansainvälisiä konventioita.

Venäjällä tehdyn tutkimustyön pääpaino on kohdistunut oikeuskäytäntöön ja tuomioistuinten toimintaan. Tutkimustyötä on tehty neljällä eri paikkakunnalla Venäjällä perehtymällä neljän taloudellisia riitoja ratkaisevan alioikeuden, yhden valitusasteen ja korkeimman arbitraatiotuomioistuimen päätöksentekoon, sekä perehtymällä kahdella paikkakunnalla yleisen tuomioistuimen alioikeuksien ja keskiasteen oikeuksien työskentelyyn sekä korkeimman oikeuden työhön. Tuomioistuimissa tutkimustyö on tarkoittanut käytännössä sitä, että on tutustuttu kansainvälisen liittymän omaavien oikeusprosessien dokumentaatioon useiden satojen juttujen osalta, seurattu oikeudenkäyntejä ja näissä yhteyksissä haastateltu asianosaisia, tuomareita ja asianajajia, sekä haastateltu tuomioistuimien tuomareita ja muita työntekijöitä. Tämän lisäksi on tutustuttu tuomioistuinten päätöksiin ja käyty niiden osalta keskusteluja tuomareiden kanssa.

Venäjällä suoritetun tutkimustyön puitteissa on käyty lukuisia keskusteluja venäläisten asiantuntijoiden kanssa ja kirjoitettu ja arvioitu heidän kanssaan yhdessä työpapereita. Lukuisten asiantuntijoiden kanssa on käyty kahdenkeskisiä keskusteluja uusista säädöksistä, tuomioistuinten ratkaisuista ja Venäjällä käytävästä oikeuspoliittisesta keskustelusta.

Tämän lisäksi on tutkittu Suomen ja Lugano-maiden oikeutta kirjallisuuden ja lainsäädännön pohjalta, käyty keskusteluja suomalaisten tuomareiden, asianajajien ja tutkijoiden sekä ulkomaisten asiantuntijoiden kanssa. Kansainvälisen oikeusavun toteuttamisesta on tehty haastatteluja ja perehdytty asiakirjoihin ministeriöissä, lähetystöissä ja konsulaateissa.

Erittäin hyödyllinen metodi tutkimuksessa oli suomalais-venäläisen tuomariseminaarin järjestäminen, jonka puitteissa Venäjältä saapuneet kansainvälisen liittymän omaavia juttuja ratkovat tuomarit vierailivat kolmessa eri alioikeudessa Suomessa ja korkeimmassa oikeudessa. Tällöin käytiin läpi aiemmin määritellyn ohjelman mukaan sellaisia kysymyksiä, jotka usein tuovat ongelmia kansainvälisen liittymän omaavassa prosessissa tai jotka on säädelty uusien normien

Venäjän oikeudessa. Merkittävä tapa toteuttaa tutkimusta on ollut se, että tutkimuksen edetessä on tutkimuksen tuloksia esitelty Venäjällä erilaisissa konferensseissa ja seminaareissa. Tutkimushankkeelle nimetyn suomalais-venäläisen ohjausryhmän jäsenten kanssa käydyt keskustelut ovat olleet merkittäviä tutkimuksen ongelmien selvittämiseksi.

1.4 Tutkimusraportin sisältö

Tutkimusraportti koostuu johdantoluvun lisäksi neljästä pääosastosta. Tutkimusraportissa on kaksi erillistä kuvausta toisaalta Venäjän ja toisaalta Suomen oikeusjärjestelmistä. Venäjän tuomioistuinjärjestelmä, siviiliprosessi ja siviilituomioiden täytäntöönpano on kuvattu tutkimusraportin luvussa 2. Vertailun helpottamiseksi ja venäläistä yleisöä ajatellen on valmistettu Suomen tuomioistuinjärjestelmän kuvaus. Suomen siviiliprosessia ja siviilituomioiden täytäntöönpanoa koskeva aineisto on tutkimusraportin luvussa 3.

Tutkimusraportin toisen pääosan muodostaa Suomen ja Venäjän oikeuden vertaileva kuvaus tutkimushankkeen kannalta keskeisten kysymysten osalta. Tutkimusraportin 4. luvussa esitellään kansainvälisen liittymän omaavaa siviiliprosessia ja ulkomailla annettujen siviilituomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa Venäjällä ja Suomessa. Luvussa eritellään eroavaisuuksia ja ongelmia kansainvälisessä siviiliprosessissa Venäjällä ja Suomessa. Samoin luvussa eritellään eroavaisuuksia ja ongelmia liittyen ulkomailla annettujen siviilituomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon Venäjällä ja Suomessa. Tässä luvussa selostetaan esim. sitä, millä tavalla oikeudenkäynnin vireillepano tapahtuu Suomessa ja Venäjällä. Huomio kiinnitetään siihen, miten kanteen tiedoksianto ja oikeudenkäyntiin kutsuminen Venäjällä poikkeaa merkittävästi siitä, miten asia on järjestetty Suomessa. Tässä tutkimusraportin 4. luvussa suuri huomio kiinnitetään siihen, millä tavalla oikeudenkäyntiasiakirjojen kansainvälinen tiedoksianto tapahtuu Suomessa ja Venäjällä, ja millä tavalla Suomen ja Venäjän välinen oikeusapusopimus ja Haagin konventio vuodelta 1965 vaikuttavat asiaan.

Tutkimusraportin kolmannessa pääosastossa esitellään oikeuskäytäntöä Venäjällä ja Suomessa. Tässä luvussa 5 on runsas oikeustapausaineisto, joka on laadittu venäläisissä tuomioistuimissa tehdyn tutkimuksen pohjalta. Venäläisten tuomareiden haastattelut ovat keskeinen aineisto koko tutkimusraportissa. Kansainvälisistä tiedoksiannoista on Venäjältä valmistettu selvitys Karjalan tasavallassa tehdyn tutkimuksen perusteella. Suomen ja Venäjän välisistä tiedoksiannoista tehty selvitys Suomessa on julkaistu tässä luvussa.

Tutkimusraportin 6. luvussa esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kansainvälisen liittymän omaavan siviiliprosessin ja tuomioiden kansainvälisen täytäntöönpanon kehittämiseksi Suomen ja Venäjän välillä.

2 Venäjän siviiliprosessi

2.1 Siviiliasioiden tuomioistuinjärjestelmä Venäjällä

2.1.1 Yleiset tuomioistuimet ja arbitraatiotuomioistuimet

Venäjän perustuslain mukaan Venäjän federaatiossa on yhtenäinen tuomioistuinjärjestelmä. Siviiliprosessi toteutuu kahdessa itsenäisessä valtiollisten tuomioistuinten järjestelmässä: yleisissä tuomioistuimissa Venäjän federaation korkeimman oikeuden johdolla ja arbitraatiotuomioistuimissa Venäjän federaation korkeimman arbitraatiotuomioistuimen johdolla.

Venäjän federaation duuma hyväksyi 14.6.2002 lain arbitraatioprosessista, jonka presidentti Putin allekirjoitti 24.7.2002. Laki on astunut voimaan 1.9.2002. Venäjän federaation duuma hyväksyi 23.10.2002 lain siviiliprosessista, jonka presidentti Putin allekirjoitti 14.11.2002. Laki on astunut voimaan 1.2.2003.

Yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvat luonnollisia henkilöitä koskevat siviiliasiat, mutta tämän lisäksi kaikki rikosasiat ja luonnollisten henkilöitten hallinto-oikeudelliset asiat. Arbitraatiotuomioistuimet käsittelevät talouteen liittyviä siviilioikeudellisia ja hallinto-oikeudellisia asioita yritystoimintaa harjoittavien juridisten henkilöiden ollessa asianosaisena.

Siviiliprosessilait eivät pysty täsmällisesti määrittelemään yritystoimintaa ja muuta taloudellista toimintaa. Äskettäisillä lakimuutoksilla on esim. yhtiöoikeudelliset riidat määritelty käsiteltäväksi arbitraatiotuomioistuimissa, vaikka asianosaisena olisikin yksityinen henkilö esim. osakeyhtiön osakkaana. Arbitraatioprosessilain mukaan arbitraatiotuomioistuimen toimivaltaan kuuluu riita osakkaan ja yhtiön välillä yhtiön toimintaan liittyen muissa, paitsi työoikeudellisissa asioissa. Epäselvää on se, kuuluuko osakkeiden kauppaa ja muuta luovutusta koskevat riidat arbitraatiotuomioistuimelle silloinkin, kun oikeustoimen osapuolina ovat luonnolliset henkilöt.

Yleiset tuomioistuimet ovat kuitenkin siviiliprosessin pääsääntöinen paikka, ellei erityisistä asia kuulu arbitraatiotuomioistuimelle. Niinpä riita, jossa on eriluontoisia toisiinsa liittyviä vaatimuksia, tulee käsitellä yleisessä tuomioistuimessa, mutta jos vaatimukset voidaan jakaa erillisiksi prosesseiksi, menee osa kanteesta yleiseen tuomioistuimeen ja osa arbitraatiotuomioistuimeen.

Arbitraatiotuomioistuimen toimivaltaa määriteltäessä lakiin on otettu sekä subjektiivisia kriteerejä että riidan kohteeseen liittyviä kriteerejä. Subjektiivisena kriteerinä on se, että asianosaisena tulee olla juridinen henkilö eli organisaatio tai yksityinen elinkeinonharjoittaja. Näiden arbitraatioprosessilaissa määriteltyjen subjektiivisten kriteerien ohella muissa federatiivissa laeissa on määrätty, että arbitraatioprosessissa voi olla asianosaisena Venäjän federaatio, Venäjän federaation liittovaltiosubjekti, kunta, valtiollinen elin, kunnalliselin sekä muut hallinnolliset elimet ja virkamiehet. Arbitraatioprosessissa voi olla asianosaisena myös taho, jolla ei ole oikeushenkilön asemaa, sekä luonnollinen henkilö, jolla ei ole yksityisen elinkeinonharjoittajan statusta. Näiden asianosaisuus arbitraatioprosessissa on kuitenkin määriteltävä erityislaissa. Henkilökriteerin ohella määritellään arbitraatioprosessissa käsiteltäväksi mm. konkurssiasiat ja liikemaiseen loukkausasiat.

2.1.2 Oikeusasteet

Venäjän yleiset tuomioistuimet on jaettu neljään tasoon: rauhantuomarit (Mirovij sud), alioikeudet (Rajonnij sud), liittovaltiosubjektien eli tasavaltojen, läänien jne. tuomioistuimet, ja Venäjän federaation korkein oikeus. Kullakin tasolla oleva tuomioistuin voi käsitellä asiaa ensimmäisen asteen tuomioistuimena, mikäli näin on määritelty siviiliprosessilaissa tai muussa federatiivisessa laissa. Se, kuinka moneen ylemmällä tasolla olevaan oikeusasteeseen tuomiosta voidaan valittaa, riippuu siitä, minkä tason tuomioistuin käsitteli asian ensimmäisenä asteena. Tämä vaikuttaa myös valitus- tai alustusasteessa sovellettaviin prosessisääntöihin.

Jos esim. jutun käsittelee rauhantuomari ensimmäisenä oikeusasteena, voidaan päätöksestä valittaa alioikeuteen, joka tuolloin on appellaatitaso. Näin annetusta appellaatio-oikeuden tuomiosta voidaan valittaa kassaatio-oikeuteen, joka tässä tapauksessa olisi liittovaltiosubjektin tuomioistuimen siviilikollegio. Liittovaltiosubjekteissa tuomioistuimen nimenä voi olla esim. kaupunkioikeus tai korkein oikeus.

Jos siviiliasiaassa ensimmäisenä asteena on alioikeus, voidaan sen päätöksestä valittaa kassaatio-oikeuteen liittovaltiosubjektin tuomioistuimeen. Jos taas ensimmäisenä asteena on liittovaltiosubjektin tuomioistuin, voidaan päätöksestä valittaa kassaatio-oikeuteen Venäjän federaation korkeimpaan oikeuteen. Jos siviiliasian ensimmäisenä asteena on Venäjän federaation korkein oikeus, voidaan sen päätöksestä valittaa kassaatio-oikeuteen Venäjän federaation korkeimman oikeuden siviiliasiainkollegioon.

Kaikista lainvoiman saaneista oikeuden päätöksistä voidaan valittaa alustusmenettelyssä vuoden kuluessa tuomion lainvoimaiseksi tulosta, paitsi ei Venäjän federaation korkeimman oikeuden puheenjohtajiston antamista oikeudellisista päätöksistä. Tuomioistuin, joka tietyssä jutussa voi toimia alistustuomioistuimena, riippuu siitä, minkä tason tuomiosta halutaan valittaa alustusmenettelyssä ja siitä, kuinka monessa tuomioistuintasossa juttu on ollut ennen lainvoiman saaneen tuomion antamista.

Venäjän federaation siviiliprosessilaki mahdollistaa myös kaksoisalistuksen, sillä Venäjän federaation korkeimman oikeuden siviilikollegion alustusprosessissa antama päätös voidaan alistaa Venäjän federaation korkeimman oikeuden puheenjohtajiston käsittelyyn. (VF GPK artikla 377 kohta 3)

Venäjän federaation arbitraatiotuomioistuimet on jaettu kolmeen tasoon, mutta niillä on yhteensä neljän eri oikeusasteen tehtävät. Venäjän federaation liittovaltiosubjektien arbitraatiotuomioistuimet käsittelevät siviilioikeudellisia asioita ensimmäisenä oikeusasteena ja appellaatioasteena. Venäjä on jaettu kymmeneen piiriin, joissa kussakin on federatiivinen arbitraatiotuomioistuin, kassaatio-oikeus, joka täyttää valitusasteen tehtäviä. Venäjän federaation korkein arbitraatiotuomioistuin on ensimmäinen oikeusaste rajoitetulle asiaryhmälle sekä alistusaste.

2.1.3 Välimiesmenettely

Välimiesmenettelyä sääntelee Venäjän federaatioissa kaksi lakia: 7. heinäkuuta 1993 annettu laki kansainvälisestä kaupallisesta arbitraatiosta ja 24. heinäkuuta 2002 annettu laki välimiesoikeuksista Venäjän federaatiosta.

Venäjän federaation duuma hyväksyi 21.6.2002 lain välimiesmenettelystä, jonka presidentti Putin allekirjoitti 24.7.2002. Laki on astunut voimaan sen julkaisemispäivänä eli 27.7.2002. Tämä federatiivinen laki välitystuomioistuimista (tretejskij sud) on merkittävä askel muutettaessa Venäjän tuomioistuinlaitosta yhä paremmin vastaamaan markkinatalouden vaatimuksia. Välimiesmenettelylain kanssa samana päivänä presidentin allekirjoittama ja samana päivänä julkaistu arbitraatioprosessilaki koskee taloudellisten riitojen ratkaisemista valtiollisissa tuomioistuimissa, kun taas laki välitystuomioistuimista koskee kaupallisten ja muiden siviiliriitojen ratkaisemista välimiesmenettelyssä. Kumpaisessakin laissa on tärkeitä säädöksiä turvaamistoimenpiteistä välimiesmenettelyssä ja välitystuomioiden pakkotäytäntöönpanosta.

Uusi laki välimiesmenettelystä ei muuta kansainvälisestä kaupasta ja sijoitustoiminnasta johtuvien riitojen ratkaisemista Venäjällä. Lain soveltamisalaa määriteltäessä todetaan yksiselitteisesti, ettei tätä lakia sovelleta kansainväliseen kaupalliseen arbitraatioon (1 § 3 kohta). Tämä tarkoittaa sitä, että uusi välimiesmenettelylaki ei vaikuta vuonna 1993 säädetyn lain kansainvälisestä kaupallisesta arbitraatiosta voimassa oloon. Vaikka Venäjällä tapahtuvaan välimiesmenettelyyn ei sovellettaisiakaan lakia kansainvälisestä kaupallisesta välimiesmenettelystä, tulee välimiesmenettelylainkin mukaan ottaa huomioon mahdolliset Venäjän federaation solmimissa kansainvälisissä sopimuksissa määritellyt välitystuomioistuimen asettamista ja toimintaa koskevat normit (1 § 4 kohta).

Uusi laki välitystuomioistuimista kumooa vuodelta 1992 olleen väliaikaisen asetuksen välitystuomioistuimesta taloudellisten riitojen ratkaisemiseksi sekä vuodelta 1964 olleen siviiliprosessilain liitteen välimiesmenettelystä. Näin ollen välimiesmenettelylaki on itse asiassa ensimmäinen lakitasoinen säädös välimiesmenettelyn käytöstä kotimaisten riitojen ratkaisemiseksi Venäjällä.

Laki koskee kaikkea välimiesmenettelyä Venäjällä lukuun ottamatta kansainvälistä kaupallista arbitraatiota. Riidan osapuolet voivat sopia välimiesmenettelyn käytöstä kaikissa siviilioikeudellisissa suhteissa, ellei federatiivinen laki määrää toisin. Itse välimiesmenettelylaissa ei suljeta pois mitään siviilioikeudellisia oikeussuhteita. Siinä ei esim. kielletä välimiesmenettelyn käyttöä työoikeudellisissa riidoissa tai kuluttajariidoissa. Välimiesmenettelyssä voivat olla oikeushenkilöiden lisäksi osapuolina luonnolliset henkilöt olivatpa he rekisteröityneet yritystoiminnan harjoittajiksi tai ei. Välimiesmenettely ei siis ole sidottu yritystoiminnan harjoittamiseen.

Välimiesmenettelylaki mahdollistaa sekä institutionaalisen että juttukohtaisen välimiesmenettelyn. Sekä institutionaalista että ad hoc-välitysmenettelyä koskevat normit Venäjän uudessa laissa ovat hyvinkin samankaltaisia, kuin uusimmissa välimiesmenettelylaeissa eri maissa. Välimiesoikeuden käyttö riidan ratkaisussa perustuu Venäjänkin lain mukaan aina asianosaisten keskinäiseen sopimukseen.

Välimiesoikeus voi olla 1-henkilöinen, 3-henkilöinen jne. Ainakin yhden välimiehen tulee olla ylemmän juridisen korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Venäjän uusi laki

välimiesmenettelystä ei anna mitään toissijaista ratkaisua välimiesten nimeämiselle, kun välimiesmenettely ei tapahdu institutionaalisen välimiesmenettelyn puitteissa, vaan kyseistä riitaa varten perustetun välimiespaneelin toimesta. Elleivät osapuolet pääse 15 päivässä sopimukseen yhdestä välimiehestä tai toinen osapuoli ei nimeä 15 päivän kuluessa omaa välimiestä tai mikäli kaksi nimettyä välimiestä eivät 15 päivässä pysty valitsemaan kolmatta välimiestä, raukeaa riidan ratkaiseminen välimiesmenettelyssä. Venäjän laki välimiesmenettelystä ei siis määrittele, että esim. tuomioistuimelta voisi pyytää välimiehen tai välimiesoikeuden nimeämistä. Venäjän kansainvälisen kaupallisen arbitraatiolain mukaan tällaisessa tapauksessa välimiehen nimeää Venäjän federaation kauppaja- ja teollisuuskamarin presidentti.

Välimiesmenettelyssä sovellettavat säännöt ovat lain mukaan siinäkin tapauksessa dispositiiviset, kun osapuolet ovat sopineet institutionaalisen välimiesmenettelyn käytöstä. Asianosaiset voivat aina keskenään sopia välimiesmenettelysäännöistä, ja ad hoc-menettelyssä viime kädessä välimiehet määrittelevät sovellettavat menettelysäännöt. Venäjän välimiesmenettelylaissa ei ole mitään normeja siitä, että välimiesmenettelyssä pitäisi pyrkiä riitaa ratkaisemaan joutuisasti. Päinvastoin lain mukaan sekä kantaja että vastaaja ovat oikeutettuja muuttamaan ja täydentämään kannettaan tai vastinettaan koko välimiesmenettelyn ajan. Välimiesmenettely on salaista, ellei asianosaiset toisin sovi. Laki kieltää välimiehiä ilmaisemasta mitään välimiesmenettelyssä saamia tietoja.

Siviilioikeudellisissa oikeussuhteissa syntyvät riidat voidaan asianosaisten sopimuksesta siirtää ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä mukaan lukien kansainvälinen kaupallinen arbitraatio, ellei federatiivisessa laissa toisin säädetä (VF GPK artikla 3 kohta 3 ja VF APK artikla 4 kohta 6). Sekä siviiliprosessilain että arbitraatioprosessilain mukaan sopimus välimiesmenettelystä voidaan tehdä ja juttu siirtää välimiesmenettelyyn, ellei ensimmäisen asteen oikeus ole antanut lopullista päätöstä riidassa. Sekä siviiliprosessilaki että arbitraatioprosessilaki määräävät, että hallinnollisissa ja muissa julkisoikeudellisissa oikeussuhteissa riitaa ei voi ratkaista välimiesmenettelyssä. Siviiliprosessilain mukaan erityistä prosessia edellyttäviä asioita, samoin kuin arbitraatioprosessilain mukaista oikeudellisen tosiasian vahvistamista koskevaa juttua, ei voi käsitellä välimiesmenettelyssä. Konkurssilaki on toistaiseksi ainoa federatiivinen laki, jolla kielletään asian vieminen välimiesmenettelyyn.

Arbitraatioprosessilakiin tehdyt muutokset jättävät epäselväksi sen, voidaanko Venäjän federaation arbitraatiotuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan määritellyt riidat ratkaista välimiesmenettelyssä. Samalla tavalla on epäselvää se, millä tavalla tulee tulkita

arbitraatioprosessilain määritelmä erityisestä oikeuspaikasta, jolla ensisijaisesti rajataan yleisten tuomioistuinten ja arbitraatiotuomioistuinten toimivaltaa. Pitäisi olla mahdollista se, että arbitraatiotuomioistuinten erityiseen tuomiovalttaan määritellyt asiat voitaisiin siviilioikeudellisissa suhteissa siirtää ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä.

2.2 Kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi Venäjällä

2.2.1 Perussäädökset

Venäjän federaation perustuslain mukaan ulkomaisilla luonnollisilla ja oikeudellisilla henkilöillä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin venäläisillä (artikla 62 kohta 3). Ulkomaalaisten kansallisen kohtelun periaate näkyy myös Venäjän federaation siviiliprosessilaissa (VF GPK) ja arbitraatioprosessilaissa (VF APK), joiden mukaan ulkomaalaisilla on samat prosessuaaliset oikeudet ja velvollisuudet kuin venäläisillä. Ulkomaalaisten kansallisen kohtelun periaate on määritelty artikloissa 398 VF GPK ja 254 VF APK.

Kansainvälisen liittymän omaavia siviilioikeudellisia asioita voi olla yleisissä tuomioistuimissa ja valtiollisissa arbitraatiotuomioistuimissa. Siviiliprosessilain mukaan ulkomaalaisia ovat vieraitten maitten kansalaiset ja henkilöt, joilla ei ole minkään maan kansalaisuutta, ulkomaiset juridiset henkilöt ja kansainväliset juridiset henkilöt. Arbitraatioprosessilain mukaan ulkomaalaisia ovat vieraitten maitten juridiset henkilöt, kansainväliset organisaatiot, yritystoimintaa tai muuta taloudellista toimintaa harjoittavat vieraitten maitten kansalaiset ja luonnolliset henkilöt, joilla ei ole minkään maan kansalaisuutta (artikla 247).

Kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa noudatetaan normeja, jotka on määritelty Venäjän federaation perustuslaissa, federatiivisissa perustuslaillisissa laeissa Venäjän federaation tuomioistuinjärjestelmästä ja arbitraatiotuomioistuinista, sekä siviiliprosessilaissa ja arbitraatioprosessilaissa. Mikäli Venäjän federaation solmimissa kansainvälisissä sopimuksissa on määritelty Venäjän sisäisestä lainsäädännöstä poikkeavalla tavalla oikeusprosessissa noudatettavista normeista, sovelletaan kansainvälisen sopimuksen normeja (Venäjän federaation perustuslaki artikla 15 kohta 4, VF GPK artikla 1 kohta 2, VF APK artikla 3 kohta 3).

Tuomioistuinten toimivallasta kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa on normeja molempien siviiliprosessilakien erityisessä luvussa (VF GPK luku 3 alaluku U ja VF APK luku 4 alaluku U).

Kansainvälisen liittymän omaava oikeusprosessi, joka on aloitettu venäläisessä yleisessä tuomioistuimessa tai arbitraatiotuomioistuimessa, on käsiteltävä loppuun, vaikka prosessin aikana toisen maan tuomioistuin tulisi toimivaltaiseksi johtuen esim. siitä, että asianosaisen kansalaisuus tai asuinpaikka muuttuu (VF GPK artikla 405) tai asianosaisen liikepaikka muuttuu (VF APK artikla 247 kohta 4).

2.2.2 Kansainvälisen liittymän omaavan siviiliprosessin oikeuspaikkasäännöt

Venäjän siviiliprosessilaissa (artikla 403 kohta 1) luetellaan tyhjentävästi tapaukset, joissa kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi kuuluu venäläisen tuomioistuimen toimivaltaan. Nämä asiat voidaan käsitellä ainoastaan Venäjän federaation tuomioistuimissa. Jos näissä asioissa ulkomainen tuomioistuin on antanut ratkaisun, ei päätöstä panna täytäntöön Venäjän federaation alueella. Venäjän federaation tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvat asiat, joiden kohteena on Venäjän federaation alueella sijaitseva kiinteä omaisuus. Samoin kuljetussopimukseen liittyvät riidat, jos kuljetusliike on Venäjällä. Venäjän kansalaisen ja vieraan maan kansalaisen välistä avioliittoa purettaessa voidaan asia ratkaista vain venäläisessä tuomioistuimessa, jos molemmat puoliset asuvat Venäjällä. Venäläisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat myös erityisprosessissa käsiteltävät asiat, kuten esim. Venäjän kansalaisen tai Venäjällä vakituisesti asuvan henkilön adoptio.

Arbitraatioprosessilaissa määrätään Venäjän federaation arbitraatiotuomioistuimen käsiteltäväksi myös kansainvälisen liittymän omaavia juttuja. Yksinomaan venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa voidaan mm. käsitellä riita, jonka kohteena on Venäjän federaation valtiollisessa omistuksessa oleva omaisuus. Näin myös Venäjän federaation alueella sijaitsevan kiinteistön ollessa riidan kohteena. Riita liittyen rekisteröintiin tekijänoikeusrekisterissä, jota pidetään yllä Venäjällä, tulee myös ratkaista venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa. Venäjän kiinteistörekisteriin tehtyjä merkintöjä riitautettaessa juttu kuuluu Venäjän arbitraatiotuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan. Venäjällä perustettujen oikeushenkilöiden ja elinkeinonharjoittajien perustamiseen, lakkauttamiseen tai rekisteröintiin liittyvät riidat on myös

ratkaistava venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa. Venäjällä perustetun oikeushenkilön toimielinten päätöksistä on kanne nostettava venäläisessä valtiollisessa arbitraatiotuomioistuimessa.

Sekä Venäjän siviiliprosessilaki (artikla 404) että arbitraatioprosessilaki (artikla 249) tunnustavat asianosaisten sopimuksen oikeuspaikasta. Siviiliprosessilain mukaan kansainvälisen liittymän omaavan siviiliprosessin asianosaiset voivat sopia oikeuspaikasta ennen kuin tuomioistuin ottaa jutun käsittelyyn. Jos siviiliprosessilaki on määritellyt asian yksinomaisesti yleisen tuomioistuimen toimivaltaan, ei prorogaatiosopimusta kuitenkaan saa tehdä.

Arbitraatioprosessilain mukaan kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi voidaan asianosaisten sopimuksesta käsitellä Venäjän arbitraatiotuomioistuimessa edellyttäen kuitenkin, että vieraan maan tuomioistuimella ei ole yksinomaista toimivaltaa kyseisen asian käsittelyyn.

Venäjän arbitraatioprosessilaissa määritellyillä erityisillä oikeuspaikoilla tarkoitetaan rajan tekemistä yleisen tuomioistuimen ja arbitraatiotuomioistuimen välillä. Arbitraatioprosessilain mukaan tietyt jutut ovat arbitraatiotuomioistuinten toimivaltaan kuuluvia siitä huolimatta, että asianosaisena on yksityinen henkilö tai sellainen oikeushenkilö, joka ei harjoita yritystoimintaa tai taloudellista toimintaa. Kaikki konkurssiasiat ja juridisen henkilön perustamista, uudelleen järjestelyä, kuten yhtiömuodon muuttamista, ja lakkauttamista koskevat jutut, sekä juridisten henkilöitten tai yksityisten elinkeinonharjoittajien valtiollista rekisteröintiä koskevat riidat, pitää ratkaista arbitraatiotuomioistuimessa, ei yleisessä tuomioistuimessa. Samalla tavalla kaikki yhtiöoikeudelliset riidat tulee ratkaista arbitraatiotuomioistuimissa, vaikka asianosaisena on luonnollinen henkilö. Sen sijaan työoikeudelliset riidat tulee ratkaista yleisessä tuomioistuimessa, vaikka asianosaisena olisikin yritystoimintaa harjoittava yhtiö.

2.3 Siviiliprosessin toteuttaminen ja kansainvälinen oikeusapu

2.3.1 Siviiliprosessin periaatteita

Oikeudenkäytössä noudatettavat periaatteet on määritelty perustuslaissa vuodelta 1993. Vain tuomioistuimet voivat käyttää tuomiovaltaa. Tuomioistuinten tulee olla riippumattomia ja alisteisia ainoastaan perustuslaille ja federatiivisille laeille. Kaikki ovat samanvertaisia lain ja oikeuden edessä. Kilpailuperiaate ja prosessuaalinen asianosaisten tasa-arvoisuus ovat lähtökohtia.

Lainkäytön tärkeä muutos on kilpailuperiaatteen sisäänaajo. Kilpailuperiaatteen mukaan asianosaisten velvollisuutena on näyttää toteen seikat, joihin he vetoavat. Pääsääntönä on, että tuomioistuimien ei omasta aloitteestaan kerää näyttöä, vaan näytön esittäminen on asianosaisten velvollisuus. Uudistetussa arbitraatioprosessilaissa kilpailuperiaatteen vahvistuminen näkyy mm. tuomioistuimen aktiivisuuden rajoittamisena sekä entistä yksityiskohtaisempaa säännöstönä näyttöstä ja todisteista.

Asianosaisen tulee oikeusprosessin valmisteluvaiheessa ilmoittaa, mitä näyttöä hän haluaa esittää oikeusprosessin aikana. Asianosainen, joka ei tätä sääntöä noudata, ei ole oikeutettu viittaamaan oikeuden käsittelyssä todisteisiin, joihin prosessin toiset asianosaiset eivät ole voineet tutustua hyvissä ajoin. Tämän lisäksi asianosaiset vapautuvat esittämästä näyttöä seikoista, jotka molemmat asianosaiset myöntävät.

Arbitraatioprosessilain mukaan tuomioistuimella on oikeus määrätä omasta aloitteestaan asiantuntija sekä kutsua tuomioistuimen kuultavaksi todistajaksi henkilö, joka on laatinut todisteena käytetyn asiakirjan tai valmistanut tai muuttanut esinetodistetta.

Venäjän tultua Euroopan neuvoston jäseneksi ja ratifioitua Euroopan ihmisoikeuskonvention, sitoo Venäjää Euroopan oikeuden tuomiovalta koskien ihmisoikeuksia. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten vaikutus uuteen prosessilainsäädäntöön on havaittavissa.

2.3.2 Asian vireille tulo

Venäjän federaation arbitraatioprosessilaissa on erityisnormeja prosessuaalisista määräajoista kansainvälisen liittymän omaavaa siviiliprosessia ajatellen. Ulkomaalaisprosessien erityismääräajat ovat vielä erilaiset riippuen siitä, onko ulkomaalainen tai hänen edustajansa Venäjällä vaiko ei. Edellisessä tapauksessa määräajat on määritelty arbitraatioprosessilaissa, mutta jälkimmäisten osalta on otettava huomioon kansainvälisissä oikeusapupöytäkirjoissa määritellyt määräajat, tai niiden puuttuessa määräaikoja on pidennettävä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Kysymys on määräajoista, jotka liittyvät kutsun antamiseen asianosaiselle saapua oikeuden käsittelyyn.

Arbitraatioprosessilaissa tämä asia on säännelty artiklassa 253 (VF APK artikla 253 kohdat 2 ja 3). Venäjän siviiliprosessilaissa ei ole erityisnormeja prosessuaalisista määräajoista kansainvälisen liittymän omaavia asioita varten.

Kansallisen kohtelun periaatteen mukaisesti ulkomaalaisilla on samanlaiset oikeudet kuin venäläisillä käyttää edustajaa siviiliprosessissa. Venäjän laki asianajotoiminnasta vuodelta 2002 määrää, että vieraassa maassa asianajotoimintaa harjoittava henkilö voi toimia asianajajana Venäjän federaation alueella ja mm. esiintyä edustajana tuomioistuimessa edellyttäen, että hänellä on valtuutus ja että hän on rekisteröity Venäjän federaation oikeusministeriön pitämässä erityisessä asianajajarekisterissä.

Venäjän prosessilainsäädäntö ja laki asianajotoiminnasta eivät sisällä minkäänlaisia rajoituksia ulkomaalaisen oikeudelle esiintyä ”oman” yhtiön tai muun oikeushenkilön edustajana esim. oikeushenkilön johtajan ominaisuudessa tai sen henkilökuntaan kuuluvana. Tämän lisäksi ei ole minkäänlaisia rajoituksia luonnollisten henkilöitten asiamiehenä toimimiselle.

Venäläiset tuomioistuimet ottavat vastaan todistusaineistona vieraan valtion antamia virallisia asiakirjoja, mikäli ne on legalisoitu Venäjän federaation diplomaatti- tai konsuliviranomaisissa. Konsulilegalisoinnista on määräykset vuodelta 1976 olevassa SNTL:n konsuliasetuksessa artiklassa 55. Ulkomaisen asiakirjan legalisointi on välttämätöntä sen esittämiseksi todistusaineistona arbitraatioprosessissa, mutta legalisointi ei estä tuomioistuinta arvioimasta asiakirjoissa esitettyjen tosiasioitten todenperäisyyttä ja oikeellisuutta. Legalisoinnilla vahvistetaan siis vain asiakirjan muodollinen pätevyys, mutta ei sisällöllistä oikeellisuutta.

Venäjä on tehnyt 36 sopimusta oikeusavusta, mm. Suomen kanssa, joiden nojalla venäläiset tuomioistuimet eivät edellytä näistä maista olevien virallisten asiakirjojen legalisointia. Venäjän federaatio on myös ratifioinut Haagin konvention vuodelta 1961, jonka nojalla virallisten asiakirjojen legalisointia ei tarvita, mutta asiakirjoissa on oltava apostilla.

Venäjän federaation arbitraatioprosessilain mukaan siviiliprosessi käydään venäjän kielellä, minkä vuoksi arbitraatiotuomioistuimet ottavat vastaan vieraskielisiä asiakirjoja ainoastaan, mikäli niiden liitteenä on notaarin vahvistama käännös venäjän kielelle.

Venäjän lainsäädännön mukaan ulkomaalaisilta ei vaadita minkäänlaisia takuita tuomioistuinkulujen kattamiseksi. Venäjä on ratifioinut Haagin konvention vuodelta 1954 koskien siviiliprosessia. IVY-maiden kanssa solmitussa Minskin konventiossa 1993 on vastaavanlainen sääntö, jonka mukaan henkilöt on vapautettu tuomioistuin- ja notaarimaksuista, ja nauttivat

ilmaisesta oikeusavusta samalla tavalla kuin oman maan kansalaiset. Tällaisia normeja sisältyy myös Venäjän solmimiin kahdenkeskisiin oikeusapusopimuksiin.

Venäjän siviiliprosessilaki antaa Venäjän hallitukselle mahdollisuuden rajoittaa sellaisten maiden kansalaisten prosessioikeuksia, jotka asettavat Venäjää kohtaan vastaavia rajoituksia ja vaatimuksia (VF GPK artikla 398 kohta 4).

Venäjän korkein arbitraatiotuomioistuin on antanut asetuksen 11. kesäkuuta 1999 kansainvälisten sopimusten voimassa olosta liittyen arbitraatioprosessiin. Tässä asetuksessa todetaan oikeudenkäyntikuluista, että ulkomaalaisilla on samat oikeudet kuin venäläisilläkin arbitraatioprosessien kustannusten suhteen. Tuomioistuinmaksut voi ulkomaalaisten puolesta maksaa hänen avustajansa tai edustajansa, joka on Venäjän federaatiossa asuva henkilö. Ulkomaalaisten asianosaisten maksut on arbitraatiotuomioistuimelle suoritettava Venäjän ruplissa.

Venäjän federaation arbitraatioprosessilaissa on erityisartikla turvaamistoimenpiteistä kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa. Venäjän federaation siviiliprosessilaissa ei ole erityisnormeja koskien turvaamistoimenpiteitä kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa. Ottaen huomioon ulkomaalaisten kansallinen kohtelu siviiliprosessissa, tulevat sovellettavaksi siviiliprosessilaissa olevat yleiset turvaamistoimenpiteitä koskevat säännöt. Niiden mukaan ei ole mahdollista pyytää kanteen turvaamista ennakoon. Yleisessä siviiliprosessissa ei myöskään tunneta vastavakuutta. Nämä tulivat uuteen arbitraatioprosessilakiin äskettäin.

2.3.3 Suullisen ja kirjallisen käsittelyn järjestäminen

Siviiliprosessissa Venäjällä niin arbitraatiotuomioistuimissa kuin yleisissäkin tuomioistuimissa järjestetään kaksivaiheinen prosessi eli valmisteleva käsittely ja pääkäsittely.

Venäjän arbitraatioprosessilakiin on tullut uusi oikeudellinen instituutio todisteiden esittämisestä ja näytöstä, jollaista ei ole siviiliprosessilaissa. Sen mukaan asianosaisten on paljastettava ennen oikeuden istuntoa todisteena käyttämänsä seikat. Prosessiin osallistuva henkilö voi viitata oikeudenkäynnissä vain niihin todisteisiin, joihin toiset asianosaiset ovat voineet tutustua hyvissä ajoin. Venäjän arbitraatioprosessilaissa on myös uutta se, että ei tarvitse esittää todisteita seikoista, joiden olemassaolosta asianosaiset ovat yksimielisiä. Asianosaisten sopiessa prosessin aikana tiettyjen seikkojen olevan tietynsisältöisiä, ottaa arbitraatiotuomioistuin ne huomioon tosiasioina,

joitten olemassaoloa ei tarvitse enempää todistella. Totena ei voida pitää sellaista seikkaa, jonka vakuudeksi on esitetty vain asiakirjan kopio.

Siviiliprosessi ja arbitraatioprosessi Venäjällä on suullista ja kirjallista prosessia. Asianosaisten ja todistajien kuuleminen oikeuden istunnossa ei ole Venäjän siviiliprosessissa säännelty sen paremmin yleisten tuomioistuinten kuin arbitraatiotuomioistuintenkaan osalta, eikä asianosaisten tai todistajien suoraa kuulustelua tai ristikuulustelua käytännössä juurikaan järjestetä. Kuulustelulla tarkoitetaan käytännössä sitä, että asianosainen tai todistaja vapaasti kertoo asiasta, minkä jälkeen tuomarit tekevät kysymyksiä ja sen jälkeen vastapuolen edustaja.

Venäjän lainsäädäntö ei tunne lainkaan asianosaisen nimeämän asiantuntijan instituutiota. Arbitraatioprosessilaissa lähdetään siitä, että asiantuntijalausunnon hankkimista voi vaatia asianosainen, mutta siitä voi tehdä päätöksen omasta aloitteestaan myös oikeus.

Asiantuntijalausuntoa oikeudellisista kysymyksistä ei Venäjän lainsäädäntö salli. Kuitenkin tosiasiaassa asianosaiset esittävät itse hankkimiansa asiantuntijoiden lausuntoja mm. vieraan maan lainsäädännön sisällöstä. Käytännössä on ollut tapauksia, ettei tuomioistuin hyväksy tällaisia asiantuntijalausuntoja, vaan on pitänyt niitä prosessin ulkopuolelle kuuluvina.

2.3.4 Vieraan maan oikeuden soveltaminen

Venäjän siviiliprosessilakiin ja arbitraatioprosessilakiin sisältyvät normit vieraan maan oikeuden soveltamisesta siviilijutuissa poikkeavat periaatteellisesti toisistaan. Arbitraatioprosessilaissa on oma erityinen pykälänsä vieraan maan oikeuden soveltamisesta (VF APK artikla 14). Vastaavaa pykälää ei Venäjän siviiliprosessilakiin sisälly. Arbitraatioprosessilain asianomaisessa artiklassa on määritelty säännöt, millä tavalla vieraan maan oikeuden sisältö selvitetään. Lain mukaan on mm. mahdollista kääntyä tässä tarkoituksessa Venäjän federaation oikeusministeriön puoleen tai muiden Venäjän ja vieraitten valtioiden elinten puoleen. Arbitraatioprosessilain mukaan voidaan myös kutsua asiantuntijoita.

Tämän lisäksi arbitraatiotuomioistuimessa asianosainen voi esittää asiakirjoja, joissa selostetaan vieraan maan oikeuden normien sisältöä. Asianosaiset voivat muullakin tavalla auttaa tuomioistuinta selvittämään vieraan maan säännösten sisältöä. Uutuutena arbitraatioprosessilaissa on se, että arbitraatiotuomioistuin voi velvoittaa asianosaisen esittämään näyttöä vieraan maan oikeuden sisällöstä.

Siviiliprosessilaissa on vieraan maan oikeuden soveltamisesta ainoastaan yksi normi, jonka mukaan oikeus soveltaa vieraan maan oikeutta federatiivisen lain tai Venäjän federaation solmiman kansainvälisen sopimuksen sitä edellyttäessä (VF GPK artikla 11 kohta 5).

Suullisesta tulkkauksesta on normit sekä siviiliprosessilaissa että arbitraatioprosessilaissa, joissa määritellään kääntäjän prosessuaaliset oikeudet ja velvollisuudet.

Kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa on sovellettava Venäjän siviililain kolmanteen osaan sisältyviä lakivalintasääntöjä ja myös säännöstöä imperatiivisten normien soveltamisesta (VF siviililaki artikla 1192). Siviililain kolmannen osan lakivalintasäännöt eivät poista Venäjän federaation lainsäädännön sellaisten normien soveltamista, jotka tällaisiin imperatiivisiin normeihin sisältyvän määräyksen perusteella tai niiden erityismerkityksen vuoksi sääntelevät kyseistä oikeussuhdetta riippumatta sovellettavasta laista. Tällaiset yli-imperatiiviset Venäjän lainsäädäntöön sisältyvät normit on säädetty ennen kaikkea suojaamaan siviilioikeudellisissa suhteissa henkilöiden laillisia intressejä.

Tämän pykälän mukaan minkä tahansa maan oikeutta sovellettaessa tuomioistuin voi ottaa huomioon toisen maan oikeuden imperatiiviset normit, mikäli näillä on kiinteä yhteys asianomaiseen oikeussuhteeseen, ja mikäli tämän valtion oikeuden mukaan tällaiset normit on otettava huomioon säänneltäessä kyseistä oikeussuhdetta riippumatta siihen sovellettavasta vieraan maan oikeudesta. Tuomioistuimen tulee tällöin ottaa huomioon tällaisten normien merkitys ja luonne sekä niiden soveltamisen tai soveltamatta jättämisen seuraukset.

Venäjän federaation siviililain kolmannen luvun valmisteluun osallistuneiden venäläisten oikeudellisten asiantuntijoiden mukaan artiklassa 1192 tarkoitetaan sellaisissa yli-imperatiivisia normeja kuten esim. siviililainsäädännön perusteita (artikla 1), siviilioikeuden soveltamisrajauksia (atikla 10 kohta 1), säännöksiä koskien sopimuksen pätemättömyyttä esim., kun sopimus on solmittu loukaten oikeusjärjestyksen perusteita, on kohtuuton (artikla 169 kohta 1) tai loukkaa sopimusvapautta (artikla 421 kohta 1). Venäläisten oikeudellisten asiantuntijoiden mukaan yli-imperatiivisiin normeihin kuuluu myös säännöstö, jonka mukaan ulkomaankaupan oikeustoimet on tehtävä kirjallisessa muodossa (artikla 162 kohta 3).

2.4 Kansainvälinen oikeusapu

Kansainvälisestä oikeusavusta on jo Neuvostoliiton aikana solmittu kahdenkeskisiä oikeusapusopimuksia ja niiden soveltamisesta on annettu 1972 oikeusministeriön säännöstö, joka kuitenkin kumottiin 24.5.2001 Venäjän federaation oikeusministeriön määräyksellä N:o 160. Niinpä näiden kahdenkeskisten oikeusapusopimusten samoin kuin Venäjän federaation ratifioiman Haagin konvention vuodelta 1965 edellyttämän kansainvälisen oikeusavun säätelyssä on Venäjällä aukko.

Keskusorganina sekä yleisiin tuomioistuimiin että arbitraatiotuomioistuimiin on pääsääntöisesti ollut Venäjän federaation oikeusministeriö. Venäjällä ei kuitenkaan ole yhtenäistä käytäntöä oikeusapupyynnöiden esittämisessä Venäjän oikeusministeriölle. Yleisten tuomioistuinten alioikeudet lähettävät oikeusapupyynnöt useimmiten liittovaltiosubjektin oikeushallinnon kautta. Liittovaltiosubjektien tuomioistuimet, kuten Moskovan kaupungin oikeus, lähettää oikeusapupyynnöt usein välittömästi Venäjän federaation oikeusministeriöön.

Oikeusapupyynnöiden lähettäminen on mahdollista myös viitaten kansainväliseen kohteliaisuuteen varsinkin, kun ei ole solmittu valtiosopimusta oikeusavusta. Tällöin Venäjän federaation oikeusministeriö toimittaa oikeusapupyynnön diplomaattitietä eli Venäjän federaation ulkoasiainministeriön ja ulkomailla olevien konsuliedustajien kautta. Tämä todetaan esim. korkeimman arbitraatiotuomioistuimen asetuksessa 11. kesäkuuta 1999 N:o 8 kansainvälisten sopimusten voimassa olosta Venäjän federaatiossa arbitraatioprosessissa.

Venäjän säädöksiensä mukaan niihin maihin, joiden suhteen on noudatettava diplomaattitietä, eli kun oikeusapupyynnö on esitettävä Venäjän federaation ulkoasiainministeriön kautta, tulee arbitraatiotuomioistuinten lähettää oikeusapupyynnö viimeistään 6 kuukautta ennen oikeuskäsittelyä. Tällaisia maita ovat esim. Itävalta, Belgia, Kreikka, Italia, USA, Saksa ja Ranska. Useiden maiden kohdalla Venäjän federaation oikeusministeriö toimittaa oikeusapupyynnön suoraan kyseisen maan keskusviranomaiselle, jolloin oikeusapupyynnö on esitettävä Venäjän arbitraatiotuomioistuimelta viimeistään neljä kuukautta ennen asian tuomioistuin-käsittelyä. Tällaisia maita ovat esim. Bulgaria, Vietnam, Georgia, Espanja, Kiina, Latvia, Liettua, Puola, Romania, Sveitsi, Eesti, Tsekki ja Slovakia. Kahdenkeskisissä oikeusapusopimuksissa voi olla muukin määräaika, jolloin Venäjän arbitraatiotuomioistuinten tulisi ottaa se huomioon. Venäläisissä lähteissä Suomi luetaan kuuluvaksi yleensä ensimmäiseen ryhmään, vaikka Suomen ja

Neuvostoliiton oikeusapusopimuksessa onkin sovittu huomattavasti lyhyemmästä eli kolmen kuukauden määräajasta.

2.5 Ulkomailla annettujen siviilituomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano Venäjällä

Venäjän federaation siviiliprosessilain (artikla 409 kohta 1) ja arbitraatioprosessilain (artikla 241 kohta 1) mukaan ulkomaisen tuomioistuimen päätös (mukaan lukien sopimuksen vahvistaminen) tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Venäjän federaatiossa, mikäli tästä on sovittu Venäjän federaation kansainvälisessä valtiosopimuksessa.

Venäjän federaatio on mukana monenkeskisissä IVY-maiden sopimuksissa. Monenkeskisessä Minskin oikeusapusopimuksessa vuodelta 1993 koskien siviili-, perhe- ja rikosasioita sitoutuvat sopimusmaat tunnustamaan ja täytäntöönpanemaan oikeusviranomaisten päätökset ja notaarin rahasitoumuksia koskevat päätökset. Taloudellisista riidoista on tehty 1992 IVY-maiden kesken ns. Kiovan sopimus. Sen mukaan tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tuomioistuinten päätökset taloudellisissa riidoissa. Arbitraatiotuomioistuinten ja muiden taloudellisten tuomioistuinten päätösten vastavuoroisesta täytäntöönpanosta IVY-maiden kesken on solmittu sopimus myös 6. maaliskuuta 1998 Moskovassa. Tämä konventio on voimassa Azerbaidžanissa, Kazakstanissa ja Tadžikistanissa 9. tammikuuta 2001 lukien. Sen ovat näiden lisäksi allekirjoittaneet Armenia, Kirgisia, Moldova ja Venäjä.

Venäjän federaatio on mukana mm. New Yorkin konventiossa välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta vuodelta 1958, Euroopan ulkomaankauppa-arbitraatiokonventiossa vuodelta 1961, Moskovan konventiossa vuodelta 1972, Kiovan konventiossa vuodelta 1992. Tämän lisäksi Venäjän solmimissa kansainvälisissä investointisuojausopimuksissa noin kolmenkymmenen maan kanssa on myös säännökset välimiesmenettelystä ja välitystuomioitten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Venäjä ei ole ratifioinut monenkeskistä Washingtonin konventiota kansainvälisten sijoitusriitojen ratkaisemisesta.

Kahdenkeskisissä oikeusapusopimuksissa on tuomioiden ja muiden viranomaispäätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta vaihtelevasti säännöksiä koskien sekä kaupallisia että perheoikeudellisia asioita.

2.6 Kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi Venäjän perheoikeudessa

Oikeusavusta perheoikeudellisissa asioissa on Venäjällä säännöksiä kansainvälisissä sopimuksissa, kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvissä oikeusperiaatteissa ja normeissa. Venäjä on vuodesta 1990 lukien mukana YK:n lapsenoikeuksien konventiossa vuodelta 1989, mikä muodostaa perustan kamppailussa lapsikaappauksia ja muita lasten laittomia maastaviemisiä ja maahantuomisia vastaan. Venäjän rikoslaissa on sanktio alaikäisten kaupasta (VF Rikoslaki artikla 152).

YK:n lapsioikeuskonventio on perusta myös Venäjän sitoumuksille liittyen kansainväliseen adoptioon. Venäjä ei ole toistaiseksi ratifioinut Haagin konventiota kansainvälisestä adoptiosta vuodelta 1993. Venäjän opetusministeriö valmistelee Venäjän liittymistä tähän konventioon, eikä ole poissuljettua, että Venäjän valtiollinen duuma ratifioi konvention jo kuluvana vuonna 2003.

Venäjä ei ole mukana kansainvälisissä konventioissa elatusavusta, ei esim. Haagin konventioissa vuosilta 1961 ja 1996. Perusnormit lapsen huollosta ovat YK:n lapsioikeuskonventiossa. Tämän lisäksi huollosta ja tapaamisoikeuksista on säännöksiä Minskin konventiossa vuodelta 1993 (artikla 33) ja monissa Venäjän solmimissa kahdenkeskisissä oikeusapusopimuksissa.

Näissä kansainvälisissä sopimuksissa on lapsen huollosta lähinnä kolliisionormit, ei niinkään säännöksiä tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Lähtökohta näissä kolliisionormeissa on sama kuin Venäjän siviililain kansainvälistä yksityisoikeutta koskevassa säännöstössä (artikla 1199 kohta 1), ja määräävänä seikkana on lakia valittaessa kansalaisuus. Uudessa siviililaissa on joustavampi normi, jonka mukaan huollettavan asuinpaikka voi olla määräävä, jos sillä on kiinteämpi yhteys lapseen, kuin kansalaisuudella. Jos huollosta on määrätty ulkomailla, mutta huollettavalla on asuinpaikka Venäjällä, voidaan lapsen kannalta edullisempaa Venäjän oikeutta soveltaa.

IVY-maiden Minskin konventiossa vuodelta 1993 ovat artikkelit 35 ja 36 huollon ja tapaamisoikeuden määräämisestä ja täytäntöönpanosta. Perheasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpano Venäjällä on IVY-maissa annettujen tuomioiden suhteen määritelty Minskin konventiossa vuodelta 1993. Sen mukaan IVY-maassa annettu tuomioistuinpäätös edellyttää eksekvatuurin antamista sen IVY-maan tuomioistuimessa, minkä alueella täytäntöönpanoa halutaan.

Ilman kansainvälisessä sopimuksessa olevaa vastavuoroisuus-tunnustusta ei Venäjällä voida panna täytäntöön ulkomaisen tuomioistuimen perheasiassa antamaa päätöstä. Suomen ja Neuvostoliiton oikeusapusopimuksessa vuodelta 1978 tunnustetaan vastavuoroisesti ainoastaan avioliiton purkamista, aviopuolisoiden asumuseroa ja avioliiton mitättömyyttä koskevat päätökset. Muita perheasioita koskevia päätöksiä ei tämä oikeusapusopimus koske.

Minskin konventiossa artiklassa 28 määrätään avioerosta. Kiinteätä omaisuutta koskeva avio-oikeus kuuluu kiinteistön sijaintipaikan oikeuden mukaan määrättäväksi (Minskin konventio artikla 27 kohta 5).

Elatusapua koskevien päätösten täytäntöönpano on määritelty Venäjän federaation ulosottolain artiklassa 70. Ulosottolain tämä pykälä on luonteeltaan yleisnormi, joka viittaa useisiin perhelain normeihin. Venäjän federaation perhelaki on perusnormisto elatusavusta ja niiden pakkoperinnästä.

Sirpa Johansson

3 Civil Proceedings, International Judicial Assistance and Enforcement of Foreign Judgments in Finland

3.1 Civil Proceedings in Finland

3.1.1 Dispute Resolution in Finland

The Courts. The court organisation in Finland consists of general courts and special courts. The system of general courts is divided into three instances: district courts ("käräjäoikeudet", being the courts of first instance), courts of appeal ("hovioikeudet", the intermediate instance) and the Supreme Court ("Korkein oikeus"). The general courts adjudicate both civil (and criminal) cases, which have not expressly been excluded from their competence. Special courts (e.g. the Labour Court and the Market Court) deal with and adjudicate cases in which the dispute has reference to a fixed part of the substantive law. Administrative cases fall within the realm of administrative courts.

In a number of domestic and cross-border disputes arbitration proceedings are used as part of the dispute resolution outside the court system (See the Arbitration Act 967/1992). In recent years there has been a growing debate about mediation and evaluation of its role in dispute resolution both court sponsored and independent of them. This study focuses on civil proceedings in district courts because the main part of the judicial process is still predominantly in the hands of these courts.

Main Principles of Civil Proceedings. The reform of the civil procedure was carried out in Finland in the early 1990's. In connection with the reform of the Code of Judicial Procedure three fundamental principles of procedural law were established: orality, immediateness and concentration. The main purpose of these principles is to facilitate the application of the rule of free evaluation of evidence at trial. The principle of concentration means that the case must be prepared so that it can be concluded at one main hearing (the trial). The principle of immediateness postulates that the judgment can be based only on what has occurred during the main hearing. The principle of orality means that the judgment must be based directly on what the parties and witnesses etc. have stated during the main hearing. This principle also limits reading from a

deposed text and other practice, which was typical to the proceedings before the reform. The provisions of the Code of Judicial Procedure and court practice reflect these principles.

International perspectives. International influence on the Finnish legal procedure has been steadily increasing. Finland ratified the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms in 1990. The Convention has influenced the procedural reforms and a rule concerning the right to access to courts and fair trial was introduced in the Finnish Constitution (see Section 21 – Protection under the Law) in 1995. Finland is subject to the jurisdiction of the European Court of Human Rights (ECHR). Some cases have been brought against Finland in procedural matters (Art. 6 of the Convention). The Finnish courts have been apt to follow the case law of the ECHR especially in areas where legislation has been out of date.

The membership in the European Union in 1995 is bringing various new challenges to the civil procedure and the Finnish courts. After the Amsterdam Treaty (1997) came into force in 1999 an ambitious program was introduced to create a European legal area.¹ The aim is to adopt common rules concerning international civil procedure between the Member States. The questions within the ambit of international civil procedure belong to the “shared jurisdiction” of the Member States and the European Community.

The regional co-operation with the other Nordic countries has been successful in questions concerning international civil procedure. Finland has also ratified all the major Conventions in the field of international judicial assistance in civil matters and participates actively in the work of international organisations such as the Hague Conference on Private Law, the European Council, the UNCITRAL and the International Law Association.

3.1.2 Jurisdiction in Transborder Cases

Finland has ratified the Lugano Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (1988) in 1993, as well as the almost identical Brussels Convention (1968) in 1999.² Both Conventions are directly applicable in Finnish law. The

¹ See Art. 61 and 65 EC Treaty and the Action plan of the Council and the Commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice Official Journal C 19 23.1.1999 p. 1.

² The latter has been replaced by the so-called Brussels I Regulation. See Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, Official Journal L 12 16.1.2001 p. 1.

Conventions regulate the jurisdiction of Finnish courts in relation to defendants domiciled in the other contracting states. Plaintiffs from the non-contracting states can also refer to the jurisdiction rules of the Conventions. The Convention establish the defendant's domicile or seat as the main basis of jurisdiction (Art. 2 of the Conventions). There are however several important exceptions to this rule in the Conventions.

In situations where the Lugano/Brussels rules are not applicable because the nature of the dispute falls outside the scope of these conventions or because the defendant is not domiciled in a contracting state, the Finnish courts apply rather scattered rules on jurisdiction. The legislation concerning family and inheritance matters includes modern and rather complete rules on the international jurisdiction of Finnish courts. In other matters jurisdiction is usually based on the defendant's domicile, seat, or assets in Finland (Chapter 10, § 1 of the Code of Judicial Procedure). Jurisdiction is exclusive in connection with immovable property situated in Finland.

In cases where a defendant is a natural person having no known domicile in Finland, it will suffice for purposes of jurisdiction that he is present in Finland at the time of suit. A Finnish citizen may be sued in Finland in such a case, even though he does not sojourn here, provided that he has previously had domicile or sojourned in Finland (see Chapter 10, § 1 of the Code of Judicial Procedure).

According to the case law of the Supreme Court jurisdiction can be based on principles of international civil procedure applicable in Finland. However the necessary prerequisite for the jurisdiction of the Finnish court in a particular action is that action has a real and substantial connection to Finland.³

The parties may conclude a jurisdiction agreement in existing or future disputes, in cases where Finnish law permits the parties to reach a binding settlement. Finnish courts will with some exceptions hear a case when the defendant submits to the jurisdiction without raising any objection to jurisdiction. There are separate provisions concerning jurisdiction agreements in the Lugano/Brussels Conventions (See Art. 17-18).

³ This is the case when other rules of jurisdiction are not applicable. See case Supreme Court 2001:99.

The negative attitude towards enforcement of foreign judgments in Finland has two implications in court proceedings. First, the international jurisdiction of the Finnish courts is rather broad in general terms which means that the connection between the court and the action can be insignificant (See Chapter 10, § 1.1 of the Code of Judicial Procedure). Second, the competent court in Finland cannot in principle decline jurisdiction in cases where related or similar action has been started abroad between the same parties. The domestic rules on *lis alibi pendens* do not apply in cross-border context. The conventions concerning recognition and enforcement of foreign judgments include thus special provisions on proceedings in related actions.

3.1.3 Court Proceeding under the Code of Judicial Procedure

Foreign Party in the Finnish Courts. The foreign party has equal protection under the law in proceedings with Finnish citizens. The foreign plaintiff cannot be imposed a security deposit (so-called *cautio judicatum solvi*), or other means of security, for the defendant's expenses, which the plaintiff may be ordered to refund in the proceedings. The questions concerning the trial costs and legal aid are discussed below in more detail.

Finland has ratified the Hague Convention on Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents (1961) in 1985. Legalisation is neither required according to the provisions of other Conventions like the bilateral Convention between Finland and Russia on Judicial Assistance⁴ and the Lugano and Brussels Conventions.

The court may require documents written in a foreign language to be translated into Finnish or Swedish if it does not understand the language used. This rule does not apply to the Nordic languages (Danish, Norwegian and Swedish). In court proceedings Finnish or Swedish is applied, if the court and the parties do not agree to use some other language. Despite this the judgment and other official documents are always in Finnish or Swedish.

Institution of Proceedings (Chapter 5 and 11). The judicial process begins with the plaintiff submitting a written summons application to the district court. In this application he must state his claim and material facts supporting the claim. If the summons application fulfils the prescribed

⁴ See the Convention between Finland and the Soviet Union on Protection of the Law and Judicial Assistance in Civil, Family and Criminal Matters (1978). It has been applied between Finland and the Ukraine since 1994.

requirements, the court will issue a summons against the defendant and also make an order for preparatory proceedings.

The courts take care of service of the summons on the defendant by post or through judicial officers. Substituted service and service by publication are permitted in situations specified by law. In transnational service of summons the courts can rely on international arrangements like the Hague Convention on Service Abroad of Judicial and Extra-Judicial Documents in Civil and Commercial Matters (1965). The service of summons can be left to the plaintiff who is willing to take care of the service.

In Finland the court may grant interim measures of provisional protection before the plaintiff has instituted proceedings as well as during the proceedings. Interim measures may purport to seize assets of the defendant or to order the defendant to do or to refrain from doing something.

Preparatory Proceedings Procedure (Chapter 5). A characteristic of Finnish procedure in civil cases is the clear distinction between the preparatory proceedings and the main hearing. In the summons the defendant can be directed to submit an answer in writing before oral preparatory hearing. The combination of oral and written preparatory proceedings has become common.

During the preparatory proceedings the parties have to state what evidence they intend to produce and give details of their respective positions. Written evidence should be mentioned and appended (copies) in the summons application and in the answer. In the later stage the party may not allege any new circumstances or new evidence, unless he can show that he has had a valid excuse for failing to allege the circumstances of evidence previously.

In the oral preparatory proceedings the judge should try to remove any obscurity or incompleteness that occur in the submissions of the parties. The objective is to make clear the position of the parties, above all what is contested and what is not. At this stage the judge can make efforts to settle the dispute between the parties. The general rule is that a case is decided after the trial. During the pre-trial stage the court may enter a default judgment, confirm a settlement or enter a judgment in some other situations in accordance with the Code of Judicial Procedure.

In cross-border cases questions concerning the choice of law and application of foreign law can turn out to be rather problematic. These issues usually need special attention in the preparatory

proceedings. In cases where settlement is permitted, the courts will generally apply Finnish law in the substantive questions if the parties expressly or tacitly agree to this before or during the actual litigation. The procedural matters are governed by the Finnish law (*lex fori*).

When a Finnish court is unfamiliar with the contents of the applicable foreign law, it may request a party, usually the party relying on that law, to present proof of its contents. The court may also attempt to obtain information about the contents by its own efforts. Finland is a party to the European Convention on Information on Foreign Law (1968) since 1990. In case the content of applicable foreign law remains obscure, the Finnish law will be applied (Chapter 17, § 3,3 of the Code of Judicial Procedure).

The Main Hearing (Trial) and Judgment (Chapters 6 and 24). In an ordinary main hearing the principles of orality, immediateness and concentration are upheld and in matters amenable to out-of-court settlement the adversary system is applied. The main hearing consists of three parts: the opening speech, the presentation of evidence and the closing address. The witnesses as well as parties must be heard during the main hearing. However the presentation of evidence can be carried outside the main hearing and even abroad if it is necessary. In this case the separate provisions concerning taking of evidence abroad are applied (see Chapter 2.3).

The main hearing continues, if possible, without interruption until the case is ready for decision. The judgment must be based only upon what has occurred during the trial. A judgment may not be given for something else or something more than what was demanded by a party. The main hearing in civil cases is open to the public with some minor exceptions.

The Costs (Chapter 21) and Legal Aid. In Finland the losing party must reimburse the winning party for his litigation expenses (the costs for counsel, the party's own work, loss of time and production of evidence). If a party is considered only to some extent to be the winning party, the compensation may be adjusted. The court may direct that the each party shall bear its own costs if the conclusive circumstances in the case were unknown to the losing party.

Corporations cover their legal expenses with private legal expenses insurance. Many private persons have this kind of insurance connected to their home insurance and car insurance as well. The general legal aid may be granted in civil cases to the natural persons residing in Finland who have a need of assistance (see the Legal Aid Act 257/2002). Under the conditions stated in the Act

foreigners may have a right to the general legal aid. According to the conventions foreign citizens can be eligible to the same degree of legal aid as would be granted to own nationals.⁵ Insurance and legal aid do not cover the losing party's duty to pay the costs of the winning party.

Finland has ratified the European Agreement on the Transmission of Applications for Legal Aid (1977) in 1980. Similar provisions have been adopted in the Hague Convention on International Access to Justice (1980). The objective of these conventions is to further the indigent person's access to justice. In Finland the Ministry of Justice is the Central Authority for both these Conventions. It is in charge of transmission of applications for legal aid and it functions also as a general source of information in questions concerning legal aid in Finland. These services are rendered free of charge.

3.2 International Judicial Assistance in Civil Matters

3.2.1 Introduction

In Finland cross-border co-operation in civil and commercial matters is based on international and bilateral treaties, Nordic conventions as well as national and European law. The legal basis for transborder co-operation in civil matters is the three Hague Conventions and their predecessors.⁶ They cover the classical forms of co-operation (service of process and taking of evidence) but also for instance co-operation in assisting indigent persons in getting access to courts abroad. Finland has ratified the Hague Convention on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil and Commercial Matters (1965) in 1969, the Hague Convention on the Taking of Evidence in Civil or Commercial Matters (1970) in 1976 and the Hague Convention on International Access to Justice (1980) in 1988.

Finland has also joined conventions drafted in the Council of Europe and between the Nordic countries. New forms of judicial assistance are emerging in the European Union. Among the bilateral agreements should in particular be noted the Convention between Finland and Russia on Judicial Assistance, which covers various forms of judicial assistance in civil, family and criminal

⁵ See e.g. the Hague Convention on International Access to Justice (1980) and the bilateral Convention between Finland and Russia on the Judicial Assistance.

⁶ Finland has ratified the Hague Convention on Civil Procedure of 1905 and 1954.

matters. Under the national laws no formal requirement of reciprocity exists. Judicial assistance is thus given to the non-contracting states for instance in service of documents.

It is difficult to give a comprehensive survey of the degree and the forms of judicial co-operation, which have been developed in practise. In the various fields of law particular devices of co-operation have emerged. A good example of the development towards more particular devices of co-operation is the area of family law. Enforcement of foreign judgments is one form of transborder judicial co-operation with great significance. It is discussed in more detail below in chapter 3. In the following, service of judicial and extrajudicial documents will be discussed in chapter 2.2, obtaining of evidence in 2.3 and co-operation in family matters in 2.4.

3.2.2 Service of Judicial and Extrajudicial Documents

The international law of service distinguishes between different types of service where transborder co-operation is indispensable. Service may be requested by a foreign country to be effectuated domestically in Finland (*incoming request of service*). It is also possible that a Finnish court requests service of process abroad (*outgoing request of service*). The provisions concerning service of process do not cover only service of summons and other judicial documents but they can be applied to service of extra-judicial documents as well. The latter are different documents of public authorities and private documents that need to be given service in the manner prescribed by law.

The Decree on Mutual Assistance in Service of Documents in Civil Matters (211/1982) contains the general provisions concerning both incoming and outgoing requests of service are in. Furthermore the provisions of the Hague Convention on Civil Procedure (1954) and the Hague Service Convention (1965) are applied in relations with other Contracting States. In addition, the Nordic States have concluded a separate Convention on judicial assistance⁷, which applies alongside the Hague Service Convention. The European Union has adopted separate legislation for this purpose as well.⁸

The Hague Service Convention was created to renew and replace the provisions of the Hague Convention on Civil Procedure (1954). The new convention created Central Authorities to be the

⁷ See the Convention between Finland, Iceland, Norway, Sweden and Denmark on the Judicial Assistance in Service of Process and Taking of Evidence (1974).

⁸ Council Regulation (EC) No 1348/2000 of 29 May 2000 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters, see Official Journal L 160 30.6.2000 p. 37.

general channels of transmission in each Contracting State. A more decentralised system of transmission has been adopted by means of direct contacts between the judicial authorities in the Nordic countries as well as the Member States of the European Union. This means that a request for service is sent directly by the foreign court or other authority to the competent court in Finland.

The Convention between Finland and Russia on Judicial Assistance has separate provisions on service of documents, which are based on the transmission of requests via diplomatic channels. This means that requests are dealt with by the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Justice in Finland. According to the Decree on Mutual Assistance in Service of Documents in Civil Matters the transmission of requests from/to the non-contracting states happens via diplomatic channels as well. Finland has a liberal policy towards incoming requests for service. Under the national law no formal requirement of reciprocity exists. The Ministry of Foreign Affairs accepts these requests and forwards them to the competent authorities for service.

The service of process is reviewed in the following mainly in the light of the application of the Hague Service Convention.

Incoming request of service. Under the Hague Service Convention the Ministry of Justice was appointed to be the Finnish Central Authority, which accepts requests for service from abroad and is in charge of serving process in Finland. Along with this general channel of transmission the Convention offers several subsidiary channels. These include diplomatic or consular channels, direct or consular service, direct postal service and service of process via interceding judicial officers or individuals. Finland has declared that the Finnish authorities are not obliged to assist in serving documents transmitted by judicial officers or individuals of the state of origin (see subparagraphs (b) and (c) of art. 10 of the Convention). Direct postal service to the addressee in Finland is accepted.

According to the Hague Service Convention service of process may be dealt with by informal delivery to the addressee, by service within the form of local practice or by a specified form explicitly requested by the requesting authority (Art. 5). Service of process in Finland under the Code of Judicial Procedure was briefly discussed above in chapter 1.3. The requested state may object to a specified or qualified form if it is incompatible with its domestic law.

The request, certificate of service and the summary of the document to be served are made according to the model annexed to the Convention either in English or in French. The Central Authority may require that the document to be served will be translated into the official language or one of the official languages of the State addressed. This is not required if the addressee accepts service voluntarily. According to the Decree on Mutual Assistance in Service of Documents in Civil Matters the document can also be served in the other languages than Finnish or Swedish, if the addressee commands the language in which the document in question is written.

Outgoing request of service. A Finnish court may request service abroad in the manner prescribed by international conventions or law, if the addressee has a known domicile abroad.⁹ Exceptionally the request can be sent to the other Nordic countries although there is no knowledge of the addressee's domicile. Service by publication can be considered, if service abroad is not for some reason possible. The general and subsidiary channels of transmission vary depending on the requested state and the applicable convention. This is the case also under the Hague Service Convention. Service abroad is usually carried out by mail (direct postal service) if this is accepted by the state in question.

The request of service of summons and other judicial documents are made by the courts. The requests concerning the extrajudicial documents are made by the State Provincial Offices (the Unit for International Affairs). The forms annexed to the Convention are used by the authorities for the request and the summary of the document to be served. The Convention offers several subsidiary channels of transmission, which can be used if the State addressed has not made a reservation. These include diplomatic or consular channels, direct or consular service, direct postal service and service of process via interceding judicial officers or individuals.

3.2.3 Taking of Evidence

The traditional field of transborder judicial co-operation is the obtaining of evidence and other information located abroad for civil litigation. The typical forms of this kind of assistance cover e.g. taking an oath, hearing of parties, examination of witnesses and experts, inspection and obtaining written evidence. The most important international convention in the field is the Hague Convention

⁹ See Chapter 11, § 8 of the Code of Judicial Procedure.

on the Taking of Evidence Abroad in Civil and Commercial Matters (1970) which has renewed and replaced Article 8 to 16 of the Hague Convention on Civil Procedure (1954).

The general rules covering this form of assistance are found in the Act that regulates co-operation between the Finnish and foreign authorities in court proceedings (171/1921). The Finnish authorities also apply the provisions in the Nordic Convention¹⁰ - and will in the future apply the Regulation of the European Union¹¹. The bilateral Convention on Judicial Assistance between Finland and Russia covers also co-operation in taking evidence.

The basic idea of the Hague Evidence Convention is that a judicial authority may by means of a letter of request to ask the competent authority of another Contracting State to obtain evidence or to perform some other judicial act. These acts do not include service of judicial documents and execution of judgments and orders for provisional and protective measures. A letter can be used only to obtain evidence in commenced or contemplated judicial proceedings. It is mandatory for the requested State to execute the request, if need by means of coercion. The only exception is when the state in question considers that its sovereignty or security would be prejudiced thereby.

According to the Convention the court issues a request of assistance, which is sent to the Central Authority in the receiving State. In Finland the Ministry of Justice has been nominated to be the Central Authority, which accepts the request and forwards it to the competent local authority for implementation. The request can be made in English, French or the language of the requested authority. Finland has made a declaration that requests in English but not in French are accepted. The execution of the request is made in the official language of the court or other authority addressed.

Chapter II of the Hague Convention concerns taking of evidence by diplomatic officers, consular agents and commissioners. Finland does not apply this Chapter because the Finnish legislation does not include such provisions for taking evidence. However, there is no reservation according to which the other contracting states can not take evidence by such means in Finland.

¹⁰ See the Convention between Finland, Island, Norway, Sweden and Denmark on the Judicial Assistance in Service of Process and Taking of Evidence (1974).

¹¹ In 2004 the Finnish Courts will start to apply the Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001 on co-operation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters, see Official Journal L 174 27.6.2001 p.1.

3.2.4 Judicial Assistance in Family Matters

Finland has actively participated in the international co-operation in family matters and enacted the international conventions into Finnish law by the different Family Acts. The main focus of the conventions is protection of minors. Finland has ratified a number of conventions including the recovery of family support claims, child abduction and adoption.

Recovery of Family Support Claims. The goal of the New York Convention on the Recovery of Maintenance Abroad (1956) is to facilitate the recovery of maintenance abroad. Finland joined the Convention in 1962. The Convention covers mainly practical questions concerning judicial assistance between the contracting states. It does not include provisions concerning enforcement of maintenance decisions. In this sense the conventions concerning the recognition and enforcement of maintenance obligations (see chapter 3.3 below) complement the New York Convention.

Instead of joining the international conventions some states have introduced a system of bilateral official declarations where the respective state and a foreign state declare that they recognise the corresponding legislation in the foreign state as a warranty of reciprocity.¹² These declarations cover mutual judicial assistance as well.

Judicial Assistance in Returning Abducted Child. The Child Custody and Right of Access Act (361/1983) gives force of law in Finland to two international conventions. The object of both these Conventions is the protection of existing rights of custody by intensifying the return of the abducted children and by preventing child abduction (or “kidnapping”) cases. The Conventions are the Hague Convention on the Civil Aspects of Child Abduction (1980) and the European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and Restoration of Custody of Children (1980). The latter is essentially a convention for enforcement of custody orders (see chapter 3.3 below). In Finland the Ministry of Justice is the Central Authority for both Conventions.

The Hague Child Abduction Convention deals with cases of wrongful removal or retention of a child in breach of rights of custody. According to the Convention, upon receiving an application for

¹² These declarations have been made between Finland and most of the States in the United States as well as the Province of Ontario (Canada).

the return of a child (either from a person, institution or body concerned from another Central Authority) the Central Authority must take all the appropriate measures in order to obtain the voluntary return of the child. In addition, it must institute or facilitate the institution of proceedings with a view to obtaining an order for the return of the child immediately. The competent court is in the first instance the District Court of Helsinki.

When a child is abducted to a non-contracting state the Finnish Authorities (the Ministry of Foreign Affairs) have limited means to assist the return of the abducted child.

Adoption. Finland is a party to the Hague Convention on Protection of Children and Co-operation in respect of Intercountry Adoption (1993) since 1997. The Convention establishes safeguards to ensure that intercountry adoptions take place in the best interests of the child and with respect for the child's fundamental rights as recognised in international law. To ensure that these safeguards are respected the Convention introduces a system of co-operation between the Contracting States.

3.3 Recognition and Enforcement of Foreign Judgments

3.3.1 General principles and sources of law in Finland

Finland lacks uniform regulations for questions of recognition and enforcement of foreign judgments. In the absence of statutory support foreign judgments will neither be recognized nor enforced in Finland. Statutory support is required even in the cases where judgment has been given in a foreign court according to the parties' jurisdiction agreement. Finnish policy in recognition and enforcement questions can therefore be considered rather restrictive. Enforcement of foreign judgment depends on both the subject matter and the origin of the judgment. Even when foreign judgments are not recognized and enforced as such, they may be used by the parties as proof of certain facts or of the contents of foreign law in Finnish proceedings. The evidentiary weight of foreign judgment varies from case to case.

International treaties, Nordic conventions as well as national and European legislation form the main sources of law in the area of recognition and enforcement of foreign judgments. One of the most important treaties in Europe is the Lugano Convention on Jurisdiction and Recognition and

Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (1988).¹³ The Convention entered into force in Finland in 1992. It has to a great extent superseded the Nordic Judgement Convention and other pre-existing conventions.¹⁴ Finland has acceded to a number of multilateral agreements in the various branches of substantive law, which contain provisions on recognition and enforcement of judgments.¹⁵ The foreign decisions relating to costs of legal proceedings are enforced in Finland under the Hague Convention on International Access to Justice (1980).

A diversity of legal sources support recognition and enforcement of judgments and decisions in family matters. Finnish legislation has been reformed in the light of these international conventions. National rules concerning recognition and enforcement are often applied universally as can be seen below in chapter 3.3.

Finland has also ratified the 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. The rules of the Arbitration Act based on this convention are applied even in relation to arbitration awards made in non-contracting states.

3.3.2 Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters

The 1988 Lugano Convention was designed to lay the foundation for the free movement of judgments in civil and commercial matters in Europe (see Art. 1 for the scope of Convention). The Convention creates a simple and reliable means of enforcing judgments between the Contracting States. It includes strict jurisdictional rules and almost automatic recognition of judgments given in other Contracting States. The Convention has turned out to be a success. It is in force between 19 Contracting States.¹⁶ At present the Contracting States are negotiating to revise the convention. The objective is to reform the jurisdiction rules and simplify formalities concerning enforcement of judgments. This reform follows the revision of the Brussels I Regulation. New states are expected to ratify the Lugano Convention at this stage as well.

¹³ See below 3.2. The Lugano Convention is identical to the 1968 Brussels Convention which was negotiated among the original members of the European Communities. After entering the European Union Finland became the Member of this convention. It has been revised recently and replaced by the EC Regulation N:o 1.3.2002 (Brussels I Regulation).

¹⁴ The Convention between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden on the recognition and enforcement of judgments in civil matters (1977). The same applies to the bilateral Agreement between Finland and Austria on the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil Cases (1986).

¹⁵ See e.g. the Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy (1960), Convention on Civil Liability for Oil Pollution Damage (1969), Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (1956) and by Rail (1980).

¹⁶ Austria, Belgium, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, the Great Britain and Northern Ireland, Iceland, Ireland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Spain, Sweden and Switzerland.

The convention is based on the concept of “direct jurisdiction”. It contains jurisdictional rules that are binding on all courts in Contracting States and applicable at the judgment-granting stage. In view of this it was thought possible to eliminate jurisdictional test at the stage of recognition and to require Contracting States to give almost automatic recognition to judgments covered by the Convention. Consequently, except in a few special cases, the judgment-recognising court is not permitted to consider whether that court actually had jurisdiction under the Convention. This system has the advantage in that it makes enforcement proceedings very easy.

The jurisdictional rules of the Convention apply (with few exceptions) if the defendant is domiciled in a Contracting State. If the defendant is not domiciled in a Contracting State, the court may hear the case under the national rules of jurisdiction. Yet in this case too its judgments must be recognised in other Contracting States without any jurisdictional test.

The Convention mechanisms protect the rights of the defendant in various ways. The Convention system involves a considerable reduction in the freedom of the state in order to avoid obstacles to the efficacy of the Convention procedure and to strengthen the principle of legal certainty.

The rules concerning recognition and enforcement cover judgments given in the scope of the Convention in a Contracting State. The concept “judgment” refers to “any judgment given by a court or tribunal, whatever the judgment may be called, including a decree, order, decision or writ of execution, as well as the determination of costs or expenses by an officer of the court” (Art. 25). The Convention covers authentic instruments and court settlements as well. If the provisional or protective order is granted *inter partes*, it is usually enforceable according to the Convention. Judgments, which provide for the enforcement of another judgment granted in a third country are not within the scope of the Convention rules.

The Automatic Recognition of Judgments. The basic principle is that a judgment given in one Contracting State is recognised in the other Contracting State without any special procedure being required. Recognition may be refused only on the specific grounds established by the Convention (see below).

The Uniform Procedure of Exequatur. The certainty and rapidity in implementing foreign decisions is confirmed with the uniform procedure of exequatur provided for by the Convention. This

procedure consists of a examinatory stage carried out ex parte on the application of any interested party. In Finland the application for exequatur is submitted to the district court by reference to the place of domicile of the party against whom enforcement is sought or by reference to the place of enforcement. In this phase the judge appends the executive formula to the foreign judgment after the party has exhibited the necessary documentation. The application may be refused only for one of the reasons specified in Articles 27 and 28.

Application Documentation. According to the Convention the application must usually include following documents (see Articles 33 and 46-49):

- a copy of the judgment which satisfies the conditions necessary to establish its authenticity,
- in the case of a judgment in default, the original or a certified true copy of the document which establishes that the party in default was served with the document instituting the proceedings or with an equivalent document;
- documents which establish that according to the law of the State of origin, judgment is enforceable and has been served;
- where appropriate, a document showing that the applicant is in receipt of legal aid in the State of origin.

The court can require that a translation of the documents is produced. The translation must be certified by a person qualified to do so in one of the Contracting States. Legalisation or other similar formality cannot be required in respect of the documents.

Grounds on which recognition or enforcement may be refused. Recognition may be refused on the grounds, which are set out in Articles 27 and 28. These provisions apply equally to enforcement (Art. 34.2). The court in which recognition is sought is not entitled to review the merits of the judgment (Art. 29 and 34.3). Nor can it question the jurisdiction of the court, which gave the judgment, except in cases where Article 28 is applicable. Under Article 28 the recognition may be refused if a judgment conflicts with the Convention's jurisdiction rules concerning insurance, consumer contracts or exclusive jurisdiction.

In Article 27 the following grounds for non-recognition are stated:

- 1) Recognition is contrary to public policy in the State in which recognition is sought. This ground is to be relied upon only in exceptional circumstances.

- 2) Where the judgment was given in default of appearance, if the defendant was not duly served with the document, which instituted the proceedings or with an equivalent document in sufficient time to enable him to arrange for his defence.
- 3) If the judgment is irreconcilable with a judgment given in a dispute between the same parties in the state in which the recognition is sought.
- 4) If the court of the state of origin, in order to arrive at its judgment, has decided a preliminary question concerning the status or legal capacity of natural persons, rights in property arising out of a matrimonial relationship, wills or succession in a way that conflicts with a rule of private international law of the state in which the recognition is sought, unless the same result would have been reached by the application of the rules of private international law of that state.
- 5) If the judgment is irreconcilable with an earlier judgment given in a non-contracting state involving the same cause of action and between the same parties, provided that the latter judgment fulfils the conditions necessary for its recognition in the State addressed.

Recourse against the decision authorising enforcement. The decision authorising enforcement is notified to the counterpart, who may appeal against the decision within one month. During the time for an appeal, no measures of enforcement may be taken other than protective measures. An appeal is lodged inter partes in accordance with the rules governing procedure in contentious matters.

In Finland the appeal is lodged with the court of appeal. Its judgment may be contested by an appeal to the Supreme Court. The appellate court has the power to suspend the proceedings on the application of the appellant. The court may also make the enforcement conditional on security.

3.3.3 Enforcement of Foreign Judgments in Family Matters

During the recent years important parts of family law have been reformed in Finland in relation to international jurisdiction of the courts and recognition and enforcement of foreign judgments. These provisions are applied universally with no requirement of reciprocity. They usually form the subsidiary basis of law in cases, which do not fall under the scope of international conventions, Nordic agreements or legislation of the European Union. The amount of different international instruments increases the complexity of applicable law.

The provisions concerning recognition and enforcement cover most parts of family law today. In this aspect the regional co-operation between the Nordic States have been successful because the

Nordic Conventions include areas where there is otherwise a legal vacuum. These include judgments concerning such matters as matrimonial property, paternity and inheritance.

Requirements for recognition and enforcement and grounds for refusal vary depending on the legal instrument. The same applies to the enforcement procedure. The recognition of foreign judgment does not usually require any formal declaration. Before the judgment can be enforced in Finland it needs to be declared enforceable in the court.

Foreign divorces and matrimonial property. Finland is a party to the Hague Convention on the Recognition of Divorces and Legal Separations (1970) since 1977. Foreign divorces are recognised according to the Nordic Marriage Agreement and several bilateral treaties. The member states of the European Union apply separate provisions on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters.¹⁷ If a judgment is from a non-contracting state the provisions of the Marriage Act (Part V, Chapter 3) are applied.

There are no general provisions on enforcement of foreign judgments concerning matrimonial property. The judgments from other Nordic countries can be enforced according to the Nordic Judgment Act.

Foreign maintenance orders. The general provisions concerning the recognition and enforcement of maintenance orders are in the Act on Recognition and Enforcement of Foreign Maintenance Orders (370/1983). It enacts into the Finnish law the Hague Convention on the Recognition and Enforcement of Decisions relating to Maintenance Obligations (1973).¹⁸ However the provisions of the Act apply to all foreign maintenance orders (Decree 832/1989). The Lugano Convention applies to the enforcement of maintenance orders between the European states that are party to this Convention (see Chapter 3.2). Finland has concluded separate bilateral arrangements on legal assistance and enforcement of family support claims with various states.¹⁹

Foreign adoptions. The Adoption Act (153/1985) includes provisions concerning international adoptions. The legislation is based on the Hague Convention on Protection of Children and Co-

¹⁷ Council Regulation (EC) No 1347/2000 of 29 May 2000 is applied also in matters of parental responsibility for children of both spouses. See Official Journal L 160 30.6.2000 p. 19.

¹⁸ Finland has acceded to the earlier Hague Convention on the Recognition and Enforcement of Decisions relating to Maintenance of a Child (1958) in 1967.

¹⁹ See footnote 12 below.

operation in respect of Intercountry Adoption (1993), which has been in force in Finland since 1997. According to the Adoption Act adoptions granted in a foreign state can be valid 1) without further measures if they fulfil requirements stated in law, 2) subject to permission or 3) if it is separately confirmed by the Helsinki Court of Appeal.

Foreign Custody Orders. Finland acceded the European (Luxembourg) Convention on the Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and Restoration of Custody of Children (1980) in 1994. The central provisions of the Convention are in the Child Custody and Right of Access Act (361/1983). Orders from non-contracting states are also enforced in Finland according to the same Act. There are special provisions concerning enforcement of custody orders between the Nordic countries and the member states of the European Union.

Foreign orders are recognised without further measures. Requirements and measures of enforcement vary depending on the origin of the order and the legal instrument, which is applied. According to the Child Custody and Right of Access Act a foreign order must be confirmed by the Helsinki Court of Appeal before it is enforceable in Finland.

4 Suomen ja Venäjän oikeuden vertailua

4.1 Kanteen tiedoksianto

4.1.1 Kanteen tiedoksianto Venäjän lainsäädännön mukaan

Kansainvälistä siviiliprosessia koskevat säännökset sisältyvät Venäjällä yleiseen siviiliprosessilainsäädäntöön eli kaupallisten riitojen osalta valtiollisia arbitraatiotuomioistuinta koskevaan lakiin. Äskettäin voimaan astuneen Venäjän uuden arbitraatioprosessilain (VF APK) mukaan kantaja on velvollinen lähettämään vastaajalle kopion kanteesta ja sen liitteenä olevista asiakirjoista (VF APK § 125 k 3). Kantajan tulee lähettää nämä asiakirjat kirjatussa kirjeessä tiedoksiantotodistuksin. Lain mukaan kantajan tulee liittää kannehakemukseen tiedoksiantotodistus tai muu asiakirja, joka osoittaa asianosaisille lähetetyn kopiot kannehakemuksesta ja sen liitteenä olevista asiakirjoista (VF APK § 126 k 1). Kantajan tulee näin ollen lähettää vastaajalle kanne ennen kannehakemuksen jättämistä tuomioistuimeen.

Oikeuskäytännössä tapahtuukin usein, että vastaaja ilmoittaa oikeuden käsittelyyn tullessaan, että hän ei ole saanut lainkaan tai vasta hyvin myöhäisessä vaiheessa kanteen, ja näin ollen vastaaja anoo asian käsittelyn lykkäämistä.

Venäjän siviiliprosessilain (VF GPK) mukaan yleisissä oikeuksissa jätetään haastehakemuksen liitteenä kanteet kaikille vastaajille, joiden lähettämisestä vastaa tuomioistuin, ei kantaja. (VF GPK § 132, 150, 153)

4.1.2 Kanteen tiedoksianto Suomen oikeuden mukaan

Suomen lainsäädännön mukaan tuomioistuin vastaa aina kanteen tiedoksiannosta vastaajalle. Suomen oikeudenkäymiskaaren mukaan tuomioistuin lähettää vastaajalle kanteen liiteasiakirjoineen eli haasteen (OK 5:12 §). Haasteessa kehoitetaan vastaajaa toimittamaan määräajassa kirjallinen vastaus tuomioistuimen kansliaan (OK 5:11 §). Suomalaisten tuomioistuinten tuomareiden ja asianajajien käytännöt haasteiden tiedoksiannossa vaihtelee. Postitiedoksianto saantotodistuksin tai ilman on yleistä, mutta myös haastemiestä käytetään sekä kaupallisissa että perheoikeudellisissa ym. jutuissa.

Tuomioistuin voi asianosaisen pyynnöstä uskoa tiedoksiannosta huolehtimisen asianosaiselle, jos tuomioistuin katsoo siihen olevan perusteltua aihetta (OK 11:2 §). Tätä mahdollisuutta sovelletaan usein kansainvälisissä jutuissa. Tuomioistuimet, joissa on usein esim. Venäjältä haastettavia asianosaisia, antavat asianosaisen huolehdittavaksi haasteen tiedoksiannon. Jos haasteen tiedoksiantaminen uskotaan kantajalle, ilmoittaa tuomioistuin hänelle, että jos hän ei toimita todistusta haasteen tiedoksiantamisesta määrätystä ajassa ja säädetyllä tavalla siihen mennessä, kun tuomioistuin jatkaa asian käsittelyä, asia voidaan jättää sillensä.

Jos kantaja, jonka huolehdittavaksi haasteen tiedoksiantaminen on annettu, ei ole siihen mennessä, kun tuomioistuin jatkaa asian käsittelyä, toimittanut tuomioistuimelle todistusta haasteen tiedoksiantamisesta määrätystä ajassa ja säädetyllä tavalla, asia jätetään sillensä (OK 11: 19 §).

Suomen elinkeinolainsäädännön mukaan jokaisella elinkeinonharjoittajalla on oltava Suomessa edustaja, jolla on kotipaikka Suomessa. Suomalaisella yrityksellä on aina oltava nimenkirjoittaja, joka toimii laillisenä edustajana. Edustaja on ilmoitettava kaupparekisterissä. Haaste ja muu tiedoksianto katsotaan Suomen oikeuden mukaan toimitetuksi elinkeinonharjoittajalle, kun se on annettu tiedoksi tällaiselle viralliselle edustajalle. (Elinkeinolaki 2:6§3)

Kansainvälisissä jutuissa eli tapauksissa, jolloin haaste tulee lähettää ulkomailla olevalle asianosaiselle, ja hänen osoitteensa on tiedossa, eikä tiedoksiantoa ole 2 §:n mukaan uskottu asianosaisen huolehdittavaksi, tuomioistuimen tulee huolehtia tiedoksiannettavien asiakirjojen lähettämisestä ulkomaan viranomaiselle siten kuin siitä on erikseen säädetty tai asianomaisen vieraan valtion kanssa sovittu (OK 11:8 §).

Näin ollen Suomen oikeuden mukaan haasteen tiedoksianto henkilölle, joka on ulkomailla, voi tapahtua kahdella tavalla:

1. kantajan toimesta vastaajalle OK 11:2 §:n mukaisesti, tai
2. tuomioistuimen toimesta vieraan valtion viranomaiselle, josta tarkemmin on määrätty eri kansainvälisissä sopimuksissa (OK 11:8 §).

4.2 Vastineen jättäminen kanteeseen

4.2.1 Vastineen jättäminen kanteeseen Venäjän lainsäädännön mukaan

Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan vastaaja lähettää tuomioistuimeen vastineensa kanteeseen liiteasiakirjoineen. Vastaaja myös lähettää vastineensa kanteeseen kantajalle ja muille asianosaisille. Tuomioistuimelle lähettämäänsä vastineeseen vastaajan tulee liittää asiakirja, joka osoittaa vastineen kopion ja liiteasiakirjojen lähettämisen kantajalle ja muille asianosaisille. Vastine tulee lähettää vastaajan toimesta tuomioistuimeen ja asianosaisille kirjatulla kirjeellä tiedoksiannoin. (VF APK § 131)

4.2.2 Vastineen jättäminen haasteeseen Suomen oikeuden mukaan

Vastaajan tulee toimittaa kirjallinen vastaus haasteeseen tuomioistuimen kansliaan. Tuomioistuin voi ehdottaa vastaajalle, että hän esittää suullisesti vastauksensa kanteeseen. Tällöin tuomioistuimen on kutsuttava kantaja ja vastaaja suulliseen valmisteluistuntoon (OK 5:11 §).

4.3 Kutsu oikeuden istuntoon

4.3.1 Kutsu Suomen lain mukaan

Suomen lainsäädännön mukaan informoidaan asianosaista oikeuskäsittelyn ajasta ja paikasta samalla tapaa kuin haaste annetaan tiedoksi vastaajalle. Laissa ei erikseen määritellä kutsumistapaa. Näin ollen Suomen oikeuden mukaan tuomioistuin vastaa siitä, että asianosaiset kutsutaan tuomioistuimeen asian käsittelyyn, ja tuomioistuin voi antaa kantajalle tehtäväksi huolehtii vastaajan kutsumisesta.

Suomalaiset tuomioistuimet käyttävät kutsun lähettämässä pääasiassa postitiedoksiantoja, harvemmin haastemiestä. Myös puhelimitse ja suullisesti voidaan asianosainen kutsua oikeuden istuntoon. 4.3.2 Kutsu Venäjän lainsäädännön mukaan

4.3.2 Kutsu Venäjän lainsäädännön mukaan

Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan tiedottaminen oikeuden istunnosta, sen ajasta ja paikasta tapahtuu tuomioistuimen toimesta lähettämällä asianosaisille tuomioistuimen päätös istunnon pitämisaikankohdasta viimeistään 15 päivää ennen istuntoa. (VF APK 121 § 1 k) Uusi arbitraatioprosessilaki määrää, että tuomioistuimen tulee lähettää kopio tuomioistuimen

asiakirjasta postitse kirjatulla kirjeellä saantotodistuksin tai antaa tämä päätös välittömästi arbitraatiotuomioistuimessa tai vastaanottajan luona (122 § 1 k).

Uudessa arbitraatioprosessilaissa on myös normi, joka mahdollistaa huomattavasti yksinkertaisemman tiedoksiannottavan käytön sellaisissa tilanteissa, jolloin asian lykkääminen ei ole mahdollista. Lain mukaan oikeuskäsittelystä voidaan ilmoittaa ”telefonogrammalla” eli puhelinsanomalla, sähkösanomalla, telefaxilla tai sähköpostilla tai käyttäen muita viestintävälineitä. (VF APK 122 § k 1.3).

Arbitraatioprosessilain mukaan asianosainen katsotaan asianmukaisesti informoiduksi oikeuskäsittelyn ajasta ja paikasta, jos oikeuden istuntoon mennessä tuomioistuimella on käytössään tieto siitä, että asianosainen on saanut hänelle lähetetyn kopion tuomioistuimen päätöksestä koskien oikeuden istuntoa. (VF APK 123 § 1 k)

Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan (VF APK 123 § 2 k) asianosainen katsotaan asianmukaisella tavalla informoiduksi myös silloin, kun postin tiedoksiannosta huolimatta asianosainen ei ole noutanut tuomioistuimen kutsupäätöksen kopiota. Samoin tiedoksianto katsotaan asianmukaisella tavalla tehdyksi silloin, kun kutsu on lähetetty arbitraatiotuomioistuimen toimesta viimeiseen tunnettuun osoitteeseen, mutta päätöstä ei oltu toimitettu, koska vastaanottajaa ei tavoitettu kyseisestä osoitteesta, ja tästä posti on informoinut tuomioistuinta (VF APK 123 § k 2.3). Lain nimenomaisen normin mukaan tuomioistuin lähettää asianosaiselle tiedoksiannon viimeiseen tunnettuun osoitteeseen, ja tiedoksianto katsotaan toimitetuksi, vaikka vastaanottaja ei enää olekaan tässä osoitteessa tai hän ei siellä enää asu (VF APK 124 § 1 k).

Näin ollen Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan asianosainen katsotaan informoiduksi oikeuden istunnon ajasta ja paikasta asianmukaisesti, vaikka vastaaja ei olekaan saanut kutsua. Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan kanne voidaan tällaisessa tapauksessa käsitellä, vaikka vastaaja ei olekaan läsnä.

Oikeuskäytännössä Venäjällä tapahtuukin usein, että riita käsitellään, vaikka vastaaja ei ole paikalla, eikä hän ole saanut tietoa oikeuskäsittelystä.

Uusi Venäjän arbitraatioprosessilaki määrää, että näitä edellä kuvattuja tiedoksiannottajia noudatetaan myös ilmoitettaessa ulkomaiselle henkilölle oikeuden istunnosta, ellei muuta ole

säädetty itse arbitraatioprosessilaissa tai kansainvälisissä sopimuksissa, jotka sitovat Venäjän federaatiota (VF APK 121 § 5 k).

Hieman outo normi on uudessa arbitraatioprosessilaissa (VF APK 121 § k 4), jonka mukaan tuomioistuin lähettää tiedoksiannon oikeushenkilön sivuliikkeelle tai edustustolle, mikäli kanne koskee sen toimintaa. Tällainen säännös tiedoksiannosta on outo ottaen huomioon sen, millä tavalla Venäjän arbitraatioprosessilaki määrittelee Venäjän arbitraatiotuomioistuimen kansainvälisen toimivallan. Tämä tiedoksiantosäännös ei myöskään vastaa tähänastista oikeuskäytäntöä. Venäläiset tuomioistuimet ovat käytännössään pyrkineet selvittämään, onko vastaajana olevalla ulkomaisella juridisella henkilöllä edustusto tai sivuliike Venäjän alueella, ja tuomioistuin lähettää tiedoksiannon edustustoon tai sivuliikkeeseen, vaikka juttu ei millään tavalla liity edustuston tai sivuliikkeen toimintaan.

Venäjän federaation arbitraatioprosessilain mukaan (VF APK 253 § 3 k) ulkomaiselle henkilölle tiedotetaan oikeudenkäynnistä lähettämällä arbitraatiotuomioistuimen tiedoksiantopäätös vieraan valtion oikeusviranomaiselle tai muulle vieraan valtion toimivaltaiselle elimelle. Arbitraatioprosessilaissa ei sanota, kuka lähettää tämän tuomioistuimen tiedoksiantopäätöksen. Toisaalta arbitraatioprosessilaki (VF APK 256 § k 4) määrittelee tavat, joita käyttäen pyydetään täyttämään tiettyjä prosessitoimia.

Tämän artiklan mukaan tuomioistuin voi kääntyä toimeksiantopyynnöin ulkomaisen tuomioistuimen tai vieraan valtion toimivaltaisen elimen puoleen siinä järjestyksessä, joka on määritelty Venäjän federaation kansainvälisillä sopimuksilla tai federatiivisella lailla. Koska toistaiseksi ei ole hyväksytty federatiivista lakia kansainvälisestä oikeusavusta, voidaan todeta, että venäläiset arbitraatiotuomioistuimet voisivat suoraan kääntyä ulkomaisten tuomioistuinten tai muiden viranomaisten puoleen. (Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomio siihen, että arbitraatioprosessilaki puhuu nimenomaan federatiivisesta laista, ei lainsäädännöstä yleensä. Näin ollen myös Venäjän oikeusministeriön ohjeet eivät ole APK:n tarkoittama säädöstö.)

Venäläisten juristien taholta on esitetty mielipide, että muulla kompetentilla elimellä voidaan tarkoittaa myös itse vastaanottajaa eli asianosaista, mikäli näin on määritelty esim. Suomen ja Neuvostoliiton kahdenkeskisessä sopimuksessa vuodelta 1978 tai Haagin konventiossa vuodelta 1965. Tällainen normitulkinta kuitenkin tuntuu liian huteralta. Ottaen huomioon kansainväliset sopimukset on kyseenlaista, että käsitettä valtion viranomaisen tai elin voitaisiin tulkita näin

laajasti. Niinpä tähän kysymykseen pitäisi saada tarkempi tulkintaohje Venäjän federaation korkeimmalta arbitraatituumioistuimelta.

Venäjän siviiliprosessilaissa on lyhyt sääntö siitä, että yleinen tuomioistuin voi kääntyä vieraan maan tuomioistuimen puoleen oikeusapupyynnön sillä tavalla, kuin kansainvälisissä sopimuksissa tai federatiivisessa laissa on määritelty. Venäjän siviiliprosessilaki antaa näin ollen mahdollisuuden käyttää tiedoksiannossa vain ulkomaista tuomioistuinta, ei muuta viranomaista tai organisaatiota, eikä suoraa asianosaistiedoksiantoa. (VF GPK § 407)

4.4 Tiedoksiannot Suomen ja Venäjän kahdenkeskisen oikeusapusopimuksen mukaan

Suomen ja Venäjän (Neuvostoliiton seuraajavaltiona) välillä on voimassa sopimus oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe- ja rikosasioissa vuodelta 1978. Sopimuksen 7. artiklan mukaan asianosainen, joka on Suomessa, ja asianosainen, joka on Venäjällä, saavat tiedoksiannettavat asiakirjat varustettuna käännöksin. Tässä artiklassa kuitenkin tehdään mahdolliseksi myös se, että asiakirjat annetaan asianosaiselle ilman käännöstä, jos tämä suostuu ne vastaanottamaan.

Tästä huolimatta oikeuskäytännössä tapaa useinkin Venäjän oikeusministeriön lähetekirjelmia, joissa esitetään syyksi kieltäytyä tiedoksiantopyynnön eteenpäin toimittamiselle se, että venäläinen tuomioistuin ei ole liittynyt tiedoksiantoon asiakirjojen käännöstä. Tältä osin Venäjän oikeusministeriön toiminta on kahdenkeskisen valtiosopimuksen kirjaimen kanssa ristiriidassa. Kun vielä otetaan huomioon Suomen tiedoksiantoasetuksen säännös, jonka mukaan asiakirja voidaan antaa tiedoksi ilman käännöstä, jos vastaanottaja riittävästi hallitsee asiakirjassa käytettyä kieltä, asettuu Venäjän oikeusviranomaisten menettely outoon valoon.

Suomen ja Venäjän välisessä oikeusapusopimuksessa (artikla 7 k 2) määrätään, että asiakirjat koskien kutsumista tai haastamista viranomaisen eteen on toimitettava pyynnön vastaanottavalle sopimuspuolelle vähintään 90 päivää ennen kutsussa tai haasteessa mainittua asian käsittelypäivää. Tässä määräajassa asiakirjat tulisi antaa nimenomaan pyynnön vastaanottavalle sopimusosapuolelle eli vastaanottavalle valtiolle. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa olevalle henkilölle kutsu tai haaste saapua viranomaisen eteen tulisi olla Suomen konsulaatissa Moskovassa tai Petroskoissa, Murmanskissa tai Pietarissa 90 päivää ennen oikeusistuntoa.

Tähän artiklaan viitaten Suomen oikeusministeriö on palauttanut oikeusapupyyntöasiakirjat ilman toimenpiteitä Venäjän Helsingin suurlähetystölle, koska kutsussa mainittu oikeuden istuntopäivä oli mennyt ohi jo silloin, kun pyyntö saapui Suomen oikeusministeriöön. Sen sijaan tiedoksiannoista on huolehdittu, vaikkei enää ole ollut läheskään valtiosopimuksen edellyttämää 90 päivää, kun pyyntö on tullut Suomen oikeusministeriöön.

Oikeuskäytännössä on kuitenkin paljon tapauksia, joissa Venäjän oikeusministeriö kieltäytyy tiedoksiannon eteenpäin lähettämisestä Venäjältä Suomeen perustellen menettelyään sillä, että asiakirjojen luovuttaminen vastaajalle määräajassa ei olisi mahdollista, vaikka muutamat tällaiset tiedoksiannot oli lähetetty tuomioistuimista Venäjän oikeusministeriöön jopa 12 kuukautta ennen oikeusistuntoa. Venäjän oikeusministeriön menettely tältäkin osalta on Suomen ja Venäjän oikeusapusopimuksen kirjaimen vastainen. Venäjän oikeusministeriö on menetellyt hyvinkin usein vastaavalla tavalla muihinkin maihin esitettävien oikeusapupyyntöjen kanssa riippumatta siitä, onko Venäjällä ko. valtion kanssa oikeusapusopimusta.

Suomen ja Venäjän välisen sopimuksen 8. artiklan mukaan todistus asiakirjan tiedoksiannosta laaditaan vastaanottaneen sopimuspuolen alueella voimassa olevien säännösten mukaisesti. Artiklassa myös todetaan, että todistuksessa on mainittava tiedoksiannon aika, paikka ja tapa sekä henkilö, jolle asiakirja on toimitettu.

Venäjällä ei ole erityissäädöksiä tiedoksiannosta, eikä suomalaisia haastemiehiä vastaavia virkamiehiä. Lain mukaan posti valtion laitoksena vastaa oikeudellisten asiakirjojen tiedoksiannosta, mutta sen toiminnan puutteellisuuden ja myös kalleuden vuoksi venäläiset tuomioistuimet käyttävät erilaisia tapoja ulkomailta tulleen tiedoksiannon hoitamiseksi.

Käytännössä suomalaiset tuomioistuimet hyväksyvät todistuksena asiakirjojen tiedoksiannosta sen, että kantaja on Venäjällä luovuttanut asiakirjat noudattaen suomalaisia sääntöjä: asiakirjassa tulee olla vastaanottajan allekirjoitus sekä kahden todistajan allekirjoitus, tai asiakirjassa tulee olla venäläisen tuomioistuinvirkamiehen tai muun virkamiehen allekirjoitus, joka on asiakirjat luovuttanut. Käytännössä esim. venäläisen miliisin allekirjoitus on hyväksytty.

4.5 Asiakirjojen toimittaminen Haagin 1965 sopimuksen mukaan

4.5.1 Haagin 1965 sopimuksen voimassaolosta

Haagin yleissopimus oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa on saatettu Suomessa voimaan asetuksella 3.10.1969 (SopS:51/1969). Sitten v.1982 Suomi teki varauman sopimuksen artikloihin 10 b) ja c), sekä antoi asetuksen (Asetus keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa 19.3.1982/ 211). Yleissopimuksen mukaisena keskusviranomaisena Suomessa on oikeusministeriö.

Haagin yleissopimus oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa muodostaa oikeudellisen pohjan oikeussuhteissa Suomen ja Venäjän välillä. Venäjän ratifiointipäätös on saanut lainvoiman 12.2.2001, sopimus on ratifioitu 15.11.2001 ja se on astunut voimaan 1.12.2001.

Venäläisten juristien (ja eräiden suomalaistenkin) keskuudessa on esitetty käsityksiä, joiden mukaan sopimusta ei voida soveltaa johtuen siitä, että Venäjä ei ole toistaiseksi nimennyt sen edellyttämää keskusviranomaista. Kuitenkin yleissopimuksen 21 artiklan mukaan sopimusvaltion tulee ratifioimis- tai liittymisasiakirjansa talletuksen yhteydessä tai myöhemmin ilmoittaa Alankomaiden ulkoasiainministeriölle keskusviranomaisen nimeämisestä. Näin ollen jo itse Venäjän federaation ratifiointi muodostaa perustan sille, että yleissopimus on Venäjällä voimassa ja sillä on käytännöllinen merkitys.

Venäläisten juristien keskuudessa on myös esitetty käsitys, jonka mukaan tätä sopimusta ei voida soveltaa, koska Venäjällä ei sitä vielä ole julkaistu kansainvälisten sopimusten säädöskokoelmassa. Samoin eräät venäläiset asiantuntijat väittävät, että sopimusta ei voida soveltaa, koska oikeusministeriö ei ole vielä antanut ohjeita, millä tavalla tuomioistuimet ja muut valtion organit soveltavat sen normeja. Tämä on ristiriidassa Venäjän perustuslain kanssa, jonka mukaan Venäjän solmima kansainvälinen sopimus on suoraan voimassa olevaa oikeutta Venäjällä, ellei itse sopimus edellytä, että olisi säädettävä erillinen kansallinen säädös sen soveltamiseksi.

Vaikka onkin ymmärrettävää, että jokaisessa valtiossa on omat sisäiset hallintomenettelynsä, eivät tällaiset organisatoriset puutteellisuudet valtion hallinnossa saisi olla esteenä tällaisten kansainvälisten normien hyödyntämiselle. Valtionhallinnollisten puutteellisuuksien johdosta kansainvälisten normien soveltaminen saattaa vaikeutua, mutta ei saa olla niin, että esim. venäläiset ja suomalaiset tuomioistuimet, oikeushenkilöt ja kansalaiset eivät voisi hyödyntää näitä normeja,

vaikka yleissopimus on virallisesti kansainvälisoikeudellisesti ratifioitu niin Venäjän kuin Suomenkin taholta. Yleissopimus tulisi olla sovellettavissa siinä määrin, kun se käytännössä on mahdollista.

Suomen oikeusministeriön lainvalmisteluosasto toteaa muistiossaan 14.2.2002 s. 8, että ”Jos Suomi pyytää asiakirjaa annettavaksi tiedoksi vuoden 1965 sopimuksen nojalla, Venäjän tulee antaa oikeusapua kyseisen sopimuksen määräysten mukaisesti.”

Haagin yleissopimuksen voimassa olo venäläisessä käytännössä vaikuttaa hyvin oudolta. Karjalan arbitraatiotuomioistuimen yrittäessä käytännössä soveltaa Haagin sopimusta liittovaltion elimet, mm. oikeusministeriö ja ulkoministeriö tavallaan ovat kieltäneet sopimuksen soveltamisen. Ulkoministeriö on antanut jopa ohjeen, ettei toistaiseksi Haagin sopimusta tulisi soveltaa lainkaan. Haagin konvention mahdollistamat eri tiedoksiantotavat eivät saisi olla tuomioistuinten ja muiden Karjalan valtion viranomaisten hyödynnettävissä.

Samanaikaisesti on kuitenkin muissa Venäjän federaation liittovaltiosubjekteissa kohdattu ulkoministeriön taholta täysin päinvastaista suhtautumista. Itse varaulkoministeri on antanut lausunnon, jonka mukaan Haagin sopimus on voimassa joulukuusta 2001 lukien ja että on mahdollista esim. käyttää Venäjän konsulia vieraassa valtiossa asiakirjojen tiedoksiantamisessa ulkomaiselle juridiselle henkilölle tai kansalaiselle. Samoin tässä ulkoministeriön lausunnossa todettiin, että koska Venäjä tai kyseinen vieras valtio eivät ole kieltäneet postitiedoksiantoa, on mahdollista lähettää tuomioistuimen asiakirjat suoraan asianosaiselle vieraassa valtiossa.

Näin ollen voidaankin todeta, että Venäjän federaation viranomaiset antavat erilaisia lausuntoja siitä, onko Haagin sopimus vuodelta 1965 Venäjällä voimassa vai ei, tai paremminkin siitä, voidaanko sitä käytännössä jo nyt soveltaa.

4.5.2 Haagin 1965 yleissopimuksen soveltaminen Suomen ja Venäjän välillä

Venäläisten juristien taholla esiintyy erilaisia käsityksiä mahdollisuudesta soveltaa Haagin sopimusta ja muita monenkeskisiä yleissopimuksia Suomen ja Venäjän välisissä suhteissa ottaen huomioon sen, että maidemme välillä on bilateraalin sopimus oikeusavusta. Venäjän oikeusministeriö ja ulkoasiainministeriö ovat esittäneet kantansa tähän asiaan mm. kritisoidessaan Karjalan tasavallan arbitraatiotuomioistuimen pyrkimyksiä soveltaa Haagin vuoden 1965 sopimusta

tiedoksiannossa Suomeen. Ministeriöt toteavat, että Suomen ja Venäjän välillä voidaan soveltaa ainoastaan kahdenkeskistä oikeusapusopimusta, jolloin ainoastaan siinä määritelty tiedoksiantotie ja Venäjän omassa hallinnossa oikeusapusopimusmaita varten omaksuttu menettely eli Venäjän oikeusministeriön alueellisen ja keskushallinnon kautta tapahtuva tiedoksianto on ainoa mahdollinen.

Tällaista lähtökohtaa ei voida hyväksyä. Suomen linja on ollut se, että Suomen ja Venäjän välisiä oikeusapusuhteita tulisi järjestää kansainvälisten monenkeskisten yleissopimusten nojalla, eikä niinkään bilateraalisen oikeusapusopimuksen avulla. Näin ollen on täysin Suomen pyrkimysten vastaista se, että jos ja kun Venäjä alkaa ratifioida monenkeskisiä yleissopimuksia kansainvälisen prosessioikeuden saralta, ei niitä voitaisi soveltaa Suomen ja Venäjän välillä niin kauan kuin on voimassa Neuvostoliiton aikainen kahdenkeskinen oikeusapusopimus.

Suomen oikeusministeriön lainvalmisteluosaston muistiossa 14.3.2002 todetaankin s. 8, että esim. Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan välisissä suhteissa on sovellettu Haagin 1965 yleissopimusta, koska se menee kahdenkeskistä oikeusapusopimusta pidemmälle. Muistiossa todetaan edelleen, ettei Suomen ja Venäjän välisten tiedoksiantoa koskevien sopimusten keskinäisestä etusijaisuusasemasta ole nimenomaista sopimusta, ja molemmat instrumentit ovat voimassa rinnakkain. ”Tiedoksiantoa pyytävä valtio voi näin ollen käyttää kumpaa tahansa voimassa olevista sopimuksista.”

Myös suomalaisten juristien taholla esiintyy käsityksiä, ettei tiedoksiantoja Suomen ja Venäjän välillä voisi tehdä muutoin kuin kahdenkeskisessä oikeusapusopimuksessa määriteltyä monimutkaista diplomaattitietä käyttäen eli Suomen oikeusministeriön ja ulkoministeriön välityksellä Venäjän ulkoministeriöön, oikeusministeriöön, tuomioistuimeen jne. Suomen laki ei anna asiaan aivan yksiselitteistä vastausta, mutta asetuksessa keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa (tiedoksiantoasetus, 19.3.1982/211) ei välttämättä edellytetä ns. diplomaattitien käyttämistä. Tiedoksiantoasetusta sovelletaan, ellei valtiosopimuksessa toisin ole sovittu. Koska asetus on annettu nimenomaan Haagin 1965 sopimukseen viitaten, tarkoitetaan kaiketi sitä, että asetusta noudatetaan, ellei esim. kahdenkeskisessä valtiosopimuksessa ole toisin määrätty.

Suomen tiedoksiantoasetus näyttää supistavan Haagin yleissopimuksen määrittelemiä tiedoksiantovaihtoehtoja, vaikkei Suomi ole tehnyt ao. varauksia sopimusta ratifioidessaan.

Asetuksen 14 §:n mukaan haaste tai kutsu saapua tuomioistuimeen on aina annettava tiedoksi ulkomailla olevalle henkilölle siten, että tuomioistuin tekee tiedoksiantopyynnön ja lähettää sen Suomen oikeusministeriölle edelleen lähetettäväksi ao. maan keskusviranomaiselle. Asetuksen 12 §:n mukaan näin on meneteltävä myös siinä tapauksessa, että tiedoksianto on annettu esim. kantajan huolehdittavaksi. Asetuksen mukaan tällaisessa tapauksessa asianosaisen on vaadittava tuomioistuinta huolehtimaan tiedoksiannosta. Oikeudenkäymiskaarta on sittemmin muutettu ja asetusta on tulkittava niin, että tuomioistuimen niin päättäessä asianosainen, eli esim. kantaja voi omin avuin antaa haasteen tai kutsun tiedoksi ulkomailla olevalle asianosaiselle. Näinhän menetellään joka tapauksessa oikeuskäytännössä sekä Haagin 1965 yleissopimuksen ratifioineisiin maihin että esim. Venäjälle tiedoksiantoja toimitettaessa.

Suomen tiedoksiantoasetus ei ole selkeä myöskään siltä osin, kun määritellään ulkomailta tulevan tiedoksiantopyynnön hoitaminen Suomessa asiakirjojen toimittamiseksi täällä olevalle henkilölle. Asetus antaa sellaisen kuvan, ettei Haagin 1965 sopimuksen ratifioineista maista tiedoksiantopyyntö voisi tulla muualta kuin keskusviranomaiselta, vaikka asetusta ei sinänsä kiellä muiden mahdollisuuksien käyttöä.

Kun ottaa huomioon Haagin 1965 sopimuksen tarkoituksen helpottaa, yksinkertaistaa ja jouduttaa oikeudellisten asiakirjojen tiedoksiantoa, sekä erityisesti viime vuosina tapahtunut kehitys kansainvälisen siviiliproessin joustavuuden lisäämiseksi, ei Suomen tiedoksiantoasetus vuodelta 1982 vaikuta perustellulta eikä ainakaan ajan tasalla olevalta.

Suomen oikeuden epäselvyys tuomioistuinasiakirjojen tiedoksiantoasiassa on jo aiheuttanut ongelmia venäläisissä tuomioistuimissa, kun suomalainen asianosainen on vedonnut tiedoksiannossa tapahtuneisiin menettelyvirheisiin valitusvaiheessa hävittyään jutun.

4.5.3 Tiedoksiantovaihtoehdot Haagin 1965 yleissopimuksen mukaan Suomen ja Venäjän välillä

Haagin sopimuksen vuodelta 1965 3. artiklan mukaan alkuperävaltion toimivaltainen viranomainen tai tuomioistuimen virkamies voi kääntyä vastaanottajavaltion keskusviranomaisen puoleen tiedoksiantopyynnöin. Venäjän lainsäädännön mukaan (VF APK 256 § 4 k) vieraan valtion toimivaltaisen viranomaisen puoleen voivat kääntyä arbitraatiotuomioistuimet noudattaen menettelyä, joka on määritelty kansainvälisillä sopimuksilla tai federatiivisella lailla. Venäjällä ei ole toistaiseksi säädetty erityislakia kansainvälisestä oikeusavusta. Näin ollen Venäjän federaation

arbitraatioistuimet voivat kääntyä Suomen oikeusministeriön puoleen. Tämän jälkeen Suomen oikeusministeriö voi itse luovuttaa asiakirjat tai se voi antaa asiakirjojen luovuttamisen asianomaisen viranomaisen huolehdittavaksi eli esim. tuomioistuimelle.

Haagin 1965 yleissopimuksen mukaan (artikla 5 k 2) asiakirja voidaan antaa tiedoksi toimittamalla se vastaanottajalle, joka suostuu ottamaan sen vastaan vapaaehtoisesti lukuun ottamatta tapauksia, joissa tiedoksiantopyynnössä on esitetty noudatettavaksi erityistä menettelyä. Muutoin noudatetaan ko. maan lainsäädännön mukaista tiedoksiantotapaa.

Haagin yleissopimuksen artiklat 8 ja 9 mahdollistavat oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannon diplomaatti- tai konsuliedustajien välityksellä. Suomi ja Venäjä eivät ole tehneet varaumaa tähän artiklaan. Näin ollen Venäjä voisi omia diplomaatti- tai konsuliedustajiaan käyttäen antaa tiedoksi asiakirjat henkilölle, joka oleskelee Suomessa (artikla 8).

Venäjä voi myös käyttää konsuliviranomaisiaan asiakirjojen toimittamiseen tiedoksiantoa varten toisen sopimusvaltion viranomaisille (artikla 9). Suomen ilmoituksen mukaan tällaisessa tapauksessa viranomaisena voi olla Suomessa oikeusministeriö. Näin ollen Venäjän konsuliedustaja ei voisi antaa asiakirjaa tiedoksi ottamalla suoraan yhteyttä tuomioistuimeen.

Konvention 10. artikla mahdollistaa sen, että oikeudenkäyntiasiakirjat lähetetään postitse välittömästi ulkomailla olevalle asianosaiselle. Tämän artiklan mukaan Suomessa olevalle henkilölle oikeudenkäyntiasiakirjat voi lähettää niin venäläinen tuomioistuin kuin myös oikeudenkäynnin asianosainen. Tähän Haagin 1965 yleissopimuksen 10.a) artiklaan ei Venäjä eikä Suomi ole tehnyt varaumaa.

Tämän artiklan mukaan venäläinen tuomioistuin voi postitse lähettää oikeudenkäyntiasiakirjat myös välittömästi suomalaiselle tuomioistuimelle. Suomen artiklaan 10.b) ja 10.c) tekemän varauman vuoksi suomalainen tuomioistuin ei kuitenkaan ole velvollinen antamaan oikeusapua asiakirjojen tiedoksiannossa, jos pyyntö tulee suoraan ulkomaiselta tuomioistuimelta tai asianosaiselta, eikä Suomen oikeusministeriön välityksellä.

Lähetettäessä oikeudenkäyntiasiakirjoja Suomesta Venäjälle tilanne on hieman hankalampi, koska Venäjä ei toistaiseksi ole nimennyt yleissopimuksen edellyttämää keskusviranomaista. Kuitenkin Suomi voisi artiklojen 8 ja 9 mukaisesti hyödyntää diplomaatti- ja konsuliedustajiaan toimittaessaan

oikeudenkäyntiasiakirjoja suoraan Venäjällä olevalle asianosaiselle tai venäläiselle viranomaiselle. Käytännössä Suomen konsuli on toimittanut asiakirjoja venäläiselle tuomioistuimelle annettavaksi tiedoksi venäläiselle asianosaiselle.

Konvention 10. a) artiklan mukaan voisi suomalainen tuomioistuin, tai esim. kantaja Suomen tuomioistuimen valtuuttamana, toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjat postitse venäläiselle asianosaiselle. Suomalainen tuomioistuin tai kantaja voisi lähettää asiakirjat postitse myös venäläiselle viranomaiselle niiden luovuttamiseksi asianosaiselle. Suomen konvention 10.b) ja c) artiklaan tekemän varauman johdosta suomalainen tuomioistuin ei kuitenkaan ole velvollinen lähettämään asiakirjoja suoraan venäläiselle viranomaiselle tai asianosaiselle.

4.6 Asianosaisen poisjääminen oikeuden istunnosta

Haagin yleissopimuksen 15. artiklan mukaan tuomioistuin on velvollinen lykkäämään asian käsittelyä, mikäli vastaaja ei ole tullut saapuville oikeudenkäyntiin eikä tuomioistuimella ole selvitystä siitä, että asiakirjat on annettu tiedoksi sillä tavalla kuin vastaanottajavaltion laissa on säädetty tai että asiakirja on toimitettu vastaajalle yleissopimuksen mukaisella tavalla. Yleissopimuksessa määritellään, että sopimusvaltio voi antaa selityksen, että sen tuomioistuimet voivat ratkaista asian, vaikka todistusta tiedoksiannosta tai asiakirjan toimittamisesta ei ole saatu. Suomi tai Venäjän federaatio eivät ole toistaiseksi tällaista selitystä antanut.

Venäjän federaation arbitraatioprosessilain mukaan (VF APK 158 §) tuomioistuin on velvollinen lykkäämään asian käsittelyn, ellei asianosainen ole läsnä ja ellei tuomioistuimella ole todistusta siitä, että hän on saanut tiedon oikeudenkäynnistä. Venäläinen arbitraatiotuomioistuin on kuitenkin oikeutettu käsittelemään asian, vaikka kantaja tai vastaaja ei olekaan paikalla, jos asianosaisille on asianmukaisella tavalla ilmoitettu oikeudenkäynnistä. Edellä on selostettu, että Venäjän arbitraatioprosessilain pykälien 123 ja 124 mukaan henkilö katsotaan asianmukaisesti informoiduksi, joka ei ole noutanut oikeudenkäyntiasiakirjoja tai jota ei löydetä tuomioistuimen tiedossa olevasta osoitteesta tai viimeisestä tiedossa olevasta osoitteesta. Jotta näitä Venäjän arbitraatioprosessilain säännöksiä voitaisiin soveltaa kansainvälisissä oikeudenkäynneissä, tulisi Venäjän tehdä varauksia Haagin 1965 sopimukseen.

Venäläisessä oikeuskäytännössä on tapauksia, jolloin tuomioistuin siitä huolimatta, ettei sillä ole selvitystä vastaajalle annetusta tiedosta oikeudenkäynnin päivästä ja paikasta, käsittelee jutun ja

tekee vastaajan kannalta kielteisen päätöksen. Asiantila on ristiriidassa Haagin 1965 yleissopimuksen kanssa, ja koska Venäjän federaatio ei ole tehnyt sopimukseen varaumia, on tämä tuomioistuinkäytäntö ristiriidassa Venäjän oikeusnormien kanssa, sillä Venäjän perustuslain mukaan Venäjän federaation solmimat kansainväliset sopimukset ovat suoraan sovellettavaa oikeusnormistoa Venäjällä.

4.7 Venäläisten ja suomalaisten tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta

Venäjän arbitraatiotuomioistuimen kansainvälinen toimivalta on erittäin laaja. (VF APK 247 §) Kanne voidaan nostaa ulkomaalaista vastaan tapaamispaikan tai omaisuuden sijaintipaikan ollessa Venäjällä, tai jos asialla on jokin muu kiinteä yhteys Venäjään. Venäjän siviiliprosessilain normit koskien yleisten tuomioistuinten toimivaltaa kansainvälisen liittymän omaavissa asioissa poikkeaa Venäjän arbitraatioprosessilain normeista. Kanne voidaan nostaa ulkomaalaista vastaan, jos omaisuutta on Venäjällä. (VF GPK 402 § 3.2 k)

Arbitraatioprosessilaissa määritellyt erityiset toimivaltaperusteet antavat venäläiselle tuomioistuimelle toimivallan myös sellaisissa riidoissa, joilla ei ole mitään asiallista yhteyttä Venäjään. Venäjän federaation arbitraatiotuomioistuimella on mm. toimivalta ratkaista riita, jossa on mukana ulkomainen juridinen henkilö, sillä perusteella, että tämän ulkomaisen juridisen henkilön hallintoelin on Venäjän alueella. Koska juridisen henkilön hallintoelimenä voi olla yksi henkilö, on ilmeisesti normi ymmärrettävä niin, että jos tällainen fyysinen henkilö asuu tai oleskelee Venäjällä, juridinen henkilö voidaan haastaa venäläiseen arbitraatiotuomioistuimeen.

Tämän pykälän mukaan ulkomainen juridinen henkilö, jolla on sivuliike tai edustusto Venäjällä, voi esiintyä kantajana tai vastaajana venäläisessä tuomioistuimessa, vaikka riita ei liity ulkomaisen juridisen henkilön Venäjällä perustaman sivuliikkeen tai edustuston toimintaan, eikä muutoinkaan Venäjään. Venäjän siviiliprosessilaissa on samansisältöiset normit. (VF GPK 402 § 3. k)

Suomen oikeudessa tämä asia ratkaistaan sekä OK:ssa että ottaen huomioon mm. Luganon konventio suppeammin. Luganon konvention mukaan sopimusvaltion alueella voidaan käsitellä kanne riidassa, joka on syntynyt sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toimintaan liittyen. Myös oikeudenkäymiskaassa korostetaan kanteen perustana olevan sitoumuksen välitöntä yhteyttä liiketoimipaikkaan (OK 10:1:2).

Näin ollen Venäjän federaation arbitraatioprosessilaki määrittelee arbitraatiotuomioistuimen toimivallan huomattavasti laajemmin ja ulkomainen henkilö voi tulla huomattavasti helpommin juttuun asianosaiseksi niin vastaajana kuin kantajanakin.

Koska Venäjä ei ole Luganon konvention osapuoli, venäläisiin luonnollisiin ja juridisiin henkilöihin nähden Suomi soveltaa oman prosessilain normia laillisen tuomioistuimen määrittelemiseksi eli ns. yleistä varallisuus oikeudellista foorumsääntöä (OK10:1 § 1). Tämän mukaan henkilö, jolla ei ole vakinaista asuinpaikkaa Suomessa, voidaan haastaa oikeuteen paikkakunnalla, missä hänet tavataan tai missä hänellä on omaisuutta. Tätä normia ei sovelleta henkilöihin, joilla on asuinpaikka Euroopan unionin tai Luganon konvention valtioissa. Venäläiset luonnolliset ja juridiset henkilöt ovat varallisuus oikeudellisissa riidoissa Suomen kansainvälisessä prosessioikeudessa heikommassa asemassa kuin monet muut eurooppalaiset partnerit.

Erityisesti luonnolliset henkilöt, mutta myös venäläiset pienyritykset voivat joutua kohtuuttomaan tilanteeseen, kun heillä on esim. suomalaisessa pankissa rahaa, ja joutuvat tällä perusteella haastetuksi suomalaiseen tuomioistuimeen. Varoja saattaa olla niin vähän, etteivät ne riittäisi asiallisen asianajon järjestämiseen. Jos varat vielä jäädytetään turvaamistimenpiteenä, ei venäläisellä ole paljon muita vaihtoehtoja, kuin korkeintaan suostua suomalaisen kantajan sanelusopimukseen. Suomalainen tuomio on pakkotäytäntöön pantavissa venäläistä asianosaista vastaan Luganon konvention ja EU-maissa.

Määritellössään toimivaltaa kansainvälisissä jutuissa Venäjän federaation arbitraatioprosessilaki toteaa, että juttu voidaan käsitellä venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa, jos asialla on kiinteä yhteys Venäjän federaation alueeseen. Epäselväksi jää, miksi laissa puhutaan nimenomaan alueesta, eikä yleensä Venäjän federaatiosta. (VF APK 247 § 10 k)

4.8 Yksinomainen toimivalta ulkomaalaisjutuissa Venäjän ja Suomen oikeuden mukaan

Venäjän arbitraatioprosessilaki määrittelee venäläisten arbitraatiotuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan riidan, kun kohteena on kiinteistö tai oikeus kiinteistöön, joka sijaitsee Venäjällä (VF APK 248 § 1.2 k). Vastaava normi on siviiliprosessilaissa. (VF GPK 403 § 1.1 k) Kiinteään omaisuuteen kohdistuvien riitojen kansallinen toimivalta on määritelty laeissa toisaalla.

Venäjän federaation siviililain mukaan oikeudet kiinteistöön voivat esineoikeuksien ohella olla esim. vuokraoikeuksia ja vakuusoikeuksia, eli velvoiteoikeuksia. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että Venäjän siviililaissa kiinteistö ymmärretään huomattavasti laajemmin kuin esim. Suomessa. Esim. asuinhuoneistot ja Venäjällä rekisteröidyt ilma- ja vesialukset ovat kiinteistöjä Venäjän oikeuden mukaan. Venäjän arbitraatioprosessilain kiinteistökäsite on tarkoitettu ymmärrettäväksi yhtä laajasti kuin siviililain kiinteistökäsite, eikä velvoiteoikeuksiakaan ole rajattu esim. vuokraan.

Luganon konventio määrittelee yksinomaiseen toimivaltaan riidat, joiden kohteena on esineoikeus kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden vuokra. Näin ollen Venäjän arbitraatioprosessilaki määrittelee huomattavasti laajemmin kiinteistöön liittyvät asiat, jotka ovat venäläisen arbitraatiotuomioistuimen yksinomaisessa toimivallassa.

Venäjän arbitraatiotuomioistuinten yksinomaista kansainvälistä toimivaltaa koskevissa normeissa ja niiden venäläisessä tulkinnassa voidaan havaita ristiriitaisuuksia kansainvälisten investointisopimusten kanssa. Riidan kohteena voi olla kiinteä omaisuus (maa, maaperä), joka on investointisopimuksen perusta. Arbitraatiotuomioistuimille määritelty yksinomainen toimivalta sulkee pois mahdollisuuden ratkaista näihin investointisopimuksiin liittyviä riitoja kansainvälisessä välimiesmenettelyssä. Tämä on kansainvälisten sijoitussojiasopimusten ja esim. EU-Venäjä PCA-sopimuksen vastaista.

Eräät venäläiset juridiset asiantuntijat vakuuttavat, että tämä normi ei sulje pois mahdollisuutta käyttää välimiesmenettelyä, mutta välimiesmenettelyn tulisi tapahtua Venäjällä. Tällainen tulkinta ei näytä vakuuttavalta varsinkaan, kun samaiset oikeudelliset asiantuntijat ovat vahvasti sitä mieltä, että sama arbitraatioprosessilain kohta (VF APK 248 § k 1.1) määrittelee pakottavasti riidat, jotka liittyvät valtiollisen omaisuuden privatisointiin tai pakko-ottoon, mm. kansallistamiseen, ratkaistavaksi ainoastaan Venäjän federaation valtiollisissa arbitraatiotuomioistuimissa sulkien pois välimiesmenettelymahdollisuuden. Näin ollen aivan identtisestä lain kirjaimesta samaiset lakiasiantuntijat esittävät erilaisen tulkinnan.

Venäjän federaation arbitraatioprosessilaki määrittelee venäläisten arbitraatiotuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan riidat, jotka liittyvät valtion omistuksessa olevaan omaisuuteen mainiten esimerkkinä privatisointiin ja pakko-ottoon, mm. kansallistamiseen liittyvät riidat (VF APK 248 § k 1.1). Tämä normi on ristiriidassa Suomen ja Venäjän/SNTL kahdenkeskisen

investointisuojaosopimuksen kanssa (artikla 4 k 2 ja artikla 8). Tämän sopimuksen ja muiden vastaavien kansainvälisten sopimusten mukaan kansainvälisiä investointisopimuksia koskevat riidat pitäisi voida käsitellä välimiesmenettelyssä. Eräät venäläiset oikeudelliset asiantuntijat vakuuttavat, että kysymys on ainoastaan valtion budjettivaroista, eikä esim. valtionyritysten omaisuudesta. Tällainen tulkinta ei ole vakuuttava, koska arbitraatioprosessilaissa ei ole näin suoraan ja täsmällisesti määritelty, ja koska Venäjän federaation lakien mukaan valtiollisessa omistuksessa voivat olla budjettivarojen ohella monet muut varallisuuskohteet.

Onkin todettava, että Venäjän federaation uudessa arbitraatioprosessilaissa on huomattavan paljon epämääräisyyttä määriteltäessä venäläisen arbitraatiotuomioistuimen yksinomaista toimivaltaa kansainvälisissä jutuissa. Tämä on huolestuttavaa varsinkin, kun oikeuskäytännössä on jatkuvasti ongelmia valtion immuniteettiin liittyvissä asioissa. Tutkimushankkeen puitteissa kävi mm. ilmi, että Moskovan kassaatioasteen arbitraatiotuomioistuin katsoi, ettei venäläisen ministeriön ulkomaiselta konsulttiyritykseltä hankkimia palveluja koskevaan sopimukseen voitu sisällyttää välimieslauseketta, vaikka kyse oli Maailmanpankin luoton rahoitetusta hankkeesta.

Kansainvälisen liittymän omaavien juttujen oikeuspaikkaa määriteltäessä aiheuttanee ongelmia se, että yleisten tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan on määritelty kuljetusoikeudelliset riidat, kun kuljetusliike sijaitsee Venäjällä. (VF GPK 403 § 1.2 k) Vastaavanlainen normi on poistettu arbitraatioprosessilaista.

4.9 Prorogaatiosopimukset

Venäjän federaation arbitraatioprosessilain mukaan arbitraatiotuomioistuimilla on yksinomainen toimivalta siinä tapauksessa, että prorogaatiosopimuksella asianosaiset ovat sopineet venäläisen valtiollisen arbitraatiotuomioistuimen käytöstä, eivätkä ole rikkoneet vieraan valtion tuomioistuimen yksinomaista toimivaltaa (VFAPK 249 § k 1). Asianosainen voi riitauttaa prorogaatiosopimuksen viittaamalla siihen, että jonkun muun valtion tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta ko. asiassa. Laki vaikenee siitä, voiko tuomioistuin viran puolesta ottaa huomioon prorogaatiosopimuksen ristiriidan vieraan valtion yksinomaisen toimivaltasäännöksen kanssa. Sen sijaan siviiliprosessilain normi, jonka mukaan kansainvälisessä sopimuksessa oleva prorogaatiosopimus ei saa olla ristiriidassa Venäjän siviiliprosessilain yksinomaista toimivaltaa koskevien normien kanssa, otetaan huomioon ex officio. (VF GPK 404 §)

Venäjän laki edellyttää, että kansainvälinen prorogaatiosopimus on tehty kirjallisesti. Suomen oikeus ja esim. Luganon konventio hyväksyy myös konkludenttisen oikeuspaikan valinnan.

Venäjän arbitraatioprosessilain prorogaatiosopimusta koskeva säännös on ongelmallinen, koska sen mukaan esim. kaksi suomalaisyritystä voisi sopia venäläisen tuomioistuimen käytöstä ”yksinomaisena” oikeuspaikkana. Suomalaiset tuomioistuimet tuskin ottavat huomioon viran puolesta suomalaisten asianosaisten sopimuksessa olevaa oikeuspaikkavalintaa Venäjän valtion tuomioistuimen käytöstä, ellei riidalla ole mitään liittymää Venäjään.

Sen sijaan osapuolet, joilla on kotipaikka Suomessa, voivat solmia prorogaatiosopimuksen riidan ratkaisemisesta Lugano-valtion tuomioistuimessa, vaikka riidan kohteella ei ole mitään liittymää tähän valtioon. Samoin esim. venäläisen ja Lugano-maasta olevan henkilön välillä solmittua prorogaatiosopimusta on noudatettava Lugano-maiden tuomioistuimissa.

Kahden venäläisen henkilön välistä sopimusta riidan ratkaisemisesta suomalaisessa tuomioistuimessa on ilmeisesti kunnioitettava, vaikkei asialla ja asianosaisilla olisi mitään liittymää Suomeen. Tällaista prorogaatiosopimusta ei voitaisi pitää kohtuuttomana, sillä onhan esim. sen nojalla Suomessa annettu tuomio täytäntöönpanokelpoinen useissa maissa.

Niinpä on tärkeätä, että esim. Suomessa perustettujen yhtiöiden ulkomaalaiset sijoittajat ovat julkisesti tiedossa. Näin voidaan estää se, että esim. suomalaisen yhtiön ja sen vierasmaalaisten perustajien ja sopimuskumppanien välisiä riitoja jouduttaisiin käsittelemään Suomen ja muiden Lugano-maiden tuomioistuimissa prorogaatiosopimusten vuoksi, kun tarkoituksena on ollut pääoman kotimaan viranomaisvalvonnan välttäminen ja mahdollisten tuomioiden täytäntöönpanon estäminen sijoitusvarojen alkuperämaassa.

4.10 Vireilläolovaikutus kansainvälisessä prosessissa

Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan juttu on jätettävä tutkimatta, jos vieraan valtion tuomioistuimessa on samojen henkilöiden välillä vireillä oikeudenkäynti, joka kohdistuu samaan asiaan ja on samalla perusteella pantu vireille. (VF APK 252 § k 1)

Luganon konvention artiklan 21 venäjänkielisessä käännöksessä puhutaan jutuista, jotka on nostettu samalla perusteella samojen asianosaisten välillä. Suomenkielisessä tämän artiklan käännöksessä puhutaan samaa asiaa koskevista kanteista samojen asianosaisten välillä.

Syntyä vaikutelma, että Venäjän arbitraatioprosessilaki määrittelee tiukemmin eri tuomioistuimissa käsiteltävänä olevien riitojen identtisuuden. Tätä käsitystä vahvistaa myös oikeuskäytäntö Venäjällä. Samojen asianosaisten välillä saattaa olla samanaikaisesti useita oikeudenkäyntejä samassakin tuomioistuimessa, jotka liittyvät samaan sopimussuhteeseen, mutta näennäisesti perustuvat eri seikkoihin. Tuomioistuinten tulee jopa tukeutua lingvistiseen asiantuntijaselvitykseen määrittäksään kanteitten identtisuuden.

Venäjän arbitraatioprosessilaissa on normi oikeudenkäynnin keskeyttämisestä asiassa, josta jo on annettu tuomioistuimen päätös (252 § kohta 2). Venäjän oikeudessa ei oteta huomioon sitä, voidaanko ulkomailla tehty oikeuden päätös pakkotäytäntöönpanna Venäjällä vai ei. Käytännössä saattaa olla kysymyksessä tilanne, jolloin venäläisen asianosaisten kanteesta on nostettu suomalaisessa tuomioistuimessa suomalaista vastaan juttu. Tällöin venäläinen asianosainen on saattanut hävitä jutun ja suomalainen tuomioistuin määrää venäläisen osapuolen maksamaan tietyn summan suomalaiselle. Tämän Suomen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustaminen ja pakkotäytäntöönpano Venäjän alueella on kyseenalaista, koska sen paremmin laissa kuin kansainvälisissä sopimuksissakaan ei ole suoraa normia suomalaisen tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

Venäjän federaation arbitraatiotuomioistuin on oikeutettu tällaisessa tapauksessa ottamaan suomalaisen asianosaisten venäläistä vastaan nostama kante käsiteltäväksi, vaikka onkin olemassa suomalaisen tuomioistuimen lainvoiman saanut ratkaisu samaisessa riidassa, jos asia kuuluu Venäjän lain mukaan venäläisen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan. Jos sen sijaan tätä suomalaista tuomiota ei voida tunnustaa ja täytäntöönpanna Venäjän arbitraatioprosessilain 241 §:n mukaisesti sen vuoksi, että tämä ei ole mahdollista Venäjän federaation kansainvälisten sopimusten nojalla, ei venäläisten korkea-arvoisten lakiasiantuntijoiden mukaan kanteen nostaminen Venäjällä olisi enää mahdollista. Tämä tarkoittaa suomalais-venäläisissä liikesuhteissa sitä, että ongelmien syntyessä suomalaisen on syytä nostaa kante venäläistä partneria vastaan ”varmuuden vuoksi”, jotta venäläinen ei enää ensin haastamaan suomalaista tuomioistuimeen Suomessa.

Suomalaisen tuomioistuimen tulee jättää asia tutkimatta, jos on olemassa EU-maan tai Luganon konvention maan tuomioistuimen antama lainvoimainen ratkaisu tai jos kanne on jo otettu käsittelyyn toisen EU-maan tai Luganon konvention maan tuomioistuimessa (Luganon konventio artikla 21).

Jos taas asianosaiset eivät ole EU-maasta tai Luganon konvention maasta, on tilanne Suomessa hieman toinen. Suomen oikeuden mukaan silloin, kun vieraan valtion tuomioistuin on antanut päätöksen tai ottanut jutun käsittelyyn, mutta tämän maan tuomioistuimen päätöksiä ei voida Suomessa tunnustaa tai panna täytäntöön, tulee asia yleensä ottaa suomalaisessa tuomioistuimessa käsiteltäväksi. Tällaisessa tapauksessa ei siis vieraan maan tuomioistuimen tekemä päätös tai asian vireille tulo estä kanteen nostamista suomalaisessa tuomioistuimessa.

Niinpä ”varmuuden vuoksi” suomalaisen Venäjällä vireille panema oikeusprosessi ei estä venäläistä osapuolta haastamasta suomalaista osapuolta tuomioistuimeen Suomessa samassa asiassa samoin perustein.

Venäjän yleisiä tuomioistuinta koskevassa siviiliprosessilaissa on vireillölovaikutuksesta samankaltaiset säännöt kuin Suomen oikeudessa: Jos asia on otettu käsittelyyn tai siinä on annettu tuomio sellaisen maan tuomioistuimessa, jonka tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Venäjällä, ei kannetta oteta käsittelyyn Venäjällä. (VF GPK 406 §)

Edelleen on todettava, että vieraan valtion tuomio voi Suomessa olla tuomioistuinprosessissa todistusaineistona. Näin ollen vaikkei venäläisen tuomioistuimen tuomiota voida suoraan täytäntöönpanna Suomessa, on venäläisen asianosaisen suomalaisessa tuomioistuimessa nostamassa uudessa oikeudenkäynnissä suomalaista asianosaista vastaan venäläisen tuomioistuimen asianmukaisella tavalla antamalla tuomiolla suuri merkitys todistusaineistona. Tämä onkin yksi merkittävä syy siihen, että vaikka ei ehkä vielä pitkäänkään aikaan ole mahdollista vastavuoroisesti tunnustaa ja täytäntöönpanna Suomen ja Venäjän välillä valtiollisten tuomioistuinten tuomioita, on tärkeätä sekä viranomaisten että asianosaistahojen edustajien välinen yhteistyö siviiliprosessin käytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi.

4.11 Välitystuomion moittiminen ja täytäntöönpano

Venäjän federaation arbitraatioprosessilain (230 § kohta 5) mukaan Venäjän federaation kansainvälisten sopimusten määrittelemissä tapauksissa ulkomainen välitystuomio voidaan riitauttaa, mikäli välitystuomion antamisessa on sovellettu Venäjän federaation lainsäädännön normeja. On epäselvää, mitä Venäjän federaation kansainvälisiä sopimuksia tässä tarkoitetaan. Tämän lisäksi on huomautettava, että ulkomainen välimiesoikeus ei koskaan sovelleta Venäjän federaation prosessuaalisia normeja, vaan materiaalista oikeutta siinä tapauksessa, että sovellettavana oikeutena on Venäjän laki. Näin ollen Venäjän arbitraatioprosessilain tässä kohdassa ei voida tarkoittaa muuta kuin materiaalisia normeja.

Ulkomaisen välitystuomion moittiminen materiaalis-oikeudellisin perustein on hyvin rajoitettua kansainvälisissä sopimuksissa mukaan lukien New Yorkin konventio vuodelta 1958 ulkomaisten arbitraatiotuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Venäjän federaation arbitraatioprosessilain (233 § kohta 4) mukaan kansainvälisen kaupallisen arbitraation tuomiota eli esim. Venäjän federaation kauppaja- ja teollisuuskamarin yhteydessä olevan kansainvälisen kaupallisen arbitraation (ICAC) päätöstä voidaan moittia ainoastaan niillä perusteilla, jotka on määritelty Venäjän federaation laissa kansainvälisestä kaupallisesti arbitraatiosta. Samaiset perusteet on määritelty arbitraatioprosessilaissa (239 § kohta 4) liittyen täytäntöönpanoa koskevaan päätökseen. Venäjän federaation arbitraatioprosessilaki (244 § kohta 2) viittaa nimenomaisesti tähän lakiin myös liittyen ulkomaisen välitystuomion tunnustamiseen.

Venäjän federaation laissa ja New Yorkin konventiossa perusteena kansainvälisen tai ulkomaisen välitystuomion täytäntöönpanon torjumiselle on se, että välitystuomiota ei ole annettu välimiessopimuksen mukaisesti tai että sopimus on pätemätön. Tämä kysymys arvioidaan materiaalisen oikeuden mukaan soveltaen sen maan lainsäädäntöä, joka on kansainvälisen yksityisoikeuden normien mukaan sovellettavissa kyseiseen sopimukseen.

Ottaen huomioon edellä selostettu jää Venäjän federaation arbitraatioprosessilain 230 § 5 kohta täysin käsittämättömäksi.

Tämä normi määrää myös, että välitystuomion muuttamista tai kumoamista koskeva hakemus on annettava Venäjän federaation arbitraatiotuomioistuimessa vastapuolen kotipaikan

tuomioistuimessa tai ellei kotipaikka ole tiedossa, vastapuolen omaisuuden sijaintipaikalla. Herääkin kysymys, miten määritellään oikeuspaikka, kun vastapuolen asuinpaikka on tiedossa, mutta se on vieraassa valtiossa. Sama ongelma esiintyy arbitraatioprosessilain pykälissä 236 § kohta 3, 242 § kohta 1 ja 38 § kohta 9.

Välitystuomion pakkotäytäntöönpanoa haetaan Venäjällä äskettäin muuttuneiden säädösten mukaan arbitraatiotuomioistuimelta, ja vain poikkeuksellisesti yleiseltä tuomioistuimelta. Tuomioistuimen tulee antaa välitystuomion täytäntöönpanemiseksi ns. täytäntöönpanoasiakirja (ispolnitelnij list). Pakkotäytäntöönpanoa on haettava kolmen vuoden kuluessa siitä, kun välitystuomion vapaaehtoinen täytäntöönpanoaika on umpeutunut. Tuomioistuimen antama täytäntöönpanomääräys on välittömästi pakkotäytäntöönpantavissa siitäkin huolimatta, että täytäntöönpanopäätöksestä on valitettu.

Suomessa ei voida moittia ulkomailla annettua välitystuomiota, mutta sen tunnustamista haettaessa voi suomalainen vastaaja esittää väitteitä New Yorkin konvention 1958 mukaisesti suomalaisessa tuomioistuimessa. Suomalainen tuomioistuin ei arvioi omasta aloitteestaan asiaa.

Suomessa annettua välitystuomiota voidaan moittia välimiesmenettelylaissa olevin perustein, jotka ovat käytännöllisesti katsoen samat kuin New Yorkin konventiossa. Välimiesten toimivallan ylittämiseen, välimiesten asianmukaiseen asettamiseen tai esteellisyyteen ei asianosainen voi kuitenkaan vedota, jos ei ole esittänyt väitettä jo välimiesmenettelyn aikana.

Oikeuspaikkana on sen paikkakunnan tuomioistuin, missä välitystuomio on annettu. Välimiesmenettelyn aikana nostettavien kanteiden, kuten välimiehen erottamista tai välityssopimuksen pätevyyttä koskevan riidan oikeuspaikka on asianosaisen kotipaikan tuomioistuin tai Helsingin käräjäoikeus kaikkien asianosasten ollessa ulkomailla asuvia.

Suomessa annetun välitystuomion pakkotäytäntöönpanoa haettaessa tuomioistuin voi ottaa ilman asianosaisen väitettä huomioon laissa mainitut mitättömyysperusteet: 1) asiaa ei voida Suomen oikeuden mukaan ratkaista välimiesmenettelyssä, 2) ordre public, 3) sekava tai epätäydellinen tuomio ja 4) päätös ei ole kirjallinen kaikkien välimiesten allekirjoittama.

4.12 Turvaamistoimenpiteet

Kanteen turvaaminen, kuten omaisuuden takavarikko on ollut mahdollista Venäjällä, kun kanne on nostettu valtiollisessa arbitraatiotuomioistuimessa. Vuonna 2002 tehtiin merkittäviä muutoksia näihin säännöksiin. Uutta Venäjän prosessilaissa on se, että kanteen turvaamistoimenpiteitä voidaan valtiolliselta tuomioistuimelta hakea ennalta, kunhan kanne nostetaan arbitraatiotuomioistuimessa tai välimiesmenettelyssä enintään 15 päivän kuluessa turvaamishakemuksen hyväksymisestä. Uutta on myös se, että voidaan määrätä vakuudet turvaamistoimenpiteille.

Venäjän uuden arbitraatioprosessilain mukaan on mahdollista pyytää ulkomailla käytävässä välimiesmenettelyssä nostettavan kanteen turvaamista Venäjällä. Lain tulkinnalle tältä osin on ehkä saatava lisäselvyyttä. Sen lisäksi ulkomailla annetun välitystuomion pakkotäytäntöönpanon turvaamiseksi Venäjällä valtiolliselta arbitraatiotuomioistuimelta voidaan hakea omaisuuden takavarikkoa ym.

Oikeuskäytännössä Venäjällä on havaittavissa runsaasti ongelmia ja oikeudenloukkauksia turvaamistoimenpiteistä päätettäessä ja niitä ulosottoviranomaisten toimesta täytäntöön pantaessa. Silmiinpistävin ongelma on se, että takavarikoidut esineet, kuten rekat ja laivat, otetaan pois vastaajan käytöstä useiksi kuukausiksi ja jopa myydään ennen lopullisen tuomion antamista pääriidassa. Ongelmia venäläisillä tuomioistuimilla on myös siinä, millaista näyttöä vaaditaan omaisuuden hukkaamisvaarasta turvaamistoimenpiteen perustelemiseksi. Oikeuskäytäntö vaihtelee suuresti eri tuomioistuimissa.

Suomessa turvaamistoimenpidettä voidaan hakea ennen kanteen vireille nostamista niin valtiollisessa tuomioistuimessa kuin välimiesmenettelyssäkin vireille pantavassa riidassa riippumatta siitä, tapahtuuko pääasian käsittely välimiesmenettelyssä Suomessa vai ulkomailla tai valtiollisessa tuomioistuimessa sellaisessa vieraassa valtiossa, jonka kanssa Suomella on tuomioiden täytäntöönpanoa koskeva sopimus, kuten EU- ja Luganomaat. Turvaamistoimenpiteelle vaaditaan pääsääntöisesti vakuudet.

Suomen ja Venäjän järjestelmät eroavat siinä, että Venäjällä tuomioistuin määrittelee takavarikoitavan omaisuuden ja sen arvon, mikä Suomessa on ulosottoviranomaisten tehtävä. Venäjällä onkin runsaasti valituksia takavarikoidun omaisuuden yksilöimiseen ja hinnoitteluun

liittyen, myös usein korkeimmassa oikeudessa. Venäläisen tuomioistuimen turvaamispäätöksen tuleekin olla huomattavasti yksilöidympi kuin Suomessa. Niinpä kansainvälisessä välimiesmenettelyssä nostettavan kanteen samanaikainen turvaaminen Venäjällä on sisällöltään ja menettelyiltään hyvinkin erilainen kuin Suomessa.

4.13 Asianosaisen edustaminen tuomioistuimessa

Venäjän uusi arbitraatioprosessilaki määrittelee aiempaa tarkemmin, ketkä voivat esiintyä asianosaisten edustajina valtiollisessa arbitraatioprosessissa Venäjällä. Luonnollisen henkilön avustajana voi olla asianajaja tai muu oikeudellista konsultaatiota antava henkilö. Juridisen henkilön edustajana voi asemansa puolesta esiintyä johtaja, tai toimihenkilö, esim. yrityksen oma lakimies tai muu yrityksen palveluksessa oleva henkilö. Ulkopuolisena avustajana yhtiöllä tai muulla juridisella henkilöllä voi uuden lain mukaan esiintyä ainoastaan advokaatti eli asianajaja.

Äskettäin on annettu Venäjällä laki asianajotoiminnasta, joka rajoittaa ulkomaalaisten mahdollisuuksia olla virallisena asianajajana Venäjällä. Näin ollen venäläisten virallisten asianajajien asema vahvistui merkittäväällä tavalla : venäläisillä advokaateilla on käytännöllisesti katsoen monopoli ajettaessa niin venäläisten kuin ulkomaistenkin yritysten asioita venäläisissä arbitraatiotuomioistuimissa.

Venäjän uudessa arbitraatioprosessilaissa on myös täsmennetty normeja siitä, millainen tulee valtuutuksen olla. Tuomioistuimessa esiinnyttäessä on aina oltava laissa kuvattu laaja määrittely toimivaltuuksista, joita oikeudellisella avustajalla on. Oikeusprosessissa esiintymään oikeuttava valtakirja on varustettava asianosaisen eli valtakirjan antajan yhtiön leimalla.

Suomen oikeudenkäymiskaareen on tehty muutoksia 2002, joiden mukaan oikeudessa avustavalta henkilöltä edellytetään oikeustieteellisen loppututkinnon suorittamista. Asianajajakokoa Suomessa ei ole. Tuomioistuimessa esiintyvällä edustajalla voi olla avoin asianajovaltakirja. Yhtiön edustajana voi esiintyä asemavaltuutuksen nojalla kaupparekisteriin merkitty ao. henkilö.

4.14 Vieraan maan oikeuden selvittäminen

Aiempaan verrattuna uutena sääntönä Venäjän arbitraatioprosessilaissa on se, että yritystoimintaan tai muuhun taloudelliseen toimintaan liittyvässä riidassa tuomioistuin voi velvoittaa asianosaisen

selvittämään juttuun sovellettavan vieraan valtion lain sisällön. Laki määrää, että ellei asianosainen tai asianosaiset kykene kohtuullisessa ajassa selvittämään vieraan maan oikeuden sisältöä, soveltaa arbitraatiotuomioistuin vastaavia venäläisiä oikeusnormeja.

Asianosaiset voivat esittää omalta osaltaan ulkomaan oikeutta selventäviä asiakirjoja. Asianosaisilla on mahdollisuus muullakin tavalla pyrkiä auttamaan tuomioistuinta ulkomaisten normien sisällön selvittämisessä. Uuden advokaattilain mukaan ulkomainen asianajaja voi esiintyä venäläisessä oikeudessa vieraan maan oikeuden selvittämiseksi ilman, että ao. henkilöllä on venäläisen virallisen advokaatin statusta.

Venäläinen tuomioistuin voi myös kääntyä oikeusministeriön tai muiden elinten ja organisaatioiden puoleen niin Venäjällä kuin ulkomaillakin vieraan maan oikeuden sisällön selvittämiseksi. Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan tuomioistuin voi tukeutua kansainväliseen oikeusapuun, ja Venäjän federaatio on ratifioinut asiaa koskevan kansainvälisen monenkeskisen sopimuksen eli Euroopan Neuvoston konvention vuodelta 1968.

Suomi on myös ratifioinut ko. konvention. Suomen oikeuden mukaan vieraan maan oikeuden sisällön selvittäminen on asianosaisen vastuulla. Viimekädessä sovelletaan Suomen oikeutta, ellei vieraan maan oikeuden sisällöstä saada luotettavaa tietoa.

4.15 Kansainvälinen oikeusapu todisteiden ja näytön saamiseksi

Venäjä on ratifioinut kansainvälisen konvention oikeusavusta todisteiden vastaanottamisesta eli ns. Haagin konvention 1970. Uudessa arbitraatioprosessilaissa eivät normit kuitenkaan ole selkeitä. Näyttää esim. siltä, että ei ole mahdollista venäläisen valtiollisen arbitraatiotuomioistuimen pyytää ulkomaiselta tuomioistuimelta oikeusapua asianosaisen tai todistajan kuulemiseksi. Saattaa olla, että arbitraatioprosessilain tätä asiaa koskevaa normia tullaan käytännössä kuitenkin soveltamaan kansainvälisen prosessin kannalta tarkoituksenmukaisemmalla tavalla.

Venäjän uudistetussa siviiliprosessilaissa on selkeämmät normit kansainvälisestä oikeusavusta. Venäläinen tuomioistuin voi kääntyä ulkomaisen tuomioistuimen puoleen kansainvälisessä sopimuksessa tai federatiivisessa laissa määritellyllä tavalla prosessitoimien täyttämiseksi, kuten esim. asianosaisen kuulemiseksi, todistajien ja asiantuntijoiden kuulustelemiseksi, katselmuksen

toimittamiseksi jne. Vastaavasti venäläiset tuomioistuimet voivat antaa oikeusapua vieraiden maiden tuomioistuimille. (VF GPK 407 §)

Suomen ja Venäjän välillä on ollut asianosaisen kuulemista koskevia oikeusapupyynnöitä, joita venäläiset tuomioistuimet ovat esittäneet suomalaisille tuomioistuimille diplomaattitietä käyttäen Suomen ja Neuvostoliiton välisen oikeusapusopimuksen nojalla.

4.16 Oikeudellisten asiakirjojen oikeaksi todistaminen ja käännökset

Venäjällä ei ole lakia virallisista kääntäjistä, vaan käytäntönä on, että virallinen notaari vahvistaa käännöksen tehneen henkilön allekirjoituksen oikeaksi. Venäjä on ratifioinut konvention asiakirjojen legalisoimisesta, samoin kuin Suomikin. Suomessa on laki virallisista kääntäjistä.

4.17 Lapsen elatusapu

Valtiollisen tuomioistuimen toimivalta kansainvälisissä elatukseen liittyvissä jutuissa määritellään usein kansainvälisissä oikeusapusopimuksissa tai muissa yleisissä tai erityisissä kahdenkeskisissä tai monenkeskisissä sopimuksissa. Suomelle tärkein on Luganon konventio, jonka artiklassa 5 kohdassa 2 määritellään, että elatusapukysymys kuuluu elatusavun saajan kotipaikan tuomioistuimen erityiseen toimivaltaan. Eräässä konkreettisessa tapauksessa suomalainen alioikeus ja hovioikeus jättivät kanteen tutkimatta sillä perusteella, että Venäjän federaatio ei ole mukana Luganon konventiossa. Tämän lisäksi Suomen lainsäädännössä ei ole sellaista normia, jonka mukaan lapsen asuinpaikan tuomioistuimella olisi toimivalta lapsen elatusapuasiassa, jos lapsi on avioliitossa syntynyt. Tuomioistuimet viittasivat siihen, että vaikka lapsi elää Suomessa, mutta lapsen isä elää Venäjällä, ei suomalaisilla tuomioistuimilla olisi toimivaltaa tällaisessa jutuissa. Suomen korkein oikeus kuitenkin päätöksessään muutti alempien oikeuksien tuomion ja palautti asian uudelleen käsiteltäväksi alioikeuteen.

Suomen korkein oikeus perusteli päätöstään sillä, että:

- suomalaisen tuomioistuimen toimivalta määritellään ottaen huomioon kansainväliset prosessioikeudelliset periaatteet ja
- jos laista tai kansainvälisestä sopimuksesta ei voida löytää suoraa normia yksittäiseen oikeuskysymykseen, on ratkaisevaa se, miten kiinteä yhteys asialla on Suomeen.

Suomen korkein oikeus totesi päätöksessään, että kansainväliset prosessioikeuden yleisesti tunnustetut periaatteet määräävät, että lapsen elatusapua koskevat asiat ovat kiinteässä yhteydessä siihen valtioon, missä lapsi elää. Tämän johdosta valtiollinen tuomioistuin lapsen asuinmaassa on toimivaltainen käsittelemään elatusapuasiaa. Tämä periaate on mm. Haagin konventiossa 15.4.1958 ja 2.10.1973 lasten elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

Koska Suomi on ratifioinut nämä ja muutamia muita konventioita (New Yorkin konventio vuodelta 1956 elatusmaksuista), on todettava, että lasten elatusapua koskevat riidat tulee voida ratkaista suomalaisessa tuomioistuimessa. Näin ollen vaikka vastaaja elää Venäjän federaatiossa ja vaikka Suomen lainsäädännössä ei ole suoraa normia, joka sääntelisi tätä kysymystä, tuomioistuimen tulee ottaa lapsen haaste käsiteltäväksi.

Tällä hetkellä ei ole erillistä sopimusta Suomen ja Venäjän välillä elatusapuja koskevien päätösten täytäntöönpanosta, sillä Venäjä ei ole liittynyt edellä mainittuihin elatusapukonventioihin. Suomen ja Venäjän välillä voimassa oleva oikeusapusopimus ei koske siviilituomioiden täytäntöönpanoa. Kuitenkin venäläisen tuomioistuimen päätös olisi tosiasiallisesti mahdollista panna täytäntöön Suomessa tällaisessa tapauksessa.

Suomen ratifioidessa Haagin konventiot vuodelta 1958 ja 1973 elatusapupäätösten täytäntöönpanosta, se yksipuolisesti ilmoitti sitoutuvansa panemaan täytäntöön elatusapupäätökset, jotka on tehty sellaisten valtioiden tuomioistuimissa, jotka eivät ole mukana konventioissa. Tämä Suomen yksipuolinen ilmoitus on sitova. Konventio koskee lasten ja puolisoitten elatusapuja. Tunnustamishakemus tulee jättää Helsingin käräjäoikeuteen. Eksekvatuurin saamisen jälkeen täytäntöönpano tapahtuu samalla tavalla kuin kotimaiset päätökset.

Viime vuosina Venäjältä on tullut melko paljon elatusapuhakemuksia Haagin konvention nojalla. Niitä tunnustettaessa ilmenee toisinaan ristiriitaa täytäntöönpanomaan oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa esim. liittyen liian korkeisiin viivästysakkoihin. Näissä tapauksissa eksekvatuurielin voi muuttaa ulkomaista päätöstä viitaten ordre publikiin, vaikka konvention lähtökohta onkin, että alkuperäistä päätöstä ei saa arvioida uudelleen täytäntöönpanovaiheessa.

Lapsen elatusapujen pakkotäytäntöönpanoa ulkomaisen päätöksen nojalla voidaan vaatia sellaisissa valtioissa, jotka ovat mukana kansainvälisissä konventioissa. Suomen laissa lapsen elatusavusta 2 § 1. kohta tarkoitetaan elatusavulla myös sellaisia vieraassa valtiossa tehtyjä päätöksiä, sopimuksia,

virallisia asiakirjoja tai muita asiakirjoja, joiden täytäntöönpano on sallittua Suomessa tai siinä valtiossa, missä elatusapuvelvollinen asuu.

Vaikka suomalaisen tuomioistuimen päätös ei ole mahdollista täytäntöönpanna Venäjällä, eikä venäläisen tuomioistuimen päätöstä Suomessa, nämä päätökset ovat joka tapauksessa tärkeitä lapsen edun kannalta, sillä viime kädessä Suomen kunnallisviranomaiset vastaavat siitä, että lapsi saa päätöksen mukaiset elatusavut.

4.18 Kansainväliset lapsikaappaukset Suomen ja Venäjän välillä

Suomen ja Venäjän välisissä oikeussuhteissa yhä enemmän esiintyy ongelmia liittyen vanhempien riitoihin lapsista ja avioeron jälkeisistä tapaamisoikeuksista. Yhä useammin käy niin, että toinen vanhemmista vie lapsen lailliselta huoltajalta Suomesta Venäjälle tai päinvastoin. Tällaiset tapaukset eivät ole epätavallisia tuomioistuimissa.

Venäjän federaation korkein oikeus käsitteli kysymystä suomalaisen tuomioistuimen päätöksen pakkotäytäntöönpanosta Venäjän federaation alueella. Helsingin käräjäoikeuden päätöksen mukaan Venäjän federaation kansalaisen ja Suomen kansalaisen yhteinen lapsi oli annettu suomalaisen isän huoltoon, mutta oikeus myös määritteli äidin oikeuden tavata lasta.

Äiti kuitenkin vei lapsen Suomesta Venäjälle. Isä kääntyi Pietarin kaupungin tuomioistuimen puoleen vaatien Helsingin käräjäoikeuden tuomion pakkotäytäntöönpanoa Venäjän federaation alueella. Isä viittasi siihen, että lapsen äiti kieltäytyi vapaaehtoisesti panemasta päätöstä täytäntöön ja esti isää tapaamasta tytärtään.

Pietarin kaupungin tuomioistuimen siviilikollegio hylkäsi isän kanteen. Päätöksestä tehtiin valitus Venäjän federaation korkeimpaan oikeuteen. Korkeimman oikeuden siviilikollegio ei muuttanut kaupunkioikeuden päätöstä.

Korkein oikeus viittasi päätöksessään siihen, että Neuvostoliiton ja Suomen oikeusapuosopimus vuodelta 1978 sisältää tyhjentävän luettelon perheasioista, joissa annettu toisen valtion tuomioistuimen päätös tunnustetaan toisessa valtiossa, mutta luettelossa ei ole mainintaa riidoista liittyen lapsen huoltoon.

Kansainvälisessä siviiliprosessissa tällaista tilannetta ja tällaista riitaa nimitetään kansainväliseksi lapsikaappaukseksi. Yleensä on kysymys kansainvälisestä lapsikaappauksesta, jos täyttyy seuraavat tosiasiat:

- Lapsi on viety ulkomaille laillisen huoltajan luvatta tai lapsi on jätetty ulkomaille laillisen tapaamisen jälkeen, kun vanhemmat elävät erikseen;
- lapsi tähän saakka eli toisessa valtiossa eli esim. Suomessa, eikä kansalaisuudella ole merkitystä;
- lapsi on alle 16-vuotias.

Kansainvälisten lapsikaappauksien estämiseksi on solmittu kansainvälisiä sopimuksia, joista tärkein on Haagin konventio kansainvälisten lapsikaappausten siviilikysymyksistä vuodelta 1980. Suomi ratifioi tämän konvention 1994.

Suomessa asiaa sääntelee laki lapsen huollosta. Lapsen huolto määritellään avioliiton perusteella, tuomioistuinpäätöksellä tai sopimuksella, jonka vanhemmat ovat solmineet. Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huollosta, riidan ratkaisee tuomioistuin.

Jos molemmat vanhemmat ovat lapsen laillisia huoltajia, ei kummallakaan näistä ole oikeutta viedä lasta ulkomaille ilman toisen suostumusta edes silloin, kun lapsi elää sen vanhemman luona, joka aikoo viedä hänet ulkomaille. Jos lapsi on määritelty vain toisen vanhemman huoltoon, ei toisella vanhemmalla ole oikeutta viedä lasta ulkomaille ilman tämän suostumusta. Päätös, jolla lapsen huollosta on määrätty, vastaa tavallaan kysymykseen siitä, onko kysymys lapsen kaappaamisesta vai ei.

Haagin konvention etuna on se, että sen tarkoituksena on palauttaa lapsi, ja sitä sovellettaessa kysymys ratkeaa ilman tuomioistuimen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Jos Haagin konventiota ei voida soveltaa, on toimittava niin, että suomalainen tuomioistuinpäätös lapsen huollosta tunnustettaisiin ja pantaisiin täytäntöön toisessa valtiossa. Tuomioistuimen päätöksen pakkotäytäntöönpano tarkoittaisi lapsen väkisin palauttamista sille vanhemmalle, joka on hänen laillinen huoltajansa.

Suomalaiset tuomioistuinpäätökset lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta eivät kuitenkaan ole täytäntöön pantavissa vieraassa valtiossa ilman lisätoimia. Tuomioistuimen pakkotäytäntöönpano vieraassa valtiossa edellyttää säännönmukaisesti sitä, että on olemassa kansainvälinen sopimus tuomioiden täytäntöönpanosta. Tärkein tätä koskeva sopimus on Euroopan konventio lasten huoltoa

ja palauttamista koskevien tuomioistuinpäätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta eli ns. Luxemburgin konventio vuodelta 1980. Tämän konvention osanottajavaltiot sitoutuvat tiettyjen ehtojen täytyessä tunnustamaan ja panemaan täytäntöön toisessa valtiossa tehdyt tuomioistuimen päätökset. Tämän lisäksi pohjoismaiden välillä on erityinen mekanismi, jonka johdosta suomalaiset tuomioistuinpäätökset koskien lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta pannaan täytäntöön Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa perustuen näiden maiden väliseen konventioon tuomioistuinten täytäntöönpanosta vuodelta 1977.

Venäjän federaatio ei ole ratifioinut Haagin konventiota lapsikaappauksista. Koska suomalaista päätöstä ei voi täytäntöönpanna Venäjällä, voi syntyä tarve nostaa uusi kanne lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Tällaisia tapauksia jo on oikeuskäytännössä. Esimerkiksi Mitisenskin kaupunkituomioistuimessa vuonna 1999 tehtiin päätös suomalaisen isän oikeudesta tavata lastaan. Lapsi on Suomen kansalainen, mutta hänen äitinsä toi lapsen Venäjän alueelle. Tätä päätöstä ei kuitenkaan ole voitu panna täytäntöön. Vaikka isällä on sekä suomalaisen että venäläisen tuomioistuimen päätös oikeudesta tavata lasta, hän ei edelleenkään ole voinut tavata lastansa.

Päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, jonka on joku pohjoismaan tuomioistuin tehnyt, voi olla täytäntöön pantu ilman sen tunnustamista Suomessa. Täytäntöönpanohakemus esitetään alioikeuteen lapsen kotipaikalla tai vastaajan kotipaikalla. Jos päätös on tehty pohjoismaiden ulkopuolella, sen tunnustamiseksi on esitettävä hakemus Helsingin hovioikeuteen.

Säännökset, joissa määritellään ulkomaisen tuomioistuinpäätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskien, ovat myönteisiä ulkomaisten tuomioitten suhteen. Yleensä ne tunnustetaan ja täytäntöönpannaan Suomessa. Lain mukaan päätöksen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä, mikäli se on selvästi ristiriidassa lapsen edun kanssa tai jos päätöksessä on selvästi loukattu prosessinormeja.

Lapsikaappaus on monien valtioiden lainsäädännössä määritelty rikokseksi ja näin myös Suomessa. Lapsikaappauksen tehnyt henkilö voidaan tuomiota rikoksesta henkilökohtaisen vapauden riistosta. Rikoslain luvun 25 § 5 kriminalisoi lapsen kaappauksen. Lapsen lailliselta huoltajalta ottanut henkilö syyllistyy lapsikaappaukseen. Sanktiona on sakkoa tai vankeutta enintään 5 kuukautta.

5 Oikeuskäytäntöä Venäjällä ja Suomessa

5.1 Venäläisten tuomareiden haastatteluja

5.1.1 Venäjän federaation korkein arbitraatiotuomioistuin / Moskova 23.4.2002

Tiedoksianto ulkomaille on heikosti säädelty Venäjällä. Sopimusperusta on kyllä asiallinen, mutta sisäinen sääntely ja mekanismi puuttuu. Kansainvälistä oikeusapua aiemmin säännellyt asetus vuodelta 1988 on kumottu, eikä toistaiseksi ole säädetty uutta lakia. Tällä hetkellä Venäjällä on kahdenkeskisten oikeusapusopimusten erittäin raskassoutuinen perinteinen malli oikeusministeriön kautta, tai yksinkertaisempi malli perustuen Haagin yleissopimukseen. Yksinkertaisin malli olisi Euroopan unionin tiedoksiantomekanismi, jollaiseen olisi hyvä Venäjän liittyä erillispöytäkirjalla. Haagin sopimusta jo sovelletaan arbitraatiotuomioistuinten toiminnassa ja suhteessa Suomeen voitaisiin soveltaa kahdenkeskistä sopimusta Haagin sopimuksen asemesta.

Venäjän federaation oikeusministeriö käyttäytyy kansainvälisten tiedoksiantojen kohdalla hyvinkin oudosti, ja ministeriön virkamiehet katsovat olevansa oikeutettuja määräämään tuomioistuimelle, kuinka asioissa tulee toimia. He esim. saattavat palauttaa tuomioistuimen tuomarin itse henkilökohtaisilla rahoillaan kustantaman käännöksen takaisin alioikeuteen toteamalla, että leima on ollut väärässä nurkassa asiakirjoja.

Venäjän perustuslain 15 §:n mukaan kansainvälisillä sopimuksilla, jotka Venäjä on ratifioinut, on korkeampi asema normihierarkiassa kuin kansallisilla säädöksillä. Venäjä on ratifioinut Wienin sopimuksen kansainvälisistä sopimuksista vuodelta 1969 ja sen mukaan erityissopimus, kuten esim. Haagin sopimus tiedoksiannoista, on ensisijainen muiden kansainvälisten sopimusten suhteen, esim. yleisten kahdenkeskisten oikeusapusopimusten suhteen. Haagin sopimus vuodelta 1965 on erittäin kapeata asiasektoria koskeva sopimus, ja näin ollen se on ylempänä hierarkiassa laajempaa oikeusapuasiaa säätelevien kahdenkeskisten sopimusten suhteen.

5.1.2 Luoteis-Venäjän piirin federatiivinen arbitraatiotuomioistuin / Pietari 13.6.2002

Venäjän luoteisen piirin federatiivisen arbitraatiotuomioistuimen tuomarit totesivat mm., että

tuomioistuinten toimivaltaa määriteltäessä on otettava huomioon yleiset oikeusnormit ja kehkeytynyt käytäntö. Venäjän arbitraatiotuomioistuimen toimivalta määritellään ensimmäisessä oikeusasteessa. Arvioitaessa arbitraatioprosessilakiin sisältyvää kiinteistöfoorum-säännöstä, on tulkinnassa tukeuduttava yksinomaan prosessilainsäädäntöön, ei siviililain laajempaan kiinteistömääritelmiin. Tuomioistuimen oikeuskäytännössä tehdään siis selkeä ero kiinteistön prosessioikeudellisessa ja materiaali oikeudellisessa määrittelyssä. Riidan kohteen eli kiinteistön määrittelyn ohella on otettava huomioon Venäjän arbitraatioprosessilakia sovellettaessa riidan luonne, ja elokuuhun 2002 saakka voimassa olleen arbitraatioprosessilain mukaan yksinomaisen oikeuspaikan määritelmässä tarkoitetaan ainoastaan esineoikeutta ja niistäkin ainoastaan omistusoikeutta. Näin ollen tuolloin voimassa ollut arbitraatioprosessilaki ei määritellyt venäläisen arbitraatiotuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan sellaisia kiinteistöön kohdistuvia riitoja, jotka liittyivät esim. vuokraamiseen tai kiinnittämiseen. (Vanha arbitraatioprosessilaki § 212 kohta 3.) Tässä artikkelissa kiinteistöksi määritellään rakennus, rakennelma ja maapalsta.

2. Prorogaatiosopimus kahden ulkomaisen yrityksen välillä asiassa, joka ei mitenkään liity Venäjään, ei Venäjän arbitraatioprosessilain yleiset normit huomioon ottaen varmaankaan ole hyväksyttävissä. Jos sen sijaan prorogaatiosopimuksen on solminut kahden ulkomaisen yrityksen Venäjällä toimivat sivuliikkeet ja edustustot, ja oikeustoimi liittyy näiden toimintaan välittömästi, voidaan riita ilman muuta käsitellä venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa.

3. Välimiesmenettelylausekkeeseen voidaan vedota vain ennen kuin oikeus siirtyä käsittelemään juttua pääkysymyksen osalta. Asianosaisen vedotessa välimieslausekkeeseen on arbitraatiotuomioistuimen arvioitava välimieslausekkeen pätevyys, ja jos koko pääsopimusta ei ole pätevästi solmittu, ei välimiesmenettelylausekettakaan voida ottaa huomioon. Välimieslausekkeella voidaan torjua valtiollisen arbitraatiotuomioistuimen toimivalta ainoastaan siinä tapauksessa, että lausekkeesta käy selvästi ilmi, mitä välimiesoikeutta tarkoitetaan ja että tällainen välimiesoikeus todella on olemassa. Korkeimman arbitraatiotuomioistuimen alempia oikeuksia sitovassa tulkintaohjeessa korostetaan, että ellei sopimuksen osapuolten tarkoittamaa välimiesoikeutta pystytä täsmällisesti määrittelemään, ei välimieslausekettä tule ottaa huomioon, vaan valtiollinen arbitraatiotuomioistuin on velvollinen käsittelemään riidan. Kysymys välimieslausekkeen pätevyydestä ratkaistaan luonnollisesti jo ensimmäisessä oikeusasteessa, mutta kassaatio-oikeudessa välityssopimuksen pätevyys on myös usein esillä.

4. Tuotevastuu (product liability) ei ilmeisestikään voisi olla venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa kanteen perusteena, sillä arbitraatiotuomioistuimessa voidaan esittää vain varallisuuteen ja omaisuuteen kohdistuvia vahingonkorvauksia, ei fyysisestä ja moraalista vahingosta johtuvia vahingonkorvauksia. Juridisella henkilöllä ei voi olla fyysisiä tai moraalisia vahinkoja Venäjän lainsäädännön mukaan. Juridisella henkilöllä voi olla vain omaisuusvahinkoja. Juridisen henkilön ja yksityisen ammatinharjoittajan tai elinkeinonharjoittajan omaisuuteen kohdistuva vahingonkorvausvaade voidaan nostaa arbitraatiotuomioistuimessa, mutta luonnollisten henkilöiden terveydelle ja henkilölle aiheutuneesta vahingosta eli fyysisestä ja moraalista vahingonkorvauksesta on kante nostettava aina yleisessä tuomioistuimessa.

5. Ulkomaisen juridisen henkilön oikeudellisen statuksen määrittäminen tuottaa toisinaan ongelmia, sillä on hankalaa saada välttämättömiä säädöksiä ja toisinaan vaikeata niitä tulkita ja soveltaa. Venäläisessä tuomioistuimessa ulkomaisen juridisen henkilön oikeudellinen status määritellään sen maan oikeutta soveltaen, jossa se on rekisteröity. Käytännössä saattaa syntyä ongelmia sen selvittämisessä, onko jutussa yksi vai kaksi eri yritystä, sillä käännosten ja rekisteripapereitten epäselvyyden vuoksi ei tyhjentävästi voida sanoa, onko yksi ja sama juridinen henkilö mukana eri oikeussuhteissa tai eri asemassa, vai onko kysymys kahdesta eri juridisesta henkilöstä. Ulkomaisen juridisen henkilön toimielinten toimivaltuudet ratkaistaan perustamisasiakirjojen perusteella.

6. Todisteiden ja uuden näytön esittäminen kassaatiotuomioistuimessa ei periaatteessa ole mahdollista, ja näin ollen kassaatio-oikeus ei voi esittää oikeusapupyynnöjä todisteiden saamiseksi. Asianosainen voi kuitenkin esittää kassaatio-oikeudessa väitteen siitä, että alioikeus ei ole ottanut huomioon kaikkea jo esitettyä tai uutena esitettävää näyttöä, ja tällöin asia palautetaan alioikeuteen. Jutun uudelleen käsittelyssä tämä uusi näyttö on alioikeuden arvioitava, ja näin tehty uusi päätös voidaan alistaa uudelleen kassaatio-oikeuden arvioitavaksi.

7. Lakivalinta ja vieraan maan oikeuden sisällön selvittäminen tulee eteen myös kassaatio-oikeudessa. Esimerkiksi eräässä jutussa suomalaista yhtiötä Finnairia vastaa oli venäläinen nostanut kanteen lentokuljetuksessa tapahtuneen vahingon korvaamiseksi. Vahingonkorvauksen määrään vaikutti oleellisesti se, sovellettiinko kansainvälistä Varsovan konventiota vaiko Suomen sisäistä lainsäädäntöä. Alioikeus ja kassaatio-oikeus sovelsivat kansainvälisen oikeuden normia, mutta Venäjän federaation korkein arbitraatiotuomioistuin kumosi nämä tuomiot ja sovelsi Suomen lakia, jonka mukaan vahingonkorvaus oli huomattavasti alhaisempi. Kuljetussopimuksessa ei oltu tehty

lakivalintaa ja venäläinen tuomioistuin sovelsi tuolloin voimassa ollutta Neuvostoliiton siviililainsäädännön perusteet-säädöstä, jonka mukaan tuli soveltaa kuljettajan maan oikeutta. Alemmat oikeudet lähtivät siitä, että Varsovan konventio on hierarkiassa paikallisten normien yläpuolella, mutta korkein oikeusaste oli eri mieltä.

Ylemmän oikeusasteen havaitessa, että alioikeudessa ei ole tehty lakivalintaa oikein, vaan on sovellettu esim. Venäjän oikeutta, vaikka pitäisi soveltaa vieraan maan oikeutta, palauttaa se jutun alioikeuteen. Kassaatio-oikeudella ei ole prosessuaalisia mahdollisuuksia esim. hankkia välttämätöntä näyttöä tällaisessa tilanteessa.

Arbitraatioprosessissa noudatetaan kilpailuperiaatetta ja tämän vuoksi asianosaisen velvollisuutena on esittää näyttö vieraan maan oikeuden sisällöstä. Tämä on tuomareiden mukaan ensisijainen lähtökohta, eikä suinkaan aiemmin voimassa olleen arbitraatioprosessilain määräys, joka velvoitti tuomioistuimen selvittämään vieraan maan oikeuden sisällön. Venäjän oikeuden mukaan tuomioistuimella on oikeus soveltaa Venäjän lainsäädäntöä, ellei vieraan maan oikeuden sisällöstä saada selvää.

8. Turvaamistoimenpiteitä voidaan vaatia kaikissa oikeusasteissa ja näin ollen myös kassaatio-oikeudessa. Alioikeuden turvaamistoimenpidepäätöksestä voidaan valittaa kassaatio-oikeuteen. Niinpä kassaatio-oikeudessa kumottiin alioikeuden turvaamistoimenpide liittyen englantilaisen kantajan ja kyproslaisen vastaajan väliseen riitaan venäläisen osakeyhtiön osakkeiden kaupassa. Englantilaisen kantajan eli osakkeiden myyjän vaatimuksesta turvaamistoimenpiteenä alioikeus oli kieltänyt venäläistä osakeyhtiötä muuttamasta yhtiöjärjestystä ja määräämistä millään tavalla omaisuudestaan, ja yhtiön osakkaita kiellettiin myymästä osakkeitaan. Kassaatio-oikeus kumosi tämän turvaamistoimenpiteen.

Alioikeuden tekemästä turvaamistoimenpiteestä voidaan valittaa kassaatio-oikeuteen kuukauden kuluttua tuomion antamisesta. Jos alioikeuden päätöksestä valitetaan appellaatioasteeseen, kestää valituksen tuleminen kassaatio-oikeuteen muutaman kuukauden ensimmäisen asteen ensimmäisestä turvaamispäätöksestä. Valituksen tultua kassaatio-oikeuteen kuluu aikaa 3-4 viikkoa, ennen kuin turvaamistoimenpiteestä tehty valitus tulee käsiteltäväksi oikeudessa. Jotta valitus turvaamistoimenpiteestä voidaan käsitellä kassaatio-oikeudessa, on luonnollisesti asianosaiset kutsuttava oikeuden istuntoon. Tapauksessamme tiedoksianto Lontooseen kesti kaksi viikkoa. Tässä jutussa englantilaisen kantajan informoiminen tapahtui erittäin jouhevasti, sillä tuomioistuimemme

tuomarit huomasivat saman henkilön olevan edustajana toisessa jutussa, ja tiedoksianto englantilaiselle firmalle annettiin suoraan hänelle täällä paikan päällä. Jos täytyisi noudattaa normaaleja tiedoksiantokanavia ja aikoja, täysin laittomienkin turvaamispäätösten kumoaminen kestäisi hyvin kauan.

9. Arbitraatiotuomioistuimen täytäntöönpanoasiakirjan nojalla pankki on velvollinen panemaan tuomion täytäntöön, jos velallisen tilillä on rahaa. Ellei pankkitilillä ole rahaa, siirtyy tuomion pakkotäytäntöönpano ulosottoviranomaisille.

10. Välistuomion pakkotäytäntöönpanosta voi tehdä päätöksen arbitraatiotuomioistuin. Asia käsitellään tavanomaisessa oikeuden prosessissa, johon kutsutaan välimiesmenettelyn riitapuolten edustajat. Arbitraatiotuomioistuin tutkii välimiesoikeuden päätöksen tutkien, onko tuomio annettu lakeja ja tosiasioita oikein arvioiden. Jos arbitraatiotuomioistuin katsoo, ettei välimiesoikeus ole soveltanut oikein lakeja, ei täytäntöönpanopäätöstä tehdä. Arbitraatiotuomioistuin arvioi välistuomion omasta aloitteestaan ilman, että asianosainen vetoaa mahdolliseen materiaaliseen tai prosessuaaliseen virheeseen. Venäläisten välistuomioitten pakkotäytäntöönpano käsitellään alioikeudessa, mutta sen tekemästä päätöksestä voidaan valittaa kassaatio-oikeuteen. Ulkomaisten välistuomioitten pakkotäytäntöönpano on aiemmin ollut vain yleisissä tuomioistuimissa luoteis-Venäjällä.

11. Tiedoksiannot ulkomaalaisille on käytännössä suuri ongelma. Ei ole mahdollista, että venäläinen tuomioistuin noudattaisi kansainvälisissä sopimuksissa määriteltyä tiedoksiantotapaa, vaan yleensä ulkomaalaisille asianosaisille ilmoitetaan oikeuden käsittelystä samalla tavalla kuin venäläisillekin. Niinpä yleensä lähetetään kirjattu kirje vastaanottotodistuksin. Hyvässä lykyssä saamme takaisin ulkomailta vieraalla kielellä kirjoitetun todistuksen siitä, että asiakirjat oli luovutettu vastaanottajalle. Käytännössä lähdemme kuitenkin siitä, että jos asianosainen tietää oikeuden käsittelystä, katsotaan hänen tulleen asianmukaisella tavalla informoiduksi. Tiedoksiannossa käytetään hyväksi kaikkia mahdollisia tapoja ja mm. tukeudutaan vastapuolen toimenpiteisiin.

Toistaiseksi ei ole ollut sellaista tilannetta, että asianosainen olisi vedonnut siihen, että häntä ei ollut laillisella tavalla informoitu oikeuden käsittelystä. Tämä tietenkin on täysin mahdollista.

12. Vieraskielisten asiakirjojen käyttö edellyttää niiden kääntämistä venäjän kielelle. Oikeuden istunnossa esiintyvä tulkki kääntää suullisesti ja kirjallisesti esitettyä näyttöä, ja hän on rikosoikeudellisessa vastuussa käännöksen oikeellisuudesta. Oikeudelle esitetyn asiakirjan Venäjällä tehdyn käännöksen tulee olla varustettu notaarin oikeaksi todistamalla kääntäjän allekirjoituksella. Kääntäjällä on tällöin vastuu käännöksen oikeellisuudesta. Ulkomailla tehdyssä käännöksessä tulee olla konsulin vahvistama apostilla.

5.1.3 Moskovan arbitraatiotuomioistuin

1. Vieraan valtion tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on venäläisessä tuomioistuimessa oikeuskäytäntöä sellaisen maan suhteen, jonka kanssa ei ole sopimusta. Tällöin on lähdetty kansainvälisen kohteliaisuuden periaatteesta. Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuimen päätöksellä tunnustettiin ja annettiin täytäntöönpanopäätös Ison-Britannian korkeimman oikeuden antaman tuomion nojalla venäläistä vastaajaa vastaan. Venäläisillä tuomioistuintuomareilla ei ole käytössään tietoa siitä, että Ison-Britannian tuomioistuimissa olisi sen paremmin tunnustettu kuin kieltäytytty tunnustamasta venäläisen tuomioistuimen päätöstä. Venäjän ja Ison-Britannian välillä ei ole minkäänlaista sopimusta oikeusavusta tai tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

2. Ulkomaisen välitystuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on tehty uuden arbitraatioprosessilain mukaisesti päätös koskien kansainvälisen kauppakamarin arbitraation Pariisissa antamaa tuomiota venäläisen osakeyhtiön velvoittamiseksi suorittamaan velkaa, korkoja, vahingonkorvausta ja välimiesmenettelykuluja yhteensä 303.600 USD. Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin käsitteli tämän jutun soveltaen New Yorkin konventiota vuodelta 1958. Tuomioistuin tarkastelee asiaa hyvin muodollisesti arvioiden vain sitä, onko perusteita kieltäytyä välitystuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Oikeus myös arvioi, onko tuomio Venäjän federaation ordre publikin vastainen eli Venäjän yhteiskuntarakenteen perusteiden vastainen. Oikeuden päätöksessä todetaan myös, että tuomio ei myöskään ole ristiriidassa Venäjän ja Euroopan unionin yhteistyösopimuksen eli PCA sopimuksen kanssa.

3. Välitystuomion moittiminen arbitraatiotuomioistuimessa on lakiuudistuksen jälkeen mahdollista. Niinpä on tavanomaista, että kun esitetään vaatimus välitystuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta vastakanteena moititaan välitystuomiota. Molemmat kanteet arvioidaan kokonaisuudessaan niin, että ensin tutkitaan vaatimus välitystuomion muuttamiseksi tai kumoamiseksi. Välitystuomion kumoamista tai muuttamista voidaan vaatia vain venäläisten

välitystuomioitten suhteen mukaan lukien Venäjän federaation kauppa- ja teollisuuskamarin kansainvälisen kaupallisen arbitraation antamat tuomiot.

Välitystuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva kanne ratkaistaan yhden tuomarin päätöksellä kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä. Määräaika on aivan liian lyhyt, jos tulee asiasta antaa tieto ulkomaiselle juridiselle henkilölle. Jos ulkomaisella juridisella henkilöllä ei ole sivuliikettä tai muuta yksikköä Venäjällä, jonne tiedoksianto voitaisiin jättää, määräaikaa pidennetään.

Arbitraatiotuomioistuin kutsuu välimiesmenettelyn osapuolet oikeuden käsittelyyn, mutta asianosaisen poisjääminen ei estä päätöksen tekemistä.

Hakemuksessa välitystuomion tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi tulee olla alkuperäinen välitystuomio tai sen oikeaksi todistettu jäljennös, alkuperäinen välimiesmenettelysopimus, asiakirjat, joilla esitetään perusteet välitystuomion muuttamiseksi tai kumoamiseksi, todiste tuomioistuinmaksun suorittamisesta, vahvistus siitä, että vastapuoli on saanut kopion hakemuksesta tai kanteesta. Jos asianosainen on ulkomailla, on odotettava pitkään vahvistuksen tuloa. Ennen tällaisen vahvistuksen tuloa ei voi tehdä hakemusta tuomioistuimelle.

4. Kanteen tiedoksiintoon liittyy monia ongelmia, ja vaikka asianosainen esittääkin todisteen siitä, että asiakirjat on lähetetty postitse vastapuolelle, saattaa hyvinkin olla, että kirjekuori on ollut tyhjä.

5. Kansainvälisiin tiedoksiintoihin voidaan soveltaa Haagin konventiota vuodelta 1965, joka meille annetun tiedon mukaan on voimassa. Käytännössä on kuitenkin hankalaa soveltaa tätä konventiota, sillä Venäjä ei ole määritellyt keskusorgaania. Niinpä sovellamme tätä konventiota mahdollisuuksien mukaan. Jos esim. kantaja haluaa ja voi kustantaa tiedoksiannosta aiheutuvat kustannukset, me tarkistamme, että asiakirjoista on tehty käännökset ja että kantajalle palanneissa asiakirjoissa on vastaanottajan allekirjoitus, ja että asiakirjojen luovuttaminen vastapuolelle on tapahtunut riittävän ajoissa. Meidän tuomioistuin haluaa, että kaikki asianosaiset tietävät oikeuden istunnosta ja osallistuisivat prosessiin.

Toisinaan on kuitenkin mahdotonta antaa kutsua oikeuden käsittelyyn vastapuolelle, ja lähdemme siitä, että tällaisessa tapauksessa me voimme antaa vastapuolen vahingoksi päätöksen, ja hänellä sitten on tuomion saatuaan mahdollisuus valittaa ja vaatia sen purkamista. Meidän

tuomioistuimessamme kuitenkin tehdään kaikki mahdollinen asianosaisten informoimiseksi oikeuden käsittelystä.

6. Turvaamistoimenpiteistä on uudessa arbitraatioprosessilaissa säännökset koskien vastavakuuksia. Turvaamistoimenpiteitä harkittaessa otetaan huomioon se, onko mahdollista, ettei tuomiota pantaisi täytäntöön. Turvaamistoimenpiteitä vaativan asianosaisten on tarkasti perusteltava ja asiakirjoin vahvistettava, että on olemassa vaara vastapuolen hävittää omaisuutta. Kanteen turvaamiseen ei missään tapauksessa suostuta automaattisesti.

7. Asiakirjoja esitetään moneen kertaan tuomioistuinprosessin aikana. Jos tietty asiakirja on jo annettu alioikeudessa, ei sitä sitten enää tarvitse appellaatio-oikeudessa tai ylemmässä oikeudessa antaa. Yleensä asiakirjojen tulisi tulla kanslian kautta.

8. Lis pendens on ongelmallinen sellaisissa jutuissa, joissa kanteet ovat lähes identtisiä. Tällaisia tapauksia on paljon. Valitettavasti on paljon tapauksia, jolloin asianosainen muuttaa vain hieman kannetta, ja nostaa yhden ja saman sopimuksen nojalla useita kanteita. Periaatteessa me voisimme yhdistää tällaiset kanteet, mutta tuomioistuimen tulee myös puolustaa prosessin puhtautta ja asianosaisten tulisi ymmärtää, millaisia vaatimuksia he esittävät tuomioistuimessa oikeuksiensa puolustamiseksi.

5.1.4 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Pietari 11.7.2002

1. Alioikeuden osastot on jaettu ensinnäkin taloudellisiin ja hallinnollisiin. Taloudellisen osaston ensimmäinen ryhmä käsittelee kiinteistöjen, kuten maan omistusoikeutta ja niiden vuokraa, konkurssiasioita, pankki- ja muita rahoitusluottoja, vekseleitä, osakeyhtiöitä jne.

Toisessa taloudellisessa ryhmässä käsitellään kuljetuksiin, rakentamiseen, energiakauppaan, tekijänoikeuksiin ja tavaratoimituksiin liittyviä riitoja. Molemmassa taloudellisessa ryhmässä on myös ulkomaalaisriitoja. Hallinnollisessa osastossa käsitellään verotukseen, tullaukseen ja privatisointiin liittyviä juttuja, mutta valtaosa on veroriitoja.

2. Appellaatio ei ole itsenäinen oikeusinstanssi, vaan se on alioikeuden yhteydessä oleva erillinen osasto. Näin on ollut koko 1990-luvun. Arbitraatioprosessilaki vuodelta 1995 ei muuttanut tätä tilannetta, vaan ainoa uutuus tuolloin oli uusien kassaatio-oikeuksien perustaminen tuomiopiireihin.

Appellaatio-osasto ei ole pysyvä, vaan alioikeuden sisällä tuomarit vaihtavat aika ajoin osastoryhmästä toiseen sekä ensimmäisestä asteesta appellaatioryhmään ja takaisin.

3. Tiedoksiannot ulkomaalaisille tulee muodostamaan suuren ongelman arbitraatioprosessilain uudistuksen jälkeen nyt, kun ulkomaisten välitystuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano tulee arbitraatiotuomioistuinten toimivaltaan, sillä viimeisen 10 vuoden aikana ei olla kyetty kehittämään yksinkertaista järjestelmää, jonka mukaan voidaan antaa ulkomaiselle asianosaiselle tieto oikeuden istunnosta.

4. Lakivalinta on nyt määritelty siviililain 3. luvussa, ja koska Venäjän oikeuden mukaan kanteen vanhenemisaika on materiaalsen oikeuden kysymys, eikä prosessuaalisen, määräytyy kanteen vanhenemisaika oikeussuhteeseen sovellettavan materiaalsen oikeuden mukaan. Kanteen vanhenemisajan arvioi venäläinen tuomioistuintuomari soveltaen siviililain lakivalintanormeja.

5. Turvaamistoimenpiteitä koskevia prosessisääntöjä Venäjän arbitraatioprosessilaissa on muutettu kansainvälisten konventioiden vaikutuksesta esim. merialuksen takavarikkosäännösten osalta. Aiemmin venäläisessä tuomioistuimessa ei merialuksen takavarikkovaatimusta voitu esittää ennen kuin haastehakemus pääasiassa oli jätetty. Uudistettu lainsäädäntö mahdollistaa sen, että vaatimus laivan takavarikosta esitetään ennen pääkanteen esittämistä, mutta laki mahdollistaa vakuuksien vaatimisen, jotta voidaan estää mahdollinen väärinkäyttö. Vastavakuudella tulee kattaa ne mahdolliset vahingot, jotka syntyvät laivan takavarikosta. Tämä on uutta Venäjän oikeudessa.

6. Asianosaisten ja todistajien kuuleminen näytön saamiseksi ei ole kovinkaan tavanomaista arbitraatiotuomioistuimissa, sillä Venäjällä on totuttu siihen, että yrityksillä on vahvat oikeudelliset osastot, jotka pystyvät laatimaan runsaan kirjallisen näytön yritysten välisessä riidassa. Niinpä Venäjällä arbitraatioprosessi nojautuu ensisijassa kirjalliseen aineistoon. Verrattuna yleisten tuomioistuinten prosessiin, jossa on asianosaisina luonnolliset henkilöt, ei arbitraatiotuomioistuimen juuri tarvitse pyytää esim. asiakirjojen legalisointia tai juridisen henkilön toimielimen oikeudellisen statuksen vahvistamista.

7. Vieraan maan oikeuden soveltaminen tulee tietenkin kysymykseen jopa hallinnollisia riitoja ratkaistaessa. Ulkomaalaisten tulliriidoissa on esim. jouduttu selvittämään päätösten pätevyyttä ja omistusoikeuden siirtymistä.

8. Kansainvälisistä sopimuksista ja konventioista seuraavat prosessisäännöt tulisi kirjata arbitraatioprosessilakiin, sillä tuomarit ovat tottuneet soveltamaan vain oman maan prosessinormeja. Jos ulkomaalaiset sopivat prosessista Venäjällä, on tyydyttävä meidän sääntöihin.

9. Tuomareiden työtaakka on arbitraatiotuomioistuimessa erittäin suuri, sillä jokaisella tuomarilla on puolesta vuodessa noin 500 juttua ja päivässä pitää ratkaista jopa 30 juttua.

10. Ulkomaalaisjuttuja oli vuonna 2001 alle 100 yhteensä 20.000 jutusta ja ulkomaalaisjutuista noin 20 oli IVY maista, vajaa 10 venäläisen Kyprokselle perustaman firman kanssa ja vain muutama juttu suomalaisten yritysten kanssa.

5.1.5 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Pietari 12.7.2002

1. Tiedoksiannot ulkomaalaisille on teknisesti niin monimutkaista ja hidasta, ettei sitä käytännöllisesti katsoen käytetä lainkaan. Ulkomaalaisriitoja on yleensäkin hyvin vähän, ja jos asianosaisena on ulkomaalainen, pyrimme välittömästi selvittämään, onko sillä Venäjällä edustustoa, sivuliikettä tai jotain muuta organisaatiota. Hyvin harvoin oikeusprosessissa ovat asianosaiset läsnä, mutta suomalaiset yritykset saapuvat kaikkein useammin paikalle. Arbitraatiotuomioistuimenhan tulee käsitellä juttu kahdessa kuukaudessa, eikä pitkäksi venynyt oikeusprosessi olisikaan taloudellinen tilanne ja talouden erittäin suuri epävakaisuus huomioon ottaen kenenkään intressissä. Ulkomaalaisomisteisia yrityksiä ja esim. yhteisyrityksiä ei 1998 vuoden hyperdevalvaation jälkeen ole paljonkaan jäljellä.

2. Ulkomaalaisten asiakirjojen ei tarvitse olla sen enempää legalisoituja tai muutoin vahvistettuja kuin venäläistenkään. Ulkomaiset asiakirjat nauttivat kansallisesta kohtelusta. Esimerkiksi suomalaisen yhtiön johtajan allekirjoittama paperi on yhtä pätevä näyttö kuin venäläisenkin johtajan kirjoittama asiakirja. Arbitraatiotuomioistuimen lähtökohta on se, että kaikki esitetyt asiakirjat otetaan periaatteessa huomioon ja ne arvioidaan sen mukaan, millaisena näyttönä niitä voidaan pitää riidan kohteena olevista kysymyksistä.

Uuteen arbitraatioprosessilakiin on nyt tullut instituutio näytön väärentämisestä. Jos asianosainen väittää vastapuolen esittämän sopimuksen tai muun asiakirjan olevan väärennetty, tulee tuomioistuimen tutkia tämä asia. Asiakirjan väärennysväitteen johdosta on näin ollen esim.

hankittava käsiala-asiantuntijan lausunto. Valitettavasti tämä ilmeisesti tulee vain venyttämään prosessia, sillä kokemuksemme mukaan käsiala-asiantuntijat eivät pysty mitään vakuuttavaa allekirjoituksista sanomaan. Loppujen lopuksi tuomarin täytyy ratkaista asia. Tuomioistuimen käytännössä on tavanomaista se, että oma allekirjoitus kiistetään. Tämä on melkoinen ongelma.

3. Vieraskielisten asiakirjojen käännösten kanssa on aika ajoin ongelmia. Asianosaiset saattavat riidellä käännöksen oikeellisuudesta. Venäläisen notaarin vahvistus käännetyssä asiakirjassa on todistus siitä, että käännetty on alkuperäinen teksti, ja että kääntäjänä on ollut asiantunteva henkilö. Asianosaisen riitauttaessa käännöksen voidaan tuomioistuimen taholta nimetä kolmas kääntäjä. Kaikissa tapauksissa ei ole pakko hankkia virallisesti vahvistettua käännöstä, mutta asianosaisen riitauttaessa on virallinen käännös hankittava.

4. Asianosaisten ja todistajien kuuleminen ei ole välttämätöntä, vaan venäläisessä arbitraatioprosessissa hyväksytään kirjalliset todistajakertomukset. Venäläisessä arbitraatioprosessissa kirjallinen näyttö on ensisijainen, ja todistajien suullinen kuulustelu on harvinaista. Siviiliprosessissa yleisissä tuomioistuimissa asia on päinvastoin Venäjälläkin.

5. Vieraan maan oikeuden soveltaminen on hyvin harvinaista, mutta tarvittaessa sovelletaan siviililain kolmannen osan kollisionormeja. Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan tuomarin epäillessä vieraan maan oikeuden selvittämistä, voidaan soveltaa kansallista oikeutta. Tähän asti voimassa olleen arbitraatioprosessilain mukaan tuomioistuin on voinut kääntyä oikeusministeriön puoleen vieraan maan lain sisällön selvittämiseksi. Asianosaiset voivat pyrkiä selvittämään vieraan maan oikeuden sisällön. Toisinaan asianosaiset ymmärtävätkin vieraan maan oikeuden paremmin kuin itse tuomarit. Asianosaisten välillä saattaa syntyä riita vieraan maan oikeuden sisällöstäkin. Tällöin ehkä tulee tarve vaatia vieraan maan oikeuden sisällöstä esitettyjen asiakirjojen legalisointia.

6. Ulkomaisen juridisen henkilön oikeudellisen statuksen selvittämiseksi vaaditaan yleensä kaupparekisteriote tai vastaavaa asiakirjaa oikeaksi todistettuna jäljennöksenä. Harvoin asianosainen riitauttaa vastapuolen oikeudellisen aseman väittäen esim., että kyse ei ole suomalaisesta firmasta, vaan englantilaisesta. Käytännön ongelmia syntyy myös silloin, kun ulkomaalainen yhtiö on siirtänyt hallinnon toiselle yhtiölle, joka esiintyy pääjohtajan asemesta antaen valtuutuksia jne. Vaikka tällainen on mahdollista Venäjänkin oikeuden mukaan, ei sitä yleensä venäläisissä yhtiöissä esiinny.

7. Asianajovaltuutuksen tulee täyttää Venäjän arbitraatioprosessilain vaatimukset. Valtakirjassa on esimerkiksi suoraan mainittava, että valtuutetulla on oikeus luopua kanteesta, suurentaa vaatimusta, muuttaa kanteen perusteita ja kohdetta, solmia sopimus jne. Venäjän oikeudessa ei riitä yleisvaltakirja, jossa tietty henkilö valtuutetaan ajamaan oikeudessa päämiehen asioita. Myöskään edustuston johtajan asemavaltuutus ei riitä, vaan hänellä täytyy olla emoyhtiön yksityiskohtaisesti määrittelevä valtakirja.

Venäjällä prosessiin osallistumiseksi eli oikeudessa esiintymistä varten tarvitaan siis Venäjän arbitraatioprosessilain määrittelemä valtakirja. Sen sijaan siviilioikeudellisissa suhteissa eli esim. sopimuksen solmimiseen valtuuttava asiakirja tulee olla ulkomaalaisella yrityksellä tehty oman maan oikeuden vaatimusten mukaisesti. Välimiesoikeudessa Venäjälläkin esiinnyttäessä valtakirjan on täytettävä siviilioikeudellisissa suhteissa edellyttämät muotovaatimukset, eikä Venäjän arbitraatioprosessilaissa edellytetyn asianajovaltakirjan muotovaatimuksia.

8. Venäläisille advokaateille tuli arbitraatioprosessilain uudistamisen seurauksena käytännöllisesti katsoen monopoli asianajossa. Aiemmin esim. yliopistojen opettajat saattoivat toimia asianajotehtävissä, mutta nyt heidän pitäisi olla advokaattikollegion jäseniä voidakseen esiintyä prosessissa. Aiemmin Venäjällä advokaatit olivat erittäin arvostettu ammattikunta, mutta valitettavasti pitkälti advokaattien oman käyttäytymisen johdosta tätä ammattikuntaa ei enää laisinkaan siinä määrin arvosteta. Advokaattien etiikassa on erittäin paljon parantamisen varaa, ja usein tuomarit jopa pelkäävät aggressiivisiä asianajajia.

Toinen mahdollisuus esiintyä venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa asiamiehenä on, että tämä henkilö on edustettavan yrityksen henkilökuntaan kuuluva. Niinpä lakimuutoksen jälkeen monet asianajotoimintaa harjoittaneet henkilöt huolehtivat siitä, että he tulivat päämiehensä palkkalistoille. Tällaiselta asiamieheltä ei edellytetä advokaattikollegion jäsenyyttä.

Asianajolainsäädännön uudistaminen tuo toivon mukaan parannusta tuomarien asemaan suhteessa asianajajiin. Venäjällä oikeuskulttuuri on hyvin kehittymätön, joka näkyy esim. siinä, että oikeusriidan ollessa vielä kesken asianosainen saattaa hyvinkin ottaa jutun julkisissa tiedotusvälineissä käsiteltäväksi. Tällöin saatetaan tuomaria julkisesti syyttää puolueellisuudesta esim. sellaisessa tilanteessa, kun tuomari on hyväksynyt turvaamistoimenpidevaatimuksen. Tällöin riidan toinen osapuoli julkisesti syyttää tuomaria puolueellisuudesta ja toisen osapuolen puolelle

asetumisesta. Tuomareihin pyritään hyvin monin tavoin vaikuttamaan ja heitä painostavat eri tahot. Se on erittäin vakava ongelma. Mitä tahansa keinoja käyttäen pyritään saamaan tuomari omalle puolelle. Tämän päivän Venäjällä tuomarit ovat paljon heikommassa asemassa ja heikommin suojattu, kuin esim. advokaatit.

9. Tuomioistuimen toimivallan määrittelemiseksi on tietenkin löydettävä jonkinlainen liittymä Venäjän alueeseen. Ulkomainen juridinen henkilö voi olla asianosaisena venäläisessä arbitraatioprosessissa, jos sillä on esim. sivuliike tai edustusto Venäjällä. Venäjällä sijaitsevan kiinteistön suhteen kysymykseen tulee ainoastaan omistusoikeus, sillä taloudellinen hallintaoikeus tai operatiivinen hallinto-oikeus ei voi esiintyä ulkomaalaisyrityksissä.

Vahingonkorvauskanteiden osalta juttu tulee venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa käsiteltäväksi, jos esim. laivojen yhteentörmäys on tapahtunut Venäjän aluevesillä.

Sopimusoikeudellisissa suhteissa on ongelmia. Jos esim. vakuutustoiminta tapahtuu Venäjän alueella, venäläisellä arbitraatiotuomioistuimella on oikeus käsitellä mahdollinen riita. Jotta Venäjällä voi harjoittaa vakuutustoimintaa on oltava venäläinen lisenssi. Tällaisia vakuutusriitoja on harvoin.

Sen sijaan on usein riitoja liittyen kiinteistöihin. Usein on myös kanteita liittyen Venäjällä aiheutettuun vahinkoon esim. kansainvälisissä tavarakuljetuksissa, kun auto-onnettomuus on tapahtunut Venäjällä ja toisena osapuolena on venäläinen auto. Tällainen riita ratkaistaan venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa, vaikka kantaja on venäläinen yritys ja vastaaja suomalainen yritys.

10. Tavaramerkkien väärinkäyttöön liittyviä juttuja on ollut jopa suomalaisten kantajien vaatimuksesta. Ulkomaalaiset tavaramerkkien haltijat nostavat usein kanteita sen vuoksi, että venäläiset käyttävät luvatta tavaramerkkejä. Niinpä eräässä jutussa kanteen nosti suomalainen yritys venäläistä yksityistä elinkeinonharjoittajaa vastaan, joka mainosti valmistavansa suomalaisen tavaramerkin nimisiä avaimia. Tuomioistuin antoi jutussa päätöksen kieltäen venäläistä enempää käyttämästä kyseistä tavaramerkkiä. Toisessa jutussa suomalainen teetä markkinoiva yritys nosti kanteen venäläistä yhteistyökumppaniyritystään vastaan väittäen tämän myyvän suomalaisen yrityksen tavaramerkin alla erittäin huonolaatuista teetä. Jutussa kävikin ilmi, että venäläinen yritys

oli lisännyt Suomesta tuotuun teehen erilaisia lisukkeita, ja siten suomalaisen tavaramerkin alla myyty tee oli huomattavasti heikompilaatuista kuin alkuperäinen.

Eräässä tavaramerkkijutussa länsimainen yritys, jonka valmistamia kylpyammeita tuotiin Venäjälle, nosti kanteen venäläistä edelleenmyyjää vastaan. Tämä oli kylpyammeista kehitellyt porealtaita. Koska kyseinen länsiyritys ei lainkaan valmista porealtaita ja koska venäläisillä muutostoilla on saatettu vahingoittaa altaitten teknisiä ominaisuuksia, vaati länsiyritys tuomioistuinta määräämään venäläinen edelleenmyyjä lopettamaan heidän tavaramerkkinsä käytön heidän valmistamistaan kylpyammeista edelleen kehitellyissä porealtaissa.

11. Prorogaatiosopimuksia kyllä esiintyy, mutta yleensä venäläisten yritysten välillä.

12. Välimieslausekkeen pätevyyteen vaikuttaa se, voidaanko osoittaa sopimuksessa mainitun välimiesoikeuden olemassa olo. Jos välimieslauseke on yksinkertaisesti ”välimiesoikeus Ruotsissa” tai ”välimiesoikeus Tukholmassa”, voi asianosainen esittää väitteen, ettei sellaista välimiesoikeutta ole olemassakaan. Tällöin valtiollinen arbitraatituomioistuin ottaa Venäjällä jutun käsittelyyn. Jos esim. sopimuksessa on sovittu tietyn kaupungin kauppa- ja teollisuuskammarin arbitraatituomioistuimen käytöstä, ja asianosainen esittää tältä kauppakamarilta saadun todistuksen, jonka mukaan sillä on kyllä välimiesoikeus, mutta aivan erilaisella nimellä, niin silloin venäläinen arbitraatituomioistuin katsoo olevansa kompetentti käsittelemään jutun, eikä välimieslauseke ole pätevä.

Sopimusosapuolet toisinaan tietoisesti tekevät sellaisen välimieslausekkeen, jota ei jatkossa voidakaan käyttää. Sopimuskumppani tietoisesti siis väärinkäyttää epäselvää välimieslauseketta omien oikeuksiensa puolustamiseen ja vastapuolen oikeuksien kaventamiseen.

13. Turvaamistoimenpiteitä käytetään painostuskeinona vastaajaa kohtaan, eli kantajaa ei niinkään kiinnosta lopullisen tuomioistuimen ratkaisun saaminen, eikä ehkä edes pääasia ole saada pääriitaa ratkaistuksi, vaan kanteen nostamista ja sen yhteydessä kanteen turvaamistoimenpidettä halutaan käyttää painostuskeinona jossain muussa asiassa. Kanteen turvaamistoimenpiteellä pyritään siis saamaan vastapuoli suostumaan joihinkin asioihin, jotka eivät välttämättä mitenkään liity pääkanteen perusteena olevaan riitakysymykseen. Tuomioistuimen on tehtävä päätös turvaamistoimenpiteestä yhden vuorokauden kuluessa ja tämä päätös on välittömästi täytäntöön pantavissa ulosottoviranomaisten toimesta.

Aina ei venäläisessä prosessissa vaadita vastavakuuksia kanteen turvaamistoimenpidettä vaativalta asianosaiselta. Se on kyllä lainsäädännön mukaan mahdollista, mutta prosessuaalisesti se on vielä heikosti säädelty. Itse turvaamistoimenpide määrätään kutsumatta asianosaisia paikalle yhden tuomarin päätöksellä. Vastavakuuksista päättäminen sen sijaan edellyttää, että toinen osapuoli jo tietää turvaamistoimenpiteisiin ryhtymisestä ja että asianosainen valmistelee asiakirjat, jotka todistavat vahingonvaaran olemassaolon. Tämä prosessi vie melkoisesti aikaa. Vastavakuuksien hyväksyminen edellyttää myös asianosaisten kutsumista oikeuden käsittelyyn ja tavanomaista täysimittaista prosessia. Aikaa kuluu vähintään kuukausi, jotta tällainen turvaamistoimenpiteen vastavakuuspäätös voidaan tehdä.

Turvaamistoimenpiteiden määrääminen on arbitraatioprosessilaissa hyvin heikosti säädelty. Usein vastaaja, jota vastaan turvaamistoimenpiteisiin on ryhdytty, nostaa kanteen suoraan appellaatio-oikeudessa. Saatuaan tältä asianosaiselta sellaista näyttöä, josta ei ensimmäisen asteen tuomioistuimessa turvaamistoimenpiteestä päätettäessä tuomarilla ollut mitään tietoa, appellaatio-oikeus kumoaa ensimmäisessä asteessa tehdyn turvaamistoimenpiteen. Tältä vältyttäisiin, jos heti ensimmäisessä asteessa oikeus voisi vaatia vastavakuuksia turvaamistoimenpiteelle. Tämä ei valitettavasti ole toistaiseksi Venäjän arbitraatioprosessioikeuden mukaan mahdollista.

Turvaamistoimenpiteenä voidaan ulkomaalaisen asianosaisen valuuttatili sulkea, mutta vain Venäjällä sijaitsevassa pankissa oleva tili.

Venäjän oikeuden mukaisena turvaamistoimenpiteenä voi olla myös yrityksen johtajan toimintakielto. Arbitraatiotuomioistuimessa kuitenkin pyritään välttämään tämän turvaamistoimenpiteen käyttöä, sillä sen katsotaan liikaa puuttuvan taloudellista toimintaa harjoittavien yritysten operatiiviseen toimintaan. Katsotaan, ettei tuomioistuimen tehtävä ole puuttua yritysten jokapäiväiseen toimintaan. Korkeimpien oikeuksien suosituksena on se, että ei tehtäisi sellaista turvaamispäätöstä, jonka nojalla kiellettäisiin osakeyhtiön yhtiökokouksen pitäminen. Tällaisia päätöksiä kuitenkin tekevät usein yleiset tuomioistuimet sellaisten osakkaitten kanteesta, jotka ovat luonnollisia henkilöitä.

Turvaamistoimenpiteenä käytetään usein sitä, että kielletään esim. tietyn julkisen huutokaupan järjestäminen. Privatisointiin liittyen tällaisia osakkeiden ja muun omaisuuden huutokauppoja

järjestää valtiollinen omaisuusrahasto, joka kyllä noudattaa aina valtiollisten tuomioistuinten tuvaamistoimenpidepäätöksiä.

14. Ulosottotoimista valitetaan hyvin usein. Tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta valitetaan samassa prosessissa ja samassa tuomioistuimessa, kuin missä oli tehty alkuperäinen oikeuden päätös. Jos taas valitus koskee toisessa tuomioistuimessa annetun päätöksen täytäntöönpanoa meidän tuomioistuimen alueella, voidaan kanne nostaa tällaista ulosottomiestä vastaan siinä tuomioistuimessa, jonka alueella hän toimii. Tällöin aloitetaan oma uusi itsenäinen prosessi.

Ulosottotoimiin liittyvät valitukset koskevat esim. sitä, että on takavarikoitu vieraan henkilön omaisuutta. Väärän henkilön omaisuuden takavarikoinnista tekee itse velallinen valituksen ulosottomiehen toimenpiteiden johdosta, mutta oikean omistajan tulee nostaa varsinainen kanne tuomioistuimessa omaisuuden palauttamiseksi.

15. Välitystuomion täytäntöönpanemiseksi arbitraatiotuomioistuin antaa ns. täytäntöönpanoasiakirjan. Arbitraatiotuomioistuin pyytää tällöin kaikki välimiesoikeuden päätöstä koskevat asiakirjat. Usein välitystuomiota annettaessa on rikottu sekä välimiesoikeuden sääntöjä että materiaalista oikeutta. Tuomioistuimen on tällöin tarkistettava välimiesoikeuden päätös. Kun näemme, että välimiesoikeus ei ole tehnyt oikeata päätöstä, me emme voi muuttaa sitä, vaan palautamme sen välimiesmenettelyyn uudelleen käsiteltäväksi. Missään tapauksessa emme voi antaa täytäntöönpanopäätöstä, jos havaitsemme, että prosessuaalisia tai materiaalisia oikeusnormeja on rikottu.

Venäjällä on vielä hyvin huonotasoisia välimiesoikeuksia. Jotkut pysyvät välimiesoikeudet ovat erittäin korkeatasoisia, mutta valitettavasti on paljon heikkotasoisia, ja erittäin huonoja päätöksiä tekevät yhtä juttua varten perustetut välimiesoikeudet.

Arbitraatiotuomioistuin ei arvioi välitystuomion täytäntöönpanopäätöstä antaessaan sitä, voidaanko ja miten välitystuomio loppujen lopuksi pakkotäytäntöönpanna. Ulosottomiehet kyllä kääntyvät meidän puoleemme jopa meidän omien tuomioitten osalta tiedustellen, millä tavalla päätös tulee pakkotäytäntöönpanna. Katsomme kuitenkin, että meidän tehtäviin ei kuulu tarkemmin määrittellä, millä tavalla antamamme tuomio pannaan loppujen lopuksi täytäntöön. Pakkotäytäntöönpano on ulosottohallinnon ongelma.

16. Appellaatio-oikeus ja kassaatio-oikeus kumoavat alioikeuden päätökset pääasiassa prosessivirheitten johdosta. Kaikkein suurin ongelma liittyy asianosaisten tiedottamiseen. Asianosaisten kutsuminen oikeuden istuntoon on kuitenkin useimmiten riippumaton tuomioistuintuomareiden työstä. Ensinnäkin posti on erittäin heikko organisaatio. Asianosainen saattaa tietoisesti jättää vastaanottamatta postilta tiedoksiantoja. Usein myös kiistetään saantotodistuksessa oleva allekirjoitus. Venäläisten juridisten henkilöiden osoitteen selvittäminen on myös usein mahdotonta. Esimerkiksi Pietarissa on rekisteröity tietynnimisiä yrityksiä useita kymmeniä. Yhdessä muutaman neliömetrin suuruudessa huoneistossa saattaa olla rekisteröitynä yli 100 organisaatiota. Yritysten valtiollisen rekisteröinnin siirryttyä nyt veroviranomaisille on ainakin toistaiseksi käytännössä mahdotonta selvittää juridisten henkilöitten osoitteita. Usein on käynyt niin, että vaikka asianosaiset ovat saaneet tiedon seuraavasta oikeuden käsittelystä edellisessä istunnossa ja ovat allekirjoittaneet samanaikaisesti tuomioistuimen tiloissa pöytäkirjan, ovat asianosaiset myöhemmin kiistäneet kassaatio-oikeudessa allekirjoituksensa, ja näin kassaatio-oikeus on kumonnut päätöksen johtuen väärästä tiedoksiantotavasta ja palauttaa jutun alioikeuteen. Alioikeustuomareitten kannalta on hämmentävää, että kassaatio-oikeudessa voidaan hyväksyä väite, että oikeuden laatima pöytäkirja on väärennetty.

Oikeuden päätöksiä kumotaan usein juuri tällaisilla prosessuaalisilla ja muodollisilla perusteilla, eikä minkäänlaista väitettä tuomion materiaalisesta puolesta esitetä.

5.2 Venäläistä oikeuskäytäntöä

5.2.1 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin / Prorogaatio- ja arbitraatiosopimukset

1. Prorogaatiosopimus solmittiin asianosaisten kesken prosessin aikana sen jälkeen, kun vastaaja oli ensin riitauttanut kanteen käsittelyn venäläisessä arbitraatiotuomioistuimessa sillä perusteella, että sekä kantaja että toinen vastaaja ovat ulkomaisia oikeushenkilöitä. Lontoossa solmitussa velkasopimuksessa ei oltu sovittu mitään riitojen ratkaisupaikasta. Kantajana oleva velkoja on rekisteröity offshor-alueella Kyproksella, mutta sillä on toimisto Moskovassa. Kanne on nostettu venäläistä rajavastuuyhtiötä eli takaajaa vastaan sekä iso-britannialaista velallista vastaan.

Prosessin aikana asianosaiset sopivat siitä, että riita ratkaistaan Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuimessa.

2. Väilyssopimuksen pätevyys kiistettiin Venäjän federaation erään ministeriön toimesta menestyksellisesti kassaatio-oikeudessa sen jälkeen, kun alioikeus oli hyväksynyt kahden englantilaisen konsulttifirman oikeuspaikkaväitteen viitaten sopimuksessa olleeseen välimieslausekkeeseen konsulttisopimuksesta aiheutuvien riitojen ratkaisemiseksi välimiesmenettelyssä Lontoossa. Venäjän federaation ministeriö oli nostanut kanteen väittäen, että sen solmima konsulttisopimus on mitätön. Moskovan piirin kassaatio-oikeus totesi, että Venäjän federaation ministeriö on federatiivinen täytäntöönpanoelin, eikä sillä ole valtion immunitetin vuoksi oikeutta tehdä välityslauseketta riitojen ratkaisemiseksi ulkomailla. Näin ollen ministeriön tekemä sopimus riitojen ratkaisemisesta Lontoon kansainvälisessä arbitraatiossa on mitätön ja alioikeuden päätös kumottiin.

Englantilaiset vastaajat olivat nostaneet kanteen lontoolaisessa arbitraatiossa UNCITRALin sääntöjen mukaisesti. Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin otti Venäjän ministeriön kanteen kuitenkin tutkittavaksi, mutta ei onnistunut antamaan tiedoksi englantilaisille konsulttifirmoille kutsua saapua oikeuden istuntoon. Venäjän federaation ministeriön kanne konsulttisopimuksen mitättömäksi julistamisesta hyväksyttiin loppujen lopuksi Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuimessa kesäkuussa 2002. Kanne oli pantu vireille toukokuussa 1999.

3. Prorogaatiosopimus tuomioistuimen käsittelyn aikana tehtiin jutussa, jossa ulkomainen pankki velkojana nosti kanteen venäläistä osakeyhtiötä vastaan. Luottosopimuksen riitojenratkaisulausekkeen mukaan velkojalla on yksipuolinen oikeus valita riitojenratkaisupaikaksi venäläinen tuomioistuin vastaajan kotipaikalla, eikä tällöin vastaajalla ole oikeutta kieltäytyä tuomioistuinprosessista Venäjällä. Vastineessaan vastaaja vetosi luottosopimuksen lausekkeeseen, jonka mukaan riidat ratkaistaan lopullisesti Tukholman kauppakamarin arbitraatioinstituutin sääntöjen mukaisesti. Oikeuden istunnossa asianosaisten välillä sovittiin jutun käsittelystä Moskovan kaupungin arbitraatioistuimessa.

4. Väilyssopimuksen pätemättömyysväitteen teki venäläinen yhtiö kantajana jutussa, jossa vastaajana oli ulkomainen yhtiö. Vastaaja vetosi sopimuslausekkeeseen, jonka mukaan riidat tulee ratkaista Venäjän federaation kaupp- ja teollisuuskamarin kansainvälisessä kaupallisessa arbitraatiossa. Kantaja vetosi siihen, että sekä itse sopimus että näin ollen myös siinä oleva väilyslauseke on väärennetty.

Kolmen tunnin harkinnan jälkeen oikeus hyväksyi vastaajan väitteen, ja jätti jutun käsittelemättä Moskovan kaupungin arbitraatioistuimessa. Vastaajan vetoaminen välimieslausekkeeseen hyväksyttiin näin ollen tuomioistuimen taholla.

5. Väilyssopimuksen pätemättömyysväitettä ei voi venäläinen rajavastuuyhtiö tehdä väittämällä, että hollantilaisen sopimuskomppaniyhtiön nimen kirjoittanut henkilö olisi ylittänyt toimivaltansa, sillä Alankomaiden siviililain mukaan ainoastaan yhtiöllä on oikeus vedota tällaiseen sen yhtiöjärjestyksessä tai sen antamassa valtakirjassa esitettyyn toimivaltarajoitukseen. Aivan analoginen normi on Venäjän siviililaissa artiklassa 174.

6. Välimiesten esteellisyyteen ei voida vedota enää välitystuomion antamisen jälkeen, mikäli väitettä ei ole esitetty välimiesmenettelyn aikana. Asiaa koskeva säännös on Venäjän federaation kansainvälistä kaupallista arbitraatiota koskevassa laissa artiklassa 4.

7. Ordre public ei voi olla perusteena Venäjän federaation kaupp- ja teollisuuskamarin kansainvälisen kaupan arbitraation antaman tuomion kumoamiseksi silloin, kun välimiesoikeus on soveltanut Venäjän siviililakia, sillä kansallisen lain soveltaminen ei voi olla kyseisen valtion tuomioistuimen mielestä koskaan ordre publicin vastainen. Tietyn valtion oma laki ei voi koskaan olla tämän valtion ordre publicin vastainen.

8. Välimiesten esteellisyysperusteena ei voida pitää sitä, että yksi välimies ja välimiesoikeuden puheenjohtaja ovat samanaikaisesti opiskelleet tietyssä korkeakoulussa.

Ordre public tarkoittaa Venäjän federaation yhteiskuntajärjestyksen perusteita, joiden loukkaaminen johtaa tulokseen, jota ei voida sallia venäläisessä oikeustajussa. Koska kansainvälisen kauppakamarin Pariisin tuomioistuimen päätöksen täyttäminen ei olisi ristiriidassa Venäjän lainsäädännön perusperiaatteiden kanssa, ei sitä voida pitää Venäjän ordre public vastaisena. Tämä johtopäätös ei ole ristiriidassa Venäjän federaation ja Euroopan unionin välillä solmitun PCA-sopimuksen kanssa.

5.2.2 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin / Tiedoksiannot

1. Asianosaisen kutsuminen oikeuden käsittelyyn on poikkeuksetta tuomioistuimen vastuulla. Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuimella on vakiintunut tiedoksiantokäytäntö. Tuomioistuimen omissa kirjekuorissa on leimattuna tieto kirjeen sisällöstä eli arbitraatiotuomioistuimen päätös oikeuden istunnon ajasta. Kirje lähetetään tiedoksiantotodistuksin, joka aina on liitteenä jutun asiakirjoissa. Tiedoksiannossa on täsmälliset tiedot vastaanottajasta ja hänen allekirjoituksensa, postin leima ja postin johtajan allekirjoitus. Jos tiedoksiantoa ei olla voitu suorittaa, on todistuksessa mainittuna syy, esim. organisaatio ei ole rekisteröitynä, ja postinkantajan allekirjoitus.

Tutkituissa jutuissa oli kaksi tapausta, joissa tuomioistuimen päätöksestä valitettiin sillä perusteella, ettei asianosaista oltu asianmukaisella tavalla informoitu oikeuden istunnosta.

2. Asianosaisen kutsumisen laiminlyömiseen vetosi kassaatio-oikeudessa moskovalainen osakeyhtiö, joka oli hävinnyt jutun lichtensteinilaista yhtiötä vastaan. Vastaja ei ollut osallistunut alioikeuden istuntoon, kun kantajan kanne oli hyväksytty. Alioikeuden asiakirjoissa on näyttö siitä, että vastaja oli saanut postitse saantotodistuksin lähetetyn kutsun. Kassaatio-oikeudessa vastaja väittää, että hän sai tietää oikeudenkäynnistä ja ylittää kanteen olemassaolosta vasta saatuaan alioikeuden tuomion. Vastajan valitusta kassaatio-oikeudessa ei hyväksytty, vaan Moskovan piirin federatiivinen arbitraatiotuomioistuin jätti alioikeuden päätöksen voimaan.

3. Asianosaisen kutsuminen oikeuden käsittelyyn oli ollut puutteellista, sillä sivuväliintulijalle kutsu oli lähetetty postitse ja tiedoksisaantitodistuksen oli allekirjoittanut terminaalin sihteeri, koska sivuväliintulijan osoitteeksi oli ilmoitettu terminaalin osoite. Oikeus katsoi, ettei sivuväliintulijaa oltu asianmukaisesti informoitu, koska hänen edustajansa ei ollut tiedoksisaantitodistusta allekirjoittanut.

Seuraavassa oikeudenkäsittelyssä sivuväliintulija ei ollut paikalla, mutta juttu käsiteltiin ja kanne hyväksyttiin.

Päätöksestä tehtiin valitus appellaatio-oikeuteen sillä perusteella, että sivuväliintulijaa ei katsottu oikein informoiduksi, koska tiedoksianto ei oltu lähetetty kannekirjelmässä ilmoitettuun osoitteeseen. Sen lisäksi tiedoksianto oli annettu väärälle henkilölle.

Appellaatio-oikeuden toisessa istunnossa on esitetty näyttö siitä, että asianosaisia ja sivuväliintulijaa on asianmukaisesti informoitu.

Edelleen lykättyssä appellaatio-oikeuden istunnossa vastaaja vetoaa siihen, ettei sivuväliintulijalle oltu annettu kutsua tiedoksi asianmukaisella tavalla. Oikeus ei kuitenkaan hyväksynyt tätä väitettä, vaan viitaten korkeimman arbitraatioistuimen asetukseen totesi, että koska kutsu oli lähetetty kannekirjelmässä mainittuun osoitteeseen, joka on sama kuin perustamisasiakirjoissa ilmoitettu osoite, on tiedoksianto asianmukainen. Oikeus oli lähettänyt kutsun haastehakemuksessa ilmoitettuun osoitteeseen. Appellaatio-oikeus ei hyväksynyt väitettä.

4. Asianosaisen kutsuminen lykättyyn oikeuden istuntoon tapahtuu niin, että asianosaisilta otetaan allekirjoitus lykkäämispäätökseen tuomioistuimessa, ja kuittaus liitetään jutun asiakirjoihin. Valmiiksi painetussa tiedoksisaantiasiakirjassa on seuraavat tiedot:

kantajan/vastajan edustaja
asiakirjat (asiakirjan nimi eli esim. päätös 25.1.2002)
jutussa (jutun numero)
saatu käteen
valtakirja n:o päiväys
vahvistus
sukunimi, etunimi, isän nimi
päivämäärä
allekirjoitus.

5. Kantajan haastehakemuksen liiteasiakirjoja ja myöhempiä asiakirjoja vastaanottaessaan tuomioistuimien vaatii kantajalta todistuksen siitä, että asiakirjat on lähetetty myös vastaajalle. Todisteena voi olla postin kuitti. Valtaosassa juttuja käytettiin yksinkertaista kuittia, joka on kooltaan 5 x 3 cm, ja josta käy ilmi, minne kirje on lähetetty eli siinä voi olla maan nimi tai yrityksen nimi. Kääntöpuolella on postin leima ja lähetyspäivämäärä. Tällainen postin antama kuitti on lähetettäessä haaste niin moskovalaiselle vastaajalle kuin ulkomaillakin olevalle.

Kanteen oli lähettänyt ulkomainen yritys Moskovassa olevasta toimistostaan venäläiselle vastaajalle ja Englannissa olevalle toiselle vastaajalle käyttäen juuri yksinkertaista kirjetiedoksiantoa. Postin leimaamissa kuiteissa ei ollut minkäänlaista tietoa siitä, mitä kirjeet sisältävät, mutta niissä oli sekä moskovalaisen vastaajan tarkka osoite että myös Isonsa-Britanniassa olevan toisen vastaajan osoite ja nimi täsmällisesti. Nämä postin antamat kirjeen postitusta osoittavat kuitit olivat liitteenä haastehakemuksessa ja siten jutun asiakirjoissa tuomioistuimessa.

6. Kanteen tiedoksiannossa kantaja voi käyttää myös ns. arvokirjettä, jolloin postissa laaditaan tarkka kuvaus kirjeen sisällöstä eli esim. ”kanne kassaatio-oikeuteen”, jolloin selostuksessa on jutun numero ja tuomioistuimen nimi. Arvokirjeen sisältökuvauksessa ilmoitetaan myös lähetettävien arkkien lukumäärä. Kuvauksen allekirjoittaa lähettäjä ja siinä on myös postin virkailijan vahvistus siitä, että hän on tarkistanut kuvauksen, virkailijan allekirjoitus ja postin leima. Tällainen arvokirjeen lähetystodistus liitetään haastehakemukseen ja se jää tuomioistuimeen juttua koskevien asiakirjojen liitteeksi.

7. Kanteen tiedoksianto yksinkertaista postitusmenettelyä käyttäen ei ole luotettava, mikä käy ilmi useistakin jutuista, joissa vastaaja väittää, ettei ole saanut itse kannetta, mutta kylläkin tuomioistuimen lähettämän kutsun tulla oikeuden käsittelyyn.

Suomalaisen kantajan Moskovassa olevasta toimipaikasta oli lähetetty useitakin eri kanteita eri jutuissa eri venäläisille vastaajille käyttäen yksinkertaista postitustapaa. Vastaaja oli saatuaan tuomioistuimelta kutsun tulla oikeuden istuntoon lähettänyt kantajalle kirjeen käyttäen yksinkertaista postitusmenettelyä pyytäen kantajaa lähettämään itse kanteen. Oikeuden istunnossa vastaaja pyysi lykkäämään jutun käsittelyä, koska hän ei ollut siihen mennessä saanut kannetta. Tuomioistuin hyväksyi lykkäyspyynnön. Kaikissa suomalaiskantajan jutuissa oli käynyt vastaavalla tavalla. Kaikkien juttujen asiakirjoista löytyy postikuitit, jotka osoittavat kirjeenvaihtoa olleen kantajalta vastaajalle ja vastaajalta kantajalle sekä tuomioistuimesta vastaajalle.

8. Asiakirjojen tiedoksianto diplomaattitietä ulkomaiselle vastaajalle tapahtuu venäläisen tuomioistuimen toimesta, jos kohta kantajan on vastattava kaikista kustannuksista ja kantajalle sinänsä kuuluu vastuu kanteen antamisesta vastaajalle tiedoksi tässäkin tapauksessa.

Moskovan arbitraatituomioistuin ei syyskuussa 1998 ottanut Venäjän federaation erään ministeriön kahta kannetta englantilaisia sopimuskumppaneita vastaan käsittelyyn, vaikka kantajan

lähetettyä kante tiedoksi Englannissa oleville vastaajille arvokirjettä käyttäen jutun istuntopäivään mennessä oli tullut todiste siitä, että kirjeet olivat menneet perille. Asiakirjoista ei kuitenkaan käynyt ilmi, että kutsu oikeuden istuntoon olisi lähetetty vastaajille. Oikeus päättikin lykätä jutun käsittelyä, ja lähetti Venäjän federaation oikeusministeriölle kirjeen oikeusapupyynnöin englantilaiselle tuomioistuimelle asiakirjojen tiedoksiantamiseksi. Runsaan kuukauden kuluttua Venäjän oikeusministeriö palautti oikeusapupyynnön, sillä tiedoksiannettavia asiakirjoja ei oltu käännetty vastaanottajamaan kielelle. Seuraavan vuoden maaliskuun viimeisenä päivänä englantilainen vastaaja oli saanut tiedoksiannon, jonka mukaan olisi pitänyt tulla oikeuden käsittelyyn Moskovaan 6. huhtikuuta 1999. Vastaaja pyysi kuitenkin jutun lykkäämistä moskovalaisen asianajajan edustaessa englantilaista vastaajaa oikeuden käsittelyssä. Jutun tultua lykättyksi toukokuulle vastaaja vetosi välimieslausekkeeseen ja Moskovan arbitraatiotuomioistuin päättikin jättää kanteen tästä syystä enemmälti tutkimatta.

Sittemmin heinäkuussa venäläinen kantaja vei jutun kassaatio-oikeuteen, missä voitti kanteen ja juttu palautettiin alioikeuteen. Alioikeus otti jutun käsittelyyn syyskuun viimeisenä päivänä 1999. Oikeus päätti kuitenkin lykätä jutun käsittelyn huhtikuulle 2000, koska ei ollut todistusta vastaajan informoimisesta. Tuomioistuin esitti oikeusapupyynnön Venäjän federaation ulkoministeriölle, mutta vajaan kuukauden kuluttua ulkoministeriö palautti asiakirjat oikeudelle ilmoittaen, että koska Iso-Britannia ei ole mukana Haagin siviiliprosessikonventiossa eikä Venäjän ja Iso-Britannian välillä ole sopimusta oikeusavusta, on oikeusapupyynnö esitettävä Venäjän federaation oikeusministeriön kautta Venäjän federaation ulkoministeriölle ja kaikki asiakirjat täytyy olla käännettyjä ja legalisoituja.

Oikeus päätti seuraavassa istunnossaan huhtikuussa 2000 lykätä jutun käsittelyä marraskuulle 2000, koska ei ollut todistusta siitä, että englantilaiset vastaajat olisivat saaneet tiedoksi kutsun saapua oikeuden istuntoon. Tuomioistuin lähetti taas Venäjän federaation oikeusministeriölle oikeusapupyynnön toimitettavaksi Englantiin, mutta seuraavaan istuntoon mennessä marraskuussa ei tietoa asiakirjojen toimittamisesta oltu saatu, minkä vuoksi tuomioistuin lykkäsi jutun toukokuulle 2001. Jälleen käännyttiin Venäjän federaation oikeusministeriön puoleen tiedoksiannon toimittamiseksi. Todistusta tiedoksiannon suorittamisesta ei kuitenkaan saatu toukokuussa 2001 pidettyyn istuntoon mennessä, jonka vuoksi juttu lykättiin marraskuulle 2001, ja jälleen pyydettiin Venäjän oikeusministeriöltä oikeusapupyynnön esittämistä englantilaiselle tuomioistuimelle.

Syyskuussa 2001 oikeusministeriö palauttaa oikeusapupyynnön vaatien vahvistamaan asiakirjojen käännökset asianmukaisesti koskien toiselle vastaajalle lähetettäviä dokumentteja. Samalla oikeusministeriö informoi, että ensimmäiselle vastaajalle tarkoitetut asiakirjat on lähetetty edelleen Venäjän federaation ulkoministeriöön.

Marraskuussa 2001 juttu joudutaan jälleen lykkäämään, sillä minkäänlaista tietoa vastaajien informoinnista ei ole saatu. Juttu lykätään kesäkuulle 2002.

Joulukuussa 2001 Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin lähettää oikeusministeriölle kirjeen pyytäen ministeriötä kansainväliseen kohteliaisuuteen nojautuen pyytämään oikeusapua Englannin tuomioistuimelta asiakirjojen toimittamiseksi.

Tämä heinäkuussa 1998 vireille tullut juttu oli otettu erään Venäjän federaation ministeriön kanteesta käsittelyyn, eikä tiedoksiannon vaikeuden vuoksi sitä oltu voitu vielä vuoden 2001 loppuun mennessä ottaa käsiteltäväksi oikeuden istunnossa. Niinpä kantajaministeriö olikin kääntynyt Venäjän federaation ulkoministeriön puoleen, joka kirjeellään 11.1.2002 informoi kantajaministeriötä siitä, että kansainvälinen oikeudellisten asiakirjojen tiedoksiantokonventio vuodelta 1965 on astunut Venäjän federaation osalta voimaan 1.12.2001, eikä tähän konventioon Venäjä ole tehnyt mitään varauksia. Tämän ulkoministeriön lähettämän kirjeen oli allekirjoittanut varaulkoministeri Ordshonikidze.

Venäjän federaation ulkoministeriö lähetti sittemmin 3.4.2002 päivätyyn kirjeen Venäjän federaation Ison-Britannian suurlähetystön konsuliosastolle, jossa todetaan konvention vuodelta 1965 olevan voimassa ja sen 8 artiklan mukaan suurlähetystön konsuliosasto voi käyttää muutamia eri tapoja asiakirjojen toimittamiseksi. Konsulaatin virkamiehet voivat luovuttaa asiakirjat suoraan vastaanottajafirman edustajalle. Tähän viitaten ulkoasiainministeriö pyytää luovuttamaan vastaajalle oikeudenkäyntiasiakirjat. Sittemmin Venäjän federaation suurlähetystö on lähettänyt kirjeen VF:n ulkoministeriölle 20.5.2002 ilmoittaen, että oikeudenkäyntiasiakirjat on toimitettu toiselle englantilaiselle vastaajayritykselle. Toisen vastaajan asiakirjoja ei kuitenkaan ole voitu luovuttaa, koska sen edustaja kieltäytyi niitä vastaanottamasta.

Moskovan kaupungin arbitraatiotuomioistuin oikeuden istunnossa 17.6.2002 katsoi, että vastaajat oli informoitu konvention 1965 mukaisesti ja vaikka vastaajat eivät olleet paikalla, asia voitiin käsitellä. Kantajan kanne hyväksyttiin ja kantajana olleen Venäjän federaation ministeriön ja

vastaajina olleiden kahden englantilaisen konsulttiyrityksen välinen sopimus todettiin pätemättömäksi.

5.2.3 Moskovan kaupungin arbitraatituoimioistuin / Turvaamistoimet

1. Turvaamistoimenpiteeseen ei suostuttu neljästä yrityksestä huolimatta jutussa, jossa rakennustoimintaa luotottanut offshore-alueelta oleva britannialainen yritys vaati lainaa takaisin samaisella offshore-alueella rekisteröidyltä sijoittajayritykseltä, toiselta vastaajalta ja lainan takaajalta, ensimmäiseltä vastaajalta, venäläiseltä rajavastuuyhtiöltä, joka rakensi lainatuilla rahoilla kerrostalon Moskovassa.

Kantaja haki neljä kertaa turvaamistoimenpiteenä takavarikoitavaksi toisen vastaajan omistuksessa olevia asuntoja samoin kuin ensimmäisen vastaajan rakentaman asuintalon takavarikkoa. Turvaamistoimenpiteenä vaadittiin mm., ettei takavarikoitua omaisuutta saisi myydä eikä muutoinkaan siitä määrätä, eikä Moskovan kaupungin kiinteistöoikeuksien rekisteriviranomainen saisi rekisteröidä rakennetun kerrostalon asuntoihin liittyviä oikeustoimia. Kaikista neljästä takavarikkohakemuksesta Moskovan kaupungin arbitraatituoimioistuin kieltäytyi, koska kantaja ei ollut asiakirjoilla kyennyt näyttämään turvaamistoimenpiteen tarpeellisuutta.

Juttu oli kaiken kaikkiaan prosessissa 11 kuukautta, ja loppukäsittelyssä tuomioistuin hyväksyi kantajan vaatimuksen toista vastaajaa kohtaan, mutta hylkäsi kanteen takaajaa vastaan. Tässä vaiheessa luotonottaja oli jo myynyt omistamansa huoneistot.

2. Turvaamistoimenpiteisiin ei suostuttu myöskään lichtensteinilaisen yhtiön vaatimuksesta moskovalaista sijoitusyhtiötä vastaan, joka oli ollut yli 2 miljoonan dollarin luottosopimuksen takaajana. Kantaja väitti turvaamistoimenpidettä vaatiessaan, että vastaaja kaikin mahdollisin keinoin pyrkii hävittämään omaisuuttaan ja rahojaan. Tuomioistuin kuitenkin katsoi, ettei turvaamistoimenpiteisiin voida suostua, koska kantaja ei asiakirjoin vahvistanut, että turvaamistoimenpiteisiin ryhtymättömyys vaarantaisi mahdollisesti hyväksyttävän kanteen täytäntöönpanoa.

3. Suomalainen rahoitusyhtiö vaati kanteen turvaamistoimenpiteinä vastaajan omaisuuden takavarikoimista hänelle myönnetyn luoton takaisin saamiseksi. Turvaamistoimenpiteisiin suostuttiinkin välittömästi. Kantaja haki kuitenkin jatkoturvaamistoimenpiteenä vastaajan

rahavarojen takavarikoimista. Tuomioistuin ei kuitenkaan hyväksynyt tätä turvaamistoimenpidevaatimusta todeten päätöksessään, että hakiessaan aiemmin vastaajan omaisuuden takavarikointia kantaja oli todennut, että vastaajalla ei ole rahavaroja. Näin ollen tuomioistuin pitääkin uutta turvaamistoimenpidettä turhana.

4. Turvaamistoimenpidettä haki suomalainen rahoitusyhtiö toista luotonsaajaa vastaan, mutta vasta neljännellä kerralla tuomioistuin hyväksyi turvaamistoimenpidevaatimuksen. Perustellessaan hyväksyvää päätöstään tuomioistuin toteaa, että asiakirjoista käy ilmi vastaajan tunnustavan velkavaatimuksen, mutta ei kykene maksamaan taloudellisen tilanteen vuoksi, joten vastaajan vaikea taloudellinen tilanne saattaisi vaikeuttaa tai tehdä mahdottomaksi tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanon.

5.2.4 Moskovan kaupungin arbitraatituomioistuin / Vireilläolovaikutus

1. Lainvoiman saaneitten tuomioitten täytäntöönpano estyy silloin, kun samojen asianosaisten välillä on useita riitoja liittyen samaan kysymykseen. Asianosaisten välillä on lähes 20 eri kannetta, mutta niitä ei yhdistetä, vaikka niiden perusteet poikkeavat vain vähän toisistaan.

Lis pendens on arvioitavana jutussa, jossa kahden venäläisen ja sivuväliintulijan riidassa vaaditaan tilintarkastuksen hylkäämistä väittämällä sitä toisessa kanteessa valheelliseksi ja toisessa epäluotettavaksi. Tuomioistuin on saanut kantajalta ja vastaajalta filologisia selvityksiä siitä, ovatko käytetyt termit yksi ja sama asia, vai onko kysymys kahdesta eri riidasta. Ensimmäisessä oikeusasteessa oikeus ei ota toista kannetta käsittelyyn hyväksyen vastaajan väitteen, että aiemmin on aloitettu prosessi samassa asiassa samojen asianosaisten välillä samalla perusteella. Kantajan vietyä jutun appellaatio-oikeuteen, ei juttua oteta uudelleen käsittelyyn, sillä oikeus katsoo, että vaikka kantaja vetoaa toiseen näyttöön eli toisiin tosiasioihin, ei se ole näyttö siitä, että kanteilla ei olisi samaa kohdetta ja että ne eivät ole samalla perusteella nostettuja. Appellaatio-oikeus katsoo kuten alioikeuskin, että kysymyksessä on lis pendens.

Kantajan vietyä jutun kassaatio-oikeuteen jää kanne sielläkin käsittelemättä, ja ensimmäisen asteen tuomio jää pysyväksi eli uutta kannetta ei oteta käsittelyyn, sillä samassa asiassa on jo kanne vireillä tuomioistuimessa.

5.2.5 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Kansainvälinen toimivalta

1. Oikeuspaikan määrittelemisessä pietarilainen tuomioistuin ei hyväksynyt liettualaisen kuljettajafirman, jutun vastaajan väitettä, jonka mukaan Venäjän arbitraatioprosessilain 212 § 4. kohdan mukaan kanne kuljetusfirmaa vastaan tulisi käsitellä kuljetusfirman kotipaikalla eli Vilnan kaupunkioikeudessa. Tuomioistuin sovelsi tuolloin voimassa ollutta Neuvostoliiton siviililainsäädännön perusteiden 170 §:ää, jonka mukaan kansainvälisen sopimuksen sääntöjä tulee soveltaa, mikäli ei Venäjän siviililainsäädännössä ole muita sääntöjä. Niinpä tässä tuli soveltaa kansainvälisiä rahtikuljetussopimuksia koskevan konvention 31 §:ää, jonka mukaan riita voidaan käsitellä sen maan tuomioistuimessa, missä rahti luovutetaan. Koska kuljetussopimuksen mukaan liettualaisen rahdinkuljettajan tuli luovuttaa rahti Pietarissa, oli Pietarin arbitraatiotuomioistuin toimivaltainen käsittelemään venäläisen rahdin vastaanottajan kanteen rahdinkuljettajaa vastaan.

5.2.6 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Tiedoksiannot

1. Tiedoksiannot asianosaisille postitse eivät ole aina luotettavia eivätkä postista lähettäjälle annetut kuitit ole aina varmoja todisteita siitä, että asianosaiselle on lähetetty tiettyjä oikeudellisia asiakirjoja. Jos kantaja on lähettänyt vastaajalle kanteen postitse, ei kuitista välttämättä käy ilmi, kuka ja kenelle on lähettänyt kirjeen, onko kirje luovutettu vastaajalle, ja mitä kirje sisälsi.

Niinpä käytännössä kantaja on saattanut lähettää tyhjän kirjekuoren, tai se on lähetetty väärään osoitteeseen tai väärälle henkilölle, tai se ei ole mennyt perille kenellekään. On ilmeistä, että asianosaiset käyttävät hyväksi tätä postitiedoksiantojen epämääräisyyttä.

2. Asianosaisen osoitteen selvittäminen on myös usein suuri ongelma. Kantajan velvollisuus on ilmoittaa haastehakemuksessa vastaajan osoite. Usein kantaja tahallaan antaa väärän osoitteen väittäen sen olevan ainoa hänen tuntemansa vastaajan osoite. Kesällä 2002 Venäjällä muuttui yritysten valtiollinen rekisteröinti ja esim. Pietarin rekisteröintikamari ei enää pidä yhtiörekisteriä, vaan se on siirtynyt veroviranomaisille. Tuomioistuimella on suuria vaikeuksia selvittää vastaajan oikea osoite lähettääkseen kutsun oikeuden istuntoon. Arbitraatioprosessilaki edellyttää kutsun lähettämistä vastaajalle kaikkiin tunnettuihin osoitteisiin, ja ellei yhtään osoitetta tunneta, voidaan kanne silti käsitellä oikeudessa.

3. Tiedoksianto on usein lähetetty myös vastaanottotodistuksiin, mutta ulkomaillekin lähetetyn kirjeen vuoksi palannut punainen todistus ei aina anna selvää vastausta siitä, onko kirje luovutettu ylipäättään ja kenelle. Oikeuskäytännössä onkin suurta epävarmuutta siitä, onko kutsu oikeuden käsittelyyn mennyt vastaajalle, vaikka olisi käytetty mitä hyvänsä postin tiedoksiantotapaa.

4. Tiedoksianto oikeusapusopimuksen diplomaattikanavia käyttäen Pietarista Suomeen on käytännöllisesti katsoen mahdotonta, mikä kävi ilmi jutussa, missä haaste oli otettu käsittelyyn lokakuussa 2000. Oikeuden käsittely oli määrätty helmikuun viimeiselle päivälle 2001, ja kantaja sai tehtäväkseen toimittaa vastaajalle kutsu oikeuden käsittelyyn ja kante. Joulukuun puolivälissä 2000 Pietarin kaupungin ja Leningradin läänin hallintoon Venäjän federaation oikeusministeriössä oli toimitettu oikeusapupyynnö Suomeen lähetettäväksi. Marraskuussa 2001 eli 11 kuukauden kuluttua tämä arbitraatioistuimesta lähetetty kirje palasi huomautuksin, että asiakirjoja ei voida toimittaa kutsussa mainittuun päivämäärään mennessä. Tällä välin oli kuitenkin suomalainen vastaaja saanut kanteen, johon hän vastasi kiistäen korkovaatimuksen, mutta tunnustaen perusvaateen. Tuomioistuimelle lähetetyistä asiakirjoista kävi kuitenkin myös ilmi, että asianosaisten välillä oli käyty kirjeenvaihtoa, koska vastaaja oli reklamoinut kantajan toimittamien tavaroiden laadusta. Alkuperäisen päätöksen mukaisesti oikeus käsitteli jutun helmikuun lopussa 2001, ja vastaajan poissa ollessa kante hyväksyttiin. Suomalainen vastaaja tuomittiin maksamaan päävelkaa noin 150.000 Suomen markkaa ja viivästyssakkoa 0,1 % päivältä 100.000 markkaa. Oikeudenkäyntimaksuja suomalainen vastaaja velvoitettiin suorittamaan yli 7.000 markkaa Venäjän valtiolle eli arbitraatioistuimelle.

5. Tiedoksianto diplomaattista tietä ruotsalaiselle vastaajalle osoittautui myös hyvin pitkäksi helmikuussa 1999 vireille tullessa jutussa Pietarin arbitraatioistuimessa, missä oikeuden käsittely oli määrätty tammikuulle 2000. Vaikka oli varattu 11 kuukautta vastaajan kutsun toimittamiselle, jouduttiin juttu lykkäämään toukokuulle 2000, sillä ei ollut mitään todistetta siitä, että vastaaja olisi saanut kutsun. Maaliskuussa saatiin vastaajan vastine kanteeseen. Maaliskuun lopussa saatiin myös kirje Venäjän federaation oikeusministeriöstä, josta kävi ilmi, että kutsu oli toimitettu vastaajalle 13 kuukautta sen lähettämisen jälkeen. Toukokuussa 2000 tuomioistuin vahvisti asianosaisten välillä syntyneen sopimuksen.

6. Tiedoksianto diplomaattitietä Espanjaan on myös osoittautunut oikeuskäytännössä mahdottomaksi, mikä kävi ilmi heinäkuussa 1999 käsittelyyn otetussa jutussa espanjalaista firmaa vastaan venäläisen kantajan haasteen nojalla. Oikeuden istunto määrättiin lokakuulle 1999, ja

Venäjän ja Espanjan oikeusapupöimöksen nojalla tuomioistuin kääntyi Venäjän oikeusministeriön puoleen asiakirjojen toimittamiseksi vastaajalle Espanjaan. Jutun lykkääminenkään ei tuottanut tulosta, vaan toukokuun viimeisenä päivänä 2000 kanne käsiteltiin, vaikka vastaaja ei ollut paikalla, eikä oikeusministeriöstä ollut tullut ilmoitusta siitä, että asiakirjat olisi toimitettu vastaajalle. Kanne hyväksyttiin.

7. Kassaatio-oikeus edellyttää valituksen tehneen asianosaisen eli alkuperäisen jutun vastaajan antavan tiedon valituksesta ja sen oikeuskäsittelystä jutun toisille asianosaisille mukaan lukien alkuperäisen jutun toinen vastaaja. Tämä kävi ilmi eräässä jutussa rahdinkuljettajan tehtyä valituksen tuomiosta, jonka nojalla pysytettiin lopullisena auton takavarikointi kuljetettavana olleen rahdin myyjän eli toisen vastaajan ja pääjutun kantajan välillä. Tavarän myyjää ei oltu alunpitäenkään kutsuttu oikeuden käsittelyyn, vaikka kyse oli alkuperäisen kantajan eli ostajan vaatimuksesta tavarän pilaantumisen johdosta. Rahdin kuljettaja eli toinen vastaaja oli ollut jutussa koko ajan aktiivinen sen vuoksi, että hänen autonsa oli takavarikoitu prosessin alussa. Alioikeus oli kutsunut toisenkin vastaajan eli tavarän myyjän, mutta kutsu oli lähetetty Ruotsiin. Vaikka juttu oli ollut appellaatio-oikeudessakin, huomasi vasta kassaatio-oikeus, että toiselle vastaajalle eli myyjälle lähetetty kutsu oli mennyt koko ajan väärään maahan. Rahdin kuljettajan valitusta kassaatio-oikeudessa ei otettu käsittelyyn sen vuoksi, että ei ollut näyttöä siitä, että rahdin kuljettaja olisi lähettänyt valitusasiakirjat myös tavarän myyjälle eli toiselle alkuperäisistä vastaajista.

8. Asianosaisen osoitteen selvittäminen ei ole aina välttämätöntä, vaan kanne saatetaan hyväksyä, vaikka kantaja ei pysty antamaan minkäänlaista vastaajan osoitetta. Esimerkiksi suomalaisen yhtiön nostettua kanteen venäläistä rajavastuuyhtiötä vastaan lähetettiin kutsu oikeuden käsittelyyn vastaajalle sellaiseen osoitteeseen, joka oli tiedossa. Tuomioistuin pyrki selvittämään venäläisyhtiön osoitetta, mutta kävi ilmi, että Pietarissa on yli 20 samannimistä yhtiötä. Oikeudelle lähetettiin tieto, jonka mukaan annetussa osoitteessa ei ole vastaajaa. Ainoa näyttö vastaajan olemassa olostä oli kantajan tuomioistuimessa esittäjä kopio faxista, jonka vastaaja oli lähettänyt kantajalle pyytäen tätä ilmoittamaan tilinumeron, jotta voisi palauttaa rahat. Suomalaisen yhtiön kanne venäläistä vastaan ansaitsemattoman edun palauttamiseksi ja vahingonkorvaukseksi hyväksyttiin, vaikka vastaaja ei ollut läsnä oikeuden käsittelyssä, eikä myöskään ollut minkäänlaista todistusta siitä, että vastaaja olisi saanut tiedon kanteesta ja oikeuden käsittelystä.

9. Sivuliikkeen johtajan allekirjoitus appellaatio-oikeuteen tehdyssä valituksessa ei ollut pätevä, koska hänen valtakirjassaan ei ollut määritelty oikeutta tehdä valituksia tuomioistuimen päätöksiin.

Tämä kävi ilmi suomalaisen juridisen henkilön hävittyä jutun Venäjän verottajaa vastaan. Suomalainen yhtiö oli kylläkin tehnyt valituksen venäläisen verottajan päätöksestä, mutta ei ollut osallistunut alioikeuden käsittelyyn, eikä ollut esittänyt vastausta verottajan nostamaan kanteeseen. Oikeuden materiaaleissa on dokumentti, joka osoittaa, että suomalainen oli saanut kutsun alioikeuden käsittelyyn.

Suomalaisen valitusta appellaatioasteeseen ei otettu käsiteltäväksi, koska valitusasiakirjan allekirjoittaneella, suomalaisyhtiön Venäjällä olevan sivuliikkeen johtajalla ei ollut asianmukaista valtakirjaa.

5.2.7 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatioistuomioistuimien /Yksipuolinen tuomio

1. Vastaajan poisjääminen oikeuden istunnosta ei estä kanteen hyväksymistä siinä tapauksessa, että vastaajalle ei ole voitu antaa kutsua saapua oikeuden käsittelyyn sen vuoksi, että vastaajan osoitetta ei ole kyetty selvittämään. Esimerkiksi Suomessa perustetun osakeyhtiön kanne venäläistä rajavastuuyhtiötä vastaan hyväksyttiin, vaikka vastaajaa ei löytynyt kantajan ilmoittamasta osoitteesta. Pietarissa on rekisteröity yli 20 samannimistä yritystä kuin vastaajalla on. Suomessa rekisteröidyn kantajaosakeyhtiön yhtiöpääoma on vähäinen ja toinen osakas on Pietarissa pysyvästi asuva Venäjän kansalainen, joka on myös suomalaisyhtiön hallituksen puheenjohtaja.

Suomalaisyhtiö oli tehnyt puukauppasopimuksen ja maksanut venäläiselle myyjälle eli vastaajalle etumaksuna lähes 100.000 USD. Kantajan mukaan puutoimituksia ei ollut lainkaan tapahtunut tämän sopimuksen nojalla. Sopimus oli solmittu voimassa olevaksi vuoden 1999 loppuun ja etumaksut oli suoritettu marraskuussa 1999 ja tammikuussa 2000. Haastehakemus oli jätetty tuomioistuimeen tammikuussa 2002. Suomalaisyhtiö vaati venäläiseltä puukauppiaalta aluksi noin 6.000 USD, mutta nosti vaatimuksensa sittemmin 30.000 USD:iin. Ostaja ei siis vaadi vastaajaa palauttamaan kaikkia etukäteismaksuja, vaikka puuta ei ole kantajan mukaan toimitettukaan.

Maaliskuussa 2002 pidetyssä oikeuden istunnossa kantaja oli paikalla, mutta vastaaja ei. Kantaja esitti oikeudelle kopion faxista, jonka vastaaja oli kantajalle lähettänyt pyytäen tätä ilmoittamaan tilinumeron, johon he voisivat palauttaa rahat. Tällä faxilla kantaja halusi osoittaa, että hänellä ei ole muuta näyttöä siitä, missä vastaaja on ja mikä on vastaajan osoite.

Kantajan kanne hyväksyttiin ja venäläinen puiden myyjä, jonka osoitetta ei siis sen paremmin kantaja kuin tuomioistuinkaan pystynyt selvittämään, velvoitettiin maksamaan 30.000 USD.

Tämä oikeustapaus on esimerkki siitä, miten Venäjän arbitraatioprosessilain mukaan kanne voidaan käsitellä, vaikka vastaajalle ei ole voitu ilmoittaa oikeuden istuntoa, koska tiedossa ei ole yhtään osoitetta. Tapaus on myös mitä ilmeisemmin esimerkki rahanpesusta käyttäen hyväksi Suomeen perustettua yhtiötä ja venäläistä tuomioistuinta.

5.2.8 Pietarin ja Leningradin läänin arbitraatiotuomioistuin / Turvaamistoimet

1. Kanteen turvaamistoimenpidettä oli venäläinen tuontiyhtiö vaatinut oikeudelta samanaikaisesti haasteen antamisen kanssa joulukuussa 1999. Venäläinen tuontiyhtiö nosti kanteen pakastelihan ruotsalaista myyjää vastaan (vastaaja 1) ja liettualaista kuljetusyhtiötä (vastaaja 2) vastaan vaatien vahingonkorvauksena sulaneen ja siten pilalle menneen tuontilihan hintaa 18.000 US dollaria. Kanteen turvaamistoimenpiteenä oli takavarikoitu liettualaisen kuljetusfirman auto. Kantajan ja vastaajan välinen kauppasopimus oli oikeuden asiakirjoissa, samoin kopio TIR-asiakirjasta, jonka mukaan vastaaja 2 suoritti riidan kohteena olevan lihaerän kuljetuksen.

Oikeuden käsittely oli määrätty 1.3.2000, jolloin vastaaja 2 pyytää auton laittoman takavarikon purkamista. Liettualainen kuljetusyhtiö vetoaa mm. siihen, että auton takavarikon vuoksi auton olinpaikkaa ei tiedetä, ja kuljetusyritys kärsii suuria taloudellisia tappioita, kun auto ei ole käytössä. Liettualaisen kuljetusfirman mielestä ei auton takavarikon pitäisi olla esteenä sen käytölle, vaan ainoastaan on siitä määräämiselle. Liettualainen kuljetusfirma on ottanut yhteyttä myös mm. syyttäväviranomaisiin, jotka olivat selvittäneet, että kantajan työntekijät ottivat jo 27. heinäkuuta 1999 auton ja sen asiakirjat kuljettajalta. Sittemmin on selvitetty, että ulosottomiehet olivat arvioineet auton hinnaksi 100.000 ruplaa, ja että auto on puolueettoman tahon, erään venäläisen rajavastuuyhtiön hallussa.

Kun vastaaja 2 anoo toistamiseen auton takavarikon purkamista, toteaa tuomioistuin, ettei hakemukseen voida suostua, koska vastaajan edustajalla ei ole asianmukaisia valtakirjoja. Maaliskuun lopulla 2000 oikeus tekee pääasiassa ratkaisun ja hyväksyy kanteen. Kuljetusyhtiö määrätään suorittamaan koko vaadittu summa kantajalle. Vastaaja 1 eli myyjä ei osallistunut oikeuden istuntoon eikä esittänyt minkäänlaista vastinetta kanteeseen. Asiakirjoista ei myöskään käynyt ilmi, että vastaaja 1 olisi saanut tiedon oikeuden käsittelystä. Kuljetusyhtiön tehtyä

valituksen kassaatio-oikeuteen ei valitusta otettu käsittelyyn, koska vastaaja 2 ei ollut lähettänyt valitusasiakirjoja vastaaja 1:lle.

Latvialaisen kuljetusliikkeen auto oli siis takavarikoitu jo 9 kuukautta ennen tuomion antamista pääasiassa eli vientiyrityksen ja tuontifirman väliseen kauppasopimukseen perustuvan riidan ratkaisemista. Kuljetusfirma katsottiin syylliseksi siihen, että liha oli sulanut ja pilaantunut. Kuljetusliike ei tätä hyväksynyt, mutta tuomioistuin teki päätöksen yksinomaan kantajan vaatimusten mukaisesti kutsumatta toista vastaajaa eli lihan vientiyritystä oikeuden käsittelyyn laisinkaan ja jopa vaatimatta tältä minkäänlaista kannanottoa jutussa. Turvaamistoimenpide jäi siis pysyväksi ja kuljetusliike menetti työvälineensä.

2. Kanteen turvaamistoimenpidettä vaati suomalainen kantaja nostettuaan jutun venäläistä suljettua osakeyhtiötä vastaan sillä perusteella, että vastaaja ei ollut maksanut tuontitoimitusta asianmukaisella tavalla. Suomalainen yhtiö vaati venäläisen yhtiön valuuttatilin jäädyttämistä ja varastossa olevan omaisuuden takavarikointia. Venäläinen vastaaja ei kiistänyt kannetta eikä esittänyt mitään vastaväitteitä myöskään omaisuuden takavarikoinnille. Kesäkuussa 2000 nostetun kanteen ja tehdyn takavarikkopäätöksen jälkeen jo heinäkuussa tehtiin lopullinen päätös ja kanne hyväksyttiin.

3. Kanteen turvaamista venäläisessä tuomioistuimessa vaati ruotsalainen yhtiö saksalaista yhtiötä vastaan nostettuaan kanteen viivästyneen maksun ja sakkojen suorittamiseksi. Vastaajan laiva oltiin myymässä huutokaupalla eri velkojien saamisten suorittamiseksi. Oikeus ei hyväksynyt kantajan turvaamistoimenpidevaatimusta vedoten mm. siihen, että koska huutokauppaa ei oltu vielä pidetty, ei ollut perusteita laivan myyntituloina saatavien varojen takavarikoimiselle. Oikeus ei hyväksynyt kantajan turvaamistoimenpidevaatimusta kolmannellakaan kerralla, vaikka kantaja vaati itse laivan takavarikointia. Oikeus ei hyväksynyt neljättäkään takavarikkovaatimusta, vaikka se oli tehty laivan myymisen jälkeen.

4. Kanteen turvaamistoimenpidettä voidaan vaatia eri oikeusasteissa. Ranskalainen nosti kanteen norjalaista vastaan venäläisessä tuomioistuimessa Pietarin satamassa olleeseen laivaan liittyen. Norjalainen vastaaja ei ollut täyttänyt tulliasiakirjoja asianmukaisella tavalla, minkä vuoksi laiva oli takavarikoitu tullin toimesta satamaan, eikä norjalainen kuljetusyhtiö voinut täyttää asianmukaisella tavalla merikuljetussopimusta ranskalaiselle toimeksiantajalle.

Kanne otettiin käsittelyyn 23.6.2000 ja samalla hyväksyttiin takavarikkohakemus. Vastaja esitti vastineensa kanteeseen 4.7. vedoten mm. siihen, että kuljettajana on itse asiassa toinen yhtiö ja että kuljetussopimuksen mukaan siihen liittyvät riidat tulisi ratkaista Lontoon arbitraatiossa Englannin lainsäädäntöä soveltaen. Vastineessaan vastaja myös ilmoittaa, mikä yhtiö on laivan omistaja. Samana päivänä laivan omistajafirma tekee appellaatio-oikeuteen valituksen laivan takavarikon johdosta. Omistajafirma vetoaa takavarikon purkamiseksi siihen, että laiva on takavarikoitu toisen henkilön velkojen vuoksi. Laivan omistajafirma tuo myös esiin sen, että laivan vuokrasopimuksessa on välityslauseke Lontoon arbitraation käytöstä.

Kantaja esittää 7. heinäkuuta 2000, että juttuun haastettaisiin vastaajaksi myös laivan omistajaksi ilmoitettu norjalaisyhtiö. Pietarilainen tuomioistuin hyväksyy kantajan vaatimuksen. Esittäessään vastineensa appellaatio-oikeudelle kantaja torjuu laivan omistajayhtiön takavarikon purkamisvaatimuksen vedoten siihen, että kyseinen firma ei siinä vaiheessa vielä ollut jutussa asianosaisena, joten sillä ei ollut oikeutta viedä asia appellaatio-oikeuteen.

11. heinäkuuta oli takavarikon täytäntöönpano keskeytetty siihen saakka, kunnes appellaatio-oikeus tekee ratkaisun valituksen suhteen. 20. heinäkuuta appellaatio-oikeus päättikin, että juttu ei kuulu Venäjän valtiollisen arbitraatiotuomioistuimen toimivaltaan, koska vastaajayhtiö ei ole laivan omistaja eikä rahdin kuljettajakaan.

15. elokuuta 2000 kantaja esittää, että vastaajaksi on haastettava kolmas taho, norjalainen yhtiö, sillä ulosottomiesten todistuksesta käy ilmi, että laiva on rekisteröity tämän norjalaisyhtiön nimiin. Tuomioistuin hyväksyy kantajan vaatimuksen ja haastaa tämän kolmannen vastaajan.

Syyskuun 5 päivänä on oikeuden istunto, jossa ovat mukana vastaja 1 ja vastaja 2, mutta ei vastaja 3. Molemmat vastaajat vetoavat siihen, että juttu tulisi käsitellä Lontoon arbitraatiossa. Juttu lykätään, mutta 2.10.2000 oikeus jättää kanteen käsittelemättä, koska riita ei kuulu venäläisen valtiollisen arbitraatiotuomioistuimen kompetenssiin. Ensimmäisen asteen tuomioistuin tuli siis lokakuussa samaan tulokseen kuin mihin oli appellaatio-oikeus tullut jo heinäkuussa.

5. Kanteen turvaamistoimen peruuttaminen on ollut hankalaa esim. jutussa, jossa venäläinen kantaja vaatii, Venäjän federaation omaisuusministeriön ollessa kolmantena henkilönä, laivan myynnin purkamista sillä perusteella, että laivan oli luovuttanut vastaajalle kantajan 99,9 prosenttisesti omistama tytäryhtiö ilman kantajan suostumusta, jota Venäjän osakeyhtiölakikin edellyttää. Haaste

oli otettu oikeuden käsittelyyn 1. helmikuuta 2002 ja samalla hyväksyttiin kantajan vaatimus takavarikoida laiva. Vastaaja vastusti takavarikkoa vedoten mm. siihen, että Venäjän täytäntöönpanolaki ei tarkoita omaisuuden takavarikolla sitä, että omistajalta kiellettäisiin omaisuuden käyttö, vaan ainoastaan siitä määrääminen. Jutussa turvaamistoimenpide tarkoitti sitä, että vastaajalta kiellettiin laivan käyttö ylipäättään. Vastaaja jätti appellaatio-oikeuteen valituksen samassa asiassa 28. helmikuuta 2002.

Sittemmin 5.3.2002 ensimmäisen asteen oikeus hyväksyi vastaajan hakemuksen purkaa turvaamistoimenpiteitä osittain. Näin ollen vastaaja luopui valituksestaan appellaatio-oikeudessa sen vuoksi, että ensimmäisessä oikeusasteessa hänen vaatimuksensa jo oli hyväksytty. 25.4.2002 vastaaja teki kuitenkin uudelleen hakemuksen alioikeudelle, sillä laiva oli edelleenkin takavarikoituna Pietarin satamassa. Ulosottoviranomaiset perustelivat laivan pidättämistä sillä, että laivan takavarikkotuomiosta annettu täytäntöönpanoasiakirja oli edelleenkin muuttamatta eikä täytäntöönpanoasiakirjaa oltu peruutettu. Niinpä vastaaja pyysi tuomioistuinta peruuttamaan täytäntöönpanoasiakirjan. Laiva oli tässä vaiheessa jo ollut pidätettynä puolitoista kuukautta siitä, kun turvaamistoimenpidettä oli muutettu, ja lähes 3 kuukautta takavarikon asettamisesta. 30.4.2002 alioikeus peruutti takavarikkopäätöksen täytäntöönpanopäätöksen.

14.5.2002 oikeuden istunnossa olivat läsnä vastaajat, mutta ei kantajaa. Niinpä kannetta ei enemmälti tutkittu ja turvaamistoimenpiteet muutettiin kokonaisuudessaan.

Kesäkuun 3 päivänä 2002 vastaaja teki jälleen hakemuksen oikeudelle sen vuoksi, että huolimatta oikeuden päätöksestä, ulosottoviranomaiset kieltäytyivät keskeyttämästä turvaamistoimenpidettä ennen kuin oikeuden päätös astuu voimaan 14.6.2002. Vastaaja pyytääkin oikeutta selventämään täytäntöönpanomenettelyä ja määräaikoja.

Kesäkuun 5 päivänä 2002 oikeus antaakin selvityksen, että arbitraatituumioistuimen päätös turvaamistoimenpiteiden muuttamisesta tulee panna välittömästi täytäntöön. Tällöin laiva oli ollut pidätettynä satamassa jo 5 kuukautta.

Samanlaisia juttuja, joissa siis kantaja ei tule pääasian käsittelyyn lainkaan paikalle, mutta on onnistunut saamaan vastaajan omistaman laivan pidätetyksi satamassa yhteensä 5 kuukautta, oli samanaikaisesti samojen asianosaisten välillä yhteensä kolme. Kantajan ilmeisenä tarkoituksena näissä jutuissa on ollut se, että vastaaja ei pääse käyttämään laivoja kaupalliseen tarkoitukseen eli

kuljetustoimintaan. Vahinkoa pidättämisestä ei koitunut yksin laivan omistajalle, vaan laivan työntekijöille, jotka näin olivat työttöminä ja ilman minkäänlaista taloudellista tuloa.

6. Kanteen turvaamista vaati suomalainen yhtiö nostaessaan kanteen venäläistä rajavastuuyhtiötä vastaan. Turvaamistoimenpidevaatimus hyväksyttiin samanaikaisesti haastehakemuksen vastaanottamisen kanssa pietarilaisessa oikeudessa, ja ulosottomiehet suorittivat vastaajan omistamien vähittäisliikkeiden myyntikalusteiden takavarikoinnin eri puolilla Pietaria. Sittenkin kantaja vaati vielä lisää vastaajan omaisuuden takavarikoita. Kaksi kuukautta kanteen nostamisen jälkeen oikeus teki päätöksen, jossa hyväksyi kanteen.

5.3 Kansainväliset tiedoksiannot Karjalan tasavallassa

Tiedoksiannot ja oikeusapupyynnöt kansainvälisen liittymän omaavissa riita-asioissa Venäläistä tuomioistuinkäytäntöä / Petroskoi 29.07. – 2.08.2002 .

YHTEENVETO

Tuomioistuimet varaavat 6 – 8 kuukautta tiedoksiantoa varten.

Oikeusapupyynnöt lähetetään 6 – 7 kuukautta ennen asian käsittelyä.

Venäjän federaation oikeusministeriön kautta ei tietoa tiedoksiannosta ole saatu kertaakaan.

Venäjän federaation oikeusministeriö on 4 kertaa palauttanut asiakirjat tuomioistuimelle eikä ole toimittanut niitä vastaanottajalle.

Asiakirjat on annettu tiedoksi käyttäen vaihtoehtoisia tapoja

Tehokkaimmat tiedoksiantotavat ovat:

Suoraan vieraan valtion keskusviranomaiselle

- Todistus tiedoksiannosta saapui tuomioistuimeen 3 kuukautta oikeusapupyynnön lähettämisen jälkeen
- Oikeusapupyynnöt on toimitettu Suomen Petroskoin konsuliviraston kautta Suomen keskusviranomaiselle
- Tiedoksianto tapahtui 1,5 – 2 kuukautta oikeusapupyynnön lähettämisen jälkeen
- Tuomioistuin sai tiedoksiantotodistukset 4 – 5 kuukautta ennen asian käsittelyä.

Ei ollut aina mahdollista tarkistaa tiedoksiannon tehokkuutta VF:n oikeusministeriön Karjalan osaston kautta lähettämien oikeusapupyynnöiden osalta, koska tuomioistuin ei ole saanut tiedoksiantotodistuksia kahdessa kolmesta tapauksesta. Vastaaja oli luultavasti kuitenkin saanut asiakirjat, koska oli yhteydessä tuomioistuimeen. Kolmannessa tapauksessa tiedoksiantotodistus saapui tuomioistuimeen 8 kuukautta tiedoksiannon jälkeen ja 7 kuukautta asian käsittelyn jälkeen.

Yhdessä jutussa asiakirjat ovat viipyneet pitkään suomalaisilla viranomaisilla. Näin asiakirjat lähetettiin Suomen oikeusministeriöltä Suomen ulkoasiainministeriölle 2,5 kuukautta tiedoksiannon jälkeen. Ulkoasiainministeriöstä asiakirjat lähetettiin Venäjälle viipymättä.

TAULUKON LYHYT SELOSTUS

Juttu Nro 1

Liikenneonnettomuus, jossa sivullisena on ollut Suomen kansalainen. Tuomioistuin on katsonut aiheelliseksi pyytää sivullisen henkilön lausunto.

Tuomioistuin on määrännyt asian käsittelyn päivämääräksi 27.04.01 ja lähetti kuusi kuukautta ennen käsittelypäivää 25.10.00 oikeusapupyynnön Venäjän federaation oikeusministeriön kautta.

Venäjän federaation oikeusministeriö on palauttanut oikeusapupyynnön ilmoittaen palauttamisen syyksi oikeusapupyynnön liitteenä olevien asiakirjojen käännösten puuttumisen. Venäjän federaation oikeusministeriön kirje on päivätty 29.03.01, ja palautuksen saate on päivätty 19.04.00, eli kirje viipyi oikeusministeriössä 3 viikkoa ennen sen lähettämistä tuomioistuimelle.

Venäjän federaation oikeusministeriö palautti oikeusapupyynnön 28 päivää ennen asian käsittelyä.

Juttu Nro 8

Venäläisen yhtiön kannevaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta, jossa vastaajana on ollut suomalainen yhtiö. Asia tuli vireille 2.08.01. Tuomioistuin on varannut tiedoksiannon toimittamiseen 8 kk. Tuomioistuin lähetti 17.09.01 oikeusapupyynnön asiakirjojen tiedoksiannosta suomalaiselle vastaajalle Suomen Petroskoin konsulivirastoon. Oikeuspyyntö lähetettiin 1,5 kuukauden kuluttua asian vireille tulon jälkeen, ja viivästyksen syynä on ollut asiakirjojen viivästynyt käännöstyö.

Asiakirjat annettiin tiedoksi vastaajalle puolitoista kuukautta oikeusapupyynnön lähettämisen jälkeen 9.11.01 ja 5 kuukautta ennen oikeuden käsittelyä. Asiakirjat lähetettiin viipymättä tuomioistuimelle. Suomen ulkoasiainministeriöstä lähetettiin asiakirjat Venäjän suurlähetystöön 10 päivää tiedoksiannon jälkeen 19.11.01.

Tuomioistuimeen asiakirjat saapuivat 17.12.01 Venäjän federaation ulkoasiainministeriön Karjalan osaston kautta. Voi todeta, että tuomioistuin sai tiedoksiantotodistuksen kuukausi tiedoksiannon jälkeen ja 4 kuukautta ennen asian käsittelyä ja 4 kuukautta asian vireille tulon jälkeen.

Taulukko liitteenä

5.4 Suomen ja Venäjän väliset tiedoksiannot Suomessa

Suomen oikeusministeriön asiakirja-arkistossa tehty selvitys Venäjältä Suomeen tulleiden ja Suomesta Venäjälle lähetettyjen oikeusapupyynnöistä osoittaa, että vuonna 2002 noin puolet tiedoksiantopyynnöistä yrityksille on tullut Karjalan tasavallasta (6 kpl), ja muualta Venäjältä tulleet tiedoksiannot on osoitettu luonnollisille henkilöille (9 kpl) ja yrityksille (6 kpl). Suomesta on tiedoksiantopyyntöjä 2002 lähetetty 44 kansalaisille ja 7 yrityksille. Näistä noin puolet (25 kpl) on pääkaupunkiseudulta.

Vuosina 2000-2002 Suomesta lähetetyistä oikeusapupyynnöistä yli puolet on täyttämättä, kun taas Venäjältä Suomeen tulleista oikeusapupyynnöistä on täytetty noin 90%.

Tiedoksiantopyynnöt Suomesta Venäjälle (s -> v) ja

Venäjältä Suomeen (v -> s) yrityksille ja kansalaisille 2000 - 2002

Tilanne 3.2.2003

	v -> s (s) yritykset	s -> v (a) yritykset	v -> s (s) kansalaiset	s -> v (a) kansalaiset	Yhteensä
1	9	6	3	26	44
2			3	4	7
3	11	4	3	16	34
4		1		20	21
5	10		8	3	21
6	2	6	1	41	50
	32	17	18	110	177

- 1 Kirjattu OM:ssä 2000, päättynyt
- 2 Kirjattu OM:ssä 2000, kesken
- 3 Kirjattu OM:ssä 2001, päättynyt
- 4 Kirjattu OM:ssä 2001, kesken
- 5 Kirjattu OM:ssä 2002, päättynyt 2002
- 6 Kirjattu OM:ssä 2002, kesken

6 Johtopäätöksiä

Arvioitaessa Suomen ja Venäjän tuomioistuinlaitoksia siviilioikeudellisten asioiden käsittelyn kannalta, on merkittävä eroavaisuus siinä, että Venäjällä ei ole erikseen hallinto-oikeuksia kuten Suomessa. Hallinto-oikeudelliset riidat käsitellään Venäjällä joko yleisissä tuomioistuimissa tai valtiollisissa arbitraatiotuomioistuimissa riippuen siitä, onko asianosaisena luonnollinen henkilö vai yritys. Venäjällä näyttää olevan epäselvyyttä siitä, milloin kysymys on hallintomenettelystä ja milloin hallinnolliseen asiaan liittyvästä oikeudenkäynnistä, mikä seikka on omiaan hämärtämään rajanvetoa hallinto-oikeudellisen ja siviilioikeudellisen oikeudenkäynnin välillä.

Hallinto-oikeudellisen ja siviilioikeudellisen oikeudenkäytön erot eivät ole täsmällisiä venäläisissä prosessisäädöksissä, vaikka eriyttämistä on tapahtunut esim. arbitraatioprosessilakia äskettäin uudistettaessa. Tämän tutkimushankkeen puitteissa on kuitenkin pitäydytty yksinomaan selkeästi siviiliprosessia koskevien säädösten ja käytännön arvioinnissa.

Siviilioikeudellisiin asioihin liittyvä oikeudenkäynti on Venäjällä jaettu kahteen tuomioistuinjärjestelmään, joilla on erilliset siviiliprosessilait. Yleisissä tuomioistuimissa käsiteltäviä siviilioikeudellisia asioita varten on siviiliprosessilaki. Taloudellisten riitojen valtiollisessa tuomioistuinjärjestelmässä eli arbitraatiotuomioistuimissa on oma arbitraatioprosessilakinsa.

Venäjällä käytävän siviiliprosessin arvioimiseksi tuottaa vaikeuksia se, missä määrin prosessioikeudelliset periaatteet ja normit ovat yhteneväisiä tai poikkeavia siitä riippuen, tapahtuuko siviiliprosessi yleisessä tuomioistuimessa vai arbitraatiotuomioistuimessa. Venäläisillä asiantuntijoilla on ristiriitaisia mielipiteitä tästä kysymyksestä. Käytännön prosessaamisessa ongelmia esiintyy silloin, kun pitää määritellä, voidaanko analogisesti soveltaa siviiliprosessilain normeja tai periaatteita arbitraatiotuomioistuimessa menossa olevaan oikeudenkäyntiin. Tästä kysymyksestä venäläisillä asiantuntijoilla on poikkeavia mielipiteitä. Siviiliprosessilakien äskettäisessä uudistuksessa on kuitenkin selvänä tavoitteena ollut, että normitasollakin siviiliprosessi on yhteneväistä riippumatta siitä, kummassa tuomioistuinorganisaatiossa asia Venäjällä on esillä. Venäjällä siviiliprosessissa noudatettavien periaatteiden ja peruslähtökohtien vertaaminen Suomessa ja muissa Lugano-maissa sovellettaviin on hyvin hankalaa, kun venäläisessä

siviiliprosessissa on eri periaatteet ja normit, riippuen siitä, onko asianosaisena luonnollinen henkilö vai yritys. Kyse on niinkin keskeisen kuin mm. välittömyysperiaatteen soveltamisesta.

Suomen ja Venäjän tuomioistuinlaitosten organisoinnissa on myös se ero, että Venäjällä ei ole erityistuomioistuimia, joita Suomessa taas on useita. Kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa tämä eroavaisuus tulee ottaa huomioon harvoin, mutta se on merkityksellinen esim. työoikeudellisissa ja kiinteistöoikeudellisissa asioissa. Suomessa ei kuitenkaan ole eri prosessilakeja, vaan oikeudenkäymiskaari muodostaa yhtenäisen pohjan oikeudenkäynneille.

Venäjän siviiliprosessilaeissa määritellyt erityiset toimivaltasäännöt, joilla pyritään rajaamaan yleisen tuomioistuimen ja arbitraatiotuomioistuimen toimivaltaa, eivät ole yksiselitteisiä. Tämä on tavanomaista kaikissa tuomioistuinjärjestelmissä varsinkin, jos on runsaasti erityistuomioistuimia. Kansainvälisen liittymän omaavissa oikeudenkäynneissä voi syntyä vaikeuksia määriteltäessä toimivaltaa yhtiöoikeudellisissa riidoissa Venäjällä. Siviiliprosessilakien äskeisten uudistamisten tarkoituksena on ollut, että kaikki yhtiöoikeudelliset riidat ratkaistaisiin arbitraatiotuomioistuimessa niissäkin tapauksissa, kun asianosaisena on luonnollinen henkilö. Ongelma on syntynyt siitä, mitkä oikeussuhteet määritellään yhtiöoikeudellisiksi. Tämä on esimerkki siirtymätalouden materiaalsen oikeuden kehitysongelmien heijastumisesta prosessioikeudessa. Venäjän prosessioikeuden toimivaltamäärittelyn epäselvyydet eivät vaikuta kansainvälisen liittymän omaavaan siviiliprosessiin muutoin, kuin että on hankaluuksia oikean foorumin löytämisessä.

Venäjän valtiollisen arbitraatiotuomioistuimen päätöksiä tunnustetaan ja pannaan täytäntöön IVY-maiden ohella mm. eräissä Lugano-maissa vastavuoroisuuden perusteella. Venäjän tuomioistuinlaitoksessa siviiliprosessi yleensä ja kansainvälisen liittymän omaava siviiliprosessi erityisesti poikkeaa Suomen tuomioistuinlaitoksessa käytävästä prosessista siinä määrin, että ei voida ajatella toistaiseksi kaupallisissa riidoissa Venäjällä annettujen tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa Suomessa. Syyt ovat sekä prosessioikeudellisia että aineellisoikeudellisia ja ne johtuvat siirtymätalouden ja oikeusvaltion kehitysongelmista.

Kaupallisen riidan käsittely venäläisessä tuomioistuimessa on luonteeltaan suullista ja kirjallista käsittelyä, lain mukaan. Käytännössä prosessi on kuitenkin kirjallista, eikä asianosaisten kuuleminen puhumattakaan todistajien ja asiantuntijoiden kuulemisesta ole siinä määrin suullista kuin Suomessa. Suomen oikeuslaitoksen näkökulmasta venäläistä prosessia arvioitaessa ei voida

olla vakuuttuneita siitä, että tuomioistuin on selvittänyt luotettavalla tavalla kaikki asiassa merkitykselliset seikat.

Kaupallisia riitoja Venäjällä siviiliprosessissa ratkaistaessa ei Venäjän oikeus välttämättä edellytä, että vastaaja on saanut haasteen tai kutsun oikeuden istuntoon. Suomen oikeusjärjestyksen kannalta ei voida tunnustaa ja täytäntöönpanna sellaisen valtion tuomioistuimen päätöksiä, missä on teoreettisestikin saatikka käytännössä mahdollista siviiliprosessi kaupallisessa riidassa ilman, että molemmat asianosaiset olisi saanut haasteen ja tiedon oikeudenkäynnistä.

Venäjän oikeus ei tunne yksipuolisen tuomion takaisinsaantikannetta, mikä aiheuttaa sen, että kaupallisessa riidassa vastaajan poissaolosta huolimatta tehty ratkaisu on muutettavissa ainoastaan normaaleja valitusteitä käyttäen. Tämä on omiaan heikentämään vastaajan oikeussuojaa erityisesti kansainvälisen liittymän omaavissa jutuissa, joissa tiedoksianto on epävarmaa ja aikaa viepää.

Venäjän oikeuden normit koskien haasteen tiedoksiantoa ovat epämääräiset, minkä vuoksi asianosaisten tiedonsaanti oikeudenkäynnistä on siinä määrin epävarmaa, että suomalaisen tuomioistuinlaitoksen näkökulmasta ei voida venäläiseen siviiliprosessiin luottaa.

Venäjän prosessilainsäädännössä määritellään tuomioistuinten toimivalta Suomen oikeudesta poikkeavasti siinä määrin, että keskinäiselle valtiollisten tuomioistuinten päätösten tunnustamiselle ja täytäntöönpanolle ei Suomen ja Venäjän välillä ole luotettavia perusteita. Kaupallisissa riidoissa asia koskee mm. tapaa, jolla Venäjän oikeudessa määritellään yksinomainen oikeuspaikka kiinteistöön liittyvissä riidoissa. Venäjän oikeudessa kiinteistö ymmärretään huomattavasti laajemmin ja esineoikeudellisten kysymysten lisäksi kaikki velvoiteoikeudelliset riidat koskien kiinteistöä tulee Venäjän prosessilainsäädännön mukaan ratkaista venäläisessä tuomioistuimessa, mikäli kiinteistö sijaitsee Venäjällä tai on venäläisessä rekisterissä.

Venäläisessä siviiliprosessi vireilläolovaikutus ymmärretään niin suppeasti, että suomalaisen oikeuslaitoksen näkökulmasta saattaisi tulla ei-hyväksyttävä tilanne, jossa Suomen siviiliprosessin näkökulmasta samassa asiassa samojen asianosaisten välillä samoin perustein on annettu useita mahdollisesti ristiriitaisia tuomioita.

Venäläisessä siviiliprosessissa kaupallisia riitoja ratkaistaessa lähtökohdat materiaalsen oikeuden soveltamisessa poikkeavat siinä määrin Suomen oikeudesta, että venäläisten tuomioistuinten

tekemiä päätöksiä ei voida Suomessa tunnustaa ja täytäntöönpanna. Ensisijaisesti ongelmallista on Venäjän siirtymätaloudesta johtuvan lainsäädännön soveltaminen. Suomen oikeudessa ei voida hyväksyä sitä, että varallisuus oikeudelliseen suhteeseen liittyvässä riidassa sovellettaisiin muuttuneita oikeusnormeja verrattuna oikeussuhteen syntymishetkellä vallinneisiin. Koska Venäjällä saatetaan soveltaa muuttuneita säädöksiä, jotka vaikuttavat esim. vahingonkorvauksen suuruuden määrittelyyn, ei Suomen oikeuslaitos voisi tällaisia tuomioita tunnustaa ja täytäntöönpanna.

Tärkeä syy sille, miksi venäläisessä oikeuslaitoksessa annettuja tuomioita ei voitaisi Suomessa tunnustaa ja täytäntöönpanna liittyy siihen, että erityisesti kaupallisissa riidoissa annettujen tuomioiden lopullisuutta on vaikea Venäjän prosessilainsäädännön nojalla määritellä. Kaupallisia riitoja koskeva siviiliprosessi Venäjällä ei anna vastausta siihen, mikä tuomioistuin ja missä vaiheessa tekee tietyssä konkreettisessa jutussa lopullisen lainvoimaisen päätöksen, sillä niin epäselvät ovat Venäjän lainsäädännön normit koskien valitusmahdollisuuksia ja alistusmahdollisuuksia. Suomessa ei voida tunnustaa ja täytäntöönpanna sellaista venäläisen tuomioistuimen päätöstä, jonka osalta ollaan epävarmoja, tehdäänkö siihen mahdollisesti Venäjällä vielä muutos valitusteitse tai alistusteitse.

Venäläisessä keskustelussa on silmiinpistävää se, että korostetaan tuomioistuimien kontrollifunktiota erityisesti taloudellisessa toiminnassa, mutta muutoinkin. Kaupallisten riitojen käsittelyssä se näkyy mm. siinä, että tuomarit ottavat viran puolesta huomioon asioita, jotka suomalaisessa prosessissa edellyttävät asianosaisten aloitteellisuutta. Huolestuttavia piirteitä tämä venäläisten tuomareiden lähtökohta on saanut ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisessa ja täytäntöönpanossa, mutta myös uudet säädökset ovat epäselviä näissä kysymyksissä.

Perhe-, perintö- ja avio-oikeudellisten tuomioistuinratkaisujen osalta tilanne Venäjän siviiliprosessissa ei ole aivan niin kyseenalainen kuin kaupallisia riitoja käsittelevässä prosessissa. Kansalaisten asioihin liittyviä oikeusriitoja on käsitelty perinteisesti jo Neuvostoliiton aikana Venäjällä tavanomaisessa siviiliprosessissa yleisissä tuomioistuimissa. Vaikka perhe- ja avio-oikeus on Venäjällä myös muuttunut, eivät oikeudelliset instituutiot ja niiden oikeuskäsittelyssä noudatettavat prosessuaaliset normit kuitenkaan ole merkittävästi muuttuneet siirtymätalouden aikana. Kansalaisten asioita käsittelevässä siviiliprosessissa on Venäjällä pääsääntönä suullinen käsittely, sekä asianosaisten ja todistajien kuuleminen henkilökohtaisesti tuomioistuimessa. Asianosaisten haastamisesta ja oikeuteen kutumisesta vastaa tuomioistuin. Perheoikeudellisten asioiden oikeuskäsittelyyn liittyviä ongelmia ei tutkimuksemme puitteissa ole kuitenkaan pystytty

syvällisemmin kartoittamaan. Selväksi on kuitenkin käynyt se, että suomalais-venäläisissä oikeudenkäynneissä ja oikeudellisten päätösten täytäntöönpanossa on suuria käytännöllisiä ongelmia mm. kansainvälisen oikeusavun toimimattomuudesta johtuen. Myös tuomareiden, asianajajien ja asianosaisten kansainvälisten asioiden heikko tuntemus on syynä siihen, että esim. lasten ja lasten vanhempien oikeuksia loukataan elatusapuasioissa ja tapaamisoikeusriidoissa.

Tutkimuksessa on myös selvitetty seikkoja liittyen tuomareiden ja oikeuslaitoksen riippumattomuuteen. Sekä yleisten tuomioistuimien että taloudellisia asioita ratkovie arbitraatiotuomioistuimien tuomareiden palkat ovat nimellisarvoltaan jopa moninkertaistuneet äskettäin, mutta samalla on poistettu asunto- ym. etuja. Tuomarien palkat ovat joka tapauksessa hyvinkin tyydyttäviä ja avoimia vakansseja haetaan runsaasti, myös nuoret juristit. Tuomioistuimien tekninen varustus vaihtelee, suurin pulma näyttää olevan tilausta isoissa kaupungeissa.

Tuomareihin pyritään vaikuttamaan asianosaisten taholta kaikin mahdollisin keinoin, myös julkiset tiedotusvälineet ovat hanakasti menossa olevan jutun käsittelyssä mukana. Tuomareiden lahjonnasta puhutaan paljon, mutta ainoatakaan varmaa näyttöä ei tutkimuksessa asiasta saatu. Viranomaisten kuten ministeriöiden vaikutuksesta yksittäisen oikeudenkäynnin kulkuun saatiin selvää näyttöä, samoin puuttumisesta tuomioistuimen päätöksiin kansainvälisten sopimusten soveltamisessa.

Venäläiset tuomioistuimet olisivat ilmeisesti valmiita tunnustamaan Suomessa annetut tuomiot kaupallisissa riidoissa. Sen sijaan perheoikeudellisissa asioissa Venäjä ei ole ratifioinut monia lasten oikeuksia koskevia kansainvälisiä sopimuksia, eikä Venäjän oikeuslaitoksessa ja venäläisessä yhteiskunnassa näytetä aina arvostettavan ulkomailla tehtyjä lasten huoltoon, tapaamiseen ja elatukseen liittyviä päätöksiä.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on se, että suomalais-venäläisten oikeusprosessien hoitaminen niin Venäjällä kuin Suomessakin on pöyristyttävän vaikeata jo pelkästään sen vuoksi, että tiedoksiannot eivät onnistu. Suomen ja Venäjän välisestä oikeusapusopimuksesta näyttää olevan enemmänkin haittaa kuin hyötyä oikeudellisten asiakirjojen liikkumiselle Venäjällä, ja tämän vuoksi onkin tehtävä kaikki mahdollinen, jotta kansainvälinen monenkeskinen sopimus asiakirjojen tiedoksiannosta pääsisi täysipainoisesti toimimaan käytännössä. Jo nyt sopimusta on sovellettu kaupallisiin riitoihin liittyvien siviiliprosessien yhteydessä Venäjällä, myös suomalais-venäläisessä jutussa. Perheoikeudellisten asioiden hoitamisessa on päästävä samaan. Tämän Haagin sopimuksen

vuodelta 1965 soveltaminen kansainvälisen liittymän omaavassa siviiliprosessissa tekee mahdolliseksi tuomioistuinten välittömän yhteydenpidon ulkomaiseen tuomioistuimeen ja ulkomaisiin asianosaisiin.

Suomalais-venäläistä siviiliprosessia tehostettaessa onkin päähuomio kiinnitettävä alioikeuksien toimintaan ja nimenomaan suomalaisten ja venäläisten alioikeuksien yhteistyöhön. Siihen kansainväliset sopimukset ja molempien maiden prosessilainsäädäntö antaa täyden mahdollisuuden. Tuomioistuintuomareiden välitön kanssakäyminen on myös omiaan lisäämään suomalaisten yritysten ja kansalaisten oikeusturvaa venäläisessä tuomioistuinlaitoksessa sekä päinvastoin, venäläisten oikeusturvaa Suomessa.

Suomen ja Venäjän välisestä oikeusapusopimuksesta ei näytä olevan juurikaan asiallista hyötyä myöskään perheoikeudellisten oikeuskysymysten selvittämiseksi. Tutkimushankkeessa ”Venäjän ja Suomen siviiliprosessit ja siviilituomioiden kansainvälinen täytäntöönpano” onkin tehtävä johtopäätös, että Suomen ja Venäjän kansalaisten ja yritysten välistä kanssakäymistä edistämään ja siihen liittyvien oikeusongelmien ratkaisemiseen ei niinkään tarvita kahdenkeskistä valtiosopimusta oikeusavusta, puhumattakaan tuomioiden vastavuoroisesta tunnustamisesta, vaan nämä asiat voidaan tehokkaammin ja turvallisemmin hoitaa siten, että Venäjä ja Suomi liittyvät monenkeskisiin kansainvälisiin konventioihin ja muihin järjestelyihin. Oikeusviranomaisten eli ministeriöiden ja vastaavien tahojen yhteistyötä tarvitaan ennen kaikkea sen edistämiseksi, että Venäjä liittyisi välttämättömiin kansainvälisiin järjestelyihin. Ennen aikaista on kuitenkin Venäjän federaation liittyminen Luganon konventioon, minkä seikan korostamiseksi tämän tutkimushankkeen loppuraportissa ei ole esitelty uusien jäsenten liittymiskriteereitä.

Tiedoksiannot ja oikeusapupyynnöt kansainvälisen liittymän omaavissa riita-asioissa
Venäläistä tuomioistuinkäytäntöä / Petroskoi 29.07. – 2.08.2002.

Tuomioistuim	Kanne Peruste Oikeusapupyynnöt	Vireille tulo pvm.	Käsittelyn pvm.	Tiedoksi anto lähetetty	Palautettu Oikeusministeriöstä EI TOIMITETTU VASTAANOTTAJA LLE	Syy miksi ei ole toimitettu	Vaihtoehtoisia tiedoksiantoja	Tuomioistuim on saanut todistuksen tiedoksiannosta	Tuomioistuim ei ole saanut tiedoksiantotodistusta	Tuomio / Päätös
Petroskoin Yleisistuim	1. Liikenneonnettomuus Valitus viranomaisen toiminnasta Sivullinen – suomalainen Sivullisen lausunnon hankkiminen	27.04.01	25.10.00	Oik. Ministeriön kirje 29.03.01 ↓ lähetettiin 3 viikkoa päiväkseen jälkeen Saatekirje 19.04.01 on lähetettiin 8 pv. ennen käsittelyä	Oik. Ministeriön kirje 26.12.01 ↓ lähetettiin 3 viikkoa päiväkseen jälkeen Saatekirje 15.01.02 7 kk. käsittelypäivän jälkeen	Asiakirjoissa ei ollut liitteenä tuomioistuimen oikeusapupyynnön käännöstä suomen kielelle.				
Petroskoin Yleisistuim	2. Liikenneonnettomuus Välihlisen henkilövahingon ja esinevahingon korvausvaatimus Vastaaja on suomalainen. Vastaajan kutsu oikeuteen	31.05.01	16.11.00	Tiedoksiannon toimittamiselle on varattu 6,5 kk.	Oik. Ministeriön kirje 26.12.01 ↓ lähetettiin 3 viikkoa päiväkseen jälkeen Saatekirje 15.01.02 7 kk. käsittelypäivän jälkeen	Ei ollut mahdollista toimittaa asiakirjoja ennen asiakirjoissa mainittua oikeudenkäynnin ajankohtaa. Toimeksiantopyyntö on lähetettävä viimeistään 6 kk. ja kansainvälisen käytännön mukaan viimeistään 12 kk. ennen oikeudenkäsitelyä.	Tiedoksianto on toimitettu vastaajan työpaikalle.			Asia on käsitelty vastaajan poissaollessa. Vastaaja valitti päätöksestä sillä perusteella, että asia oli käsitelty hänen poissaollessaan. Valitus on hyväksytty.
Oikeusministeriön Karjalan Tasavallan osasto	3. Lapsen elatusavun vahvistamis päätös Lapsen äidin hakemus vahvistamis päätöksen täytäntönpäätöstä Valkovenäjällä		3.04.02		17.04.02	Vahvistamis päätöksellä ei ole samanlaisia oikeusvaikutusta kuin tuomiolla, ja vahvistamis päätös on lainvoimainen vain Venäjän Federaation alueella. Valkovenäjällä voi panna täytäntöön ainoastaan tuomioistuimien antamat tuomiot.				Oikeusministeriön Karjalan Tasavallan osasto on pyytänyt Venäjän Federaation Oikeusministeriön selvitystä, koska elatusavun vahvistamis päätös on yhtäläillä tuomioistuimen antama päätös kuin tuomiokin. Tuomioistuim antaa asiasta päätökset siviiliprosessiaim 125 artiklassa määritellyissä tapauksissa, mm. elatusavun vahvistamisesta.
Karjalan Tasavallan Arbitraattituomioistuim	4. Vaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta Vastaaja on suomalainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuteen	16.10.00	23.05.01	14.12.00 2 kk. vireille tulon jälkeen (käännökset)	12.11.01 11 kk. kuluttua 5,5 kk. käsittelyn päivämäärään jälkeen	Ei ollut mahdollista toimittaa asiakirjoja ennen asiakirjoissa mainittua oikeudenkäynnin istunnon ajankohtaa.	Kutsu lähetettiin samanaikaisesti postitse tiedoksiantotodistuksen. Asian käsittely on lykkääntynyt monta kertaa. Kutsu tiedoksiantotodistuksen on lähetetty vastaajalle ja hänen edustajalleen postitse.	Tuomioistuim on saanut kuitatun tiedoksiantotodistuksen.		Kannevaatimus on hyväksytty osittain.

LIITE

Tuomioistuim	Kanne Peruste Oikeusapupyynnö	Vireille tulo pvm.	Käsittelyn pvm.	Tiedoksianto on lähetetty	On Venäjän Oikeusministeriöstä EI TOIMITETTU VASTAANOTTAJA LLE	Syy miksi ei ole toimitettu	Vaihtoehtoisia tiedoksiantoja	Tuomioistuin on saanut todistuksen tiedoksiannosta	Tuomioistuin ei ole saanut tiedoksiantotodistusta	Tuomio / Päätös
Karjalain Tasavallan Arbitraatio ti.	5. Vaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta Vastaaja on belgialainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuteen			16.01.02	3.04.02 3 kk. kuluttua VF:n Belgian konsulaatti on kieltäytynyt oikeusapupyynnön vastaanottamisesta	Euroopan konventio oikeusavusta rikosasioissa vuodelta 1959 asti VF osalta voimaan 09.03.00, ja sen mukaan oikeusapupyynnö on lähetettävä suoraan eikä diplomaattiteitse.	5.04.02 Tuomioistuin lähetti Belgian Ulkoasiainministeriön oikeusapupyynnön viitaten Haagin konventioon v.1965.	5.07.02. tuomioistuin sai todistuksen asiakirjojen toimittamisesta 3 kk. oikeusapupyynnön lähettämisen jälkeen.		Asia ei vielä ole ratkaistu.
Karjalain Tasavallan Arbitraatio	6. Vaatimus rahavelvoitteen suorittamisesta Vastaajan olinpaikka Viro Vastaajan kutsuminen oikeuteen käsittelyyn ja pyynnö toimittaa kaupparekisteriote.	14.02.01		17.07.01		22.02.01 Vastaajalle lähetettiin kirjattu kirje. 3.04.01 Kirje palasi tuomioistuimeen syystä, ettei vastaajaa löytynyt ilmoitetussa osoitteessa. 17.07.01 Oikeus kehotti kantajaa kääntämään asiakirjat.				17.07.01 Kantaja ei tullut istuntoon lainkaan eikä vastannut tuomioistuimen kehoitukseen. Asia on rauennut.
Karjalain Tasavallan Arbitraatio	7. Takautumisvaatimus metsähakkusääntöjen rikkomisen perusteella maksetuista sakoista Vastaaja on suomalainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuden käsittelyyn	11.07.01	12.03.02 Tiedoksiannon toimittamiselle on varattu 8 kk. Käsittelyn lykääminen (kaanteen täydennyskehoitus)			Arbitraatioistuimien lähetti oikeusapupyynnön Petroskoin konsuliviraston kautta.	15.11.01 Annettiin tiedoksi 2 kk. lähettämisen jälkeen 14.01.02 VF Ulkoasiainministeriön Karjalan osastolta Arbitraatioistuimelle Tiedoksianto kesti kokonaisudessa 4 kk.			Kannevaatimus on hyväksytty osittain.
Karjalain Tasavallan Arbitraatio	8. Vaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta Vastaaja on suomalainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuden käsittelyyn	2.08.01	02.04.02 Tiedoksiannon toimittamiselle varattu 8 kk.	17.09.01 1,5 kk. vireille tulon jälkeen (käännökset)		Arbitraatioistuimien on lähettänyt oikeusapupyynnön Suomeen Petroskoin konsuliviraston kautta.	9.11.01 Annettiin tiedoksi 1,5 kk. lähettämisen jälkeen ja 5 kk. ennen oikeuden käsittelyä. →19.11.01 Suomen Ulkoasiain ministeriöstä Suurlähetystöön 10 pv. tiedoksiannon jälkeen →14.12.01 VF Ulkoasiainministeriön Karjalan osastolta Arbitraatioistuimelle saapuivat tuomioistuimeen. 1 kk tiedoksiannon jälkeen 4 kk. ennen oikeuden käsittelyä 4 kk. vireille tulon jälkeen			Kanne hyväksyttiin. Vastaaja ei ollut läsnä, ja tuomioistuimella oli todistus siitä, että vastaaja oli saanut asiakirjat tiedoksi eikä esittänyt vastusta kanteeseen. Vastaaja lähetti vastineen kanteeseen vasta tuomion täytäntöpanoasiakirjan saamisen jälkeen.
Karjalain Tasavallan Arbitraatio ti.	9. Vaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta Vastaaja suomalainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuden käsittelyyn	07.09.00	14.05.01 Tiedoksiannon toimittamiselle on varattu 8 kk.	31.10.00		VF Oikeusministeriön Karjalan osasto				Velallinen on maksanut velkaansa.

LIITE

Tuomioistuim	Kanne Peruste Oikeusapupyynnö	Vireille tulo pvm.	Käsittelyn pvm.	Tiedoksianto on lähetetty	On Venäjän Oikeusministeriöstä EI TOIMITETTU VASTAANOTTAJA LLE	Syy miksi ei ole toimitettu	Vaihtoehtoisia tiedoksiantoja	Tuomioistuin on saanut todistuksen tiedoksiannosta	Tuomioistuin ei ole saanut tiedoksiantotodistusta	Tuomio / Päätös
Karjalain Tasavallan Arbitraatio ti.	10. Vaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta Vastaaaja on suomalainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuden käsittelyyn	23.11.01					VF Oikeusministeriön Karjalan osasto		Tuomioistuin ei ole saanut tiedoksianto todistusta.	Kanne hyväksyttiin, vaikka vastaaja ei ollut läsnä ja ainoa todiste tiedoksiannosta on hyvin epämääräinen faksi, jossa vastaaja tunnustaa vaateen.
Karjalain Tasavallan Arbitraatio tuomioistuin	11. Vaatimus viivästyneen maksun suorittamisesta Vastaaaja on suomalainen yritys Tiedoksianto ja kutsu oikeuden käsittelyyn Tuomioistuin on velvoittanut kantajan kääntämään vastaajan lähettämän vastineen liiteasiakirjoineen.	18.07.00	16.03.01 Tiedoksiannon toimittamiselle on varattu 8 kk.				VF Oikeusministeriön Karjalan osasto ↔ Suomen Ulkoasiainministeriö ↔ Suomen Oikeusministeriö	2.03.01 Annettiin tiedoksi 7.5 kk. lähettämisen jälkeen ja 2 viikkoa ennen oikeuden käsittelyä. → 18.05.01. Suomen Oikeusministeriöltä 2,5 kk tiedoksiannon jälkeen → 21.05.01 Suomen Ulkoasiainministeriöltä → 6.11.01 saapui tuomioistuimeen 8 kk tiedoksiannon jälkeen 7 kk käsittelypäivän jälkeen 16 kk vireille tulon jälkeen		Kantaja perui vaatimuksensa, koska vastaaja oli maksanut velkansa. Vastaaaja tiedoksiannon jälkeen on ollut yhteydessä tuomioistuimeen useita kertoja, mm. on lähettänyt vastineen ja muita asiakirjoja.